

GECOMMENTARIEERDE CODE VAN FARMACEUTISCHE PLICHTENLEER

Uitgave 2023

Orde der Apothekers
Ordre des Pharmaciens

ORDE DER APOTHEKERS

NATIONALE RAAD

Henri Jasparlaan 94

1060 Brussel

Tel. 02 537 42 67

E-mail : info@ordederapothekers.be

GECOMMENTARIEERDE CODE VAN FARMACEUTISCHE PLICHTENLEER

Uitgave 2023

De gecommuniceerde Code van farmaceutische plichtenleer is een instrument bestemd om de bepalingen van de Code aan te vullen. Dit instrument maakt strikt genomen geen deel uit van het deontologische corpus en heeft dus geen bindende juridische kracht. Het is een evolutief instrument om de betekenis en de interpretatie van de deontologische regels te verduidelijken (net als de parlementaire voorbereidende werken bij een wet). Het richt zich tot de apothekers die op de lijst van de Orde zijn ingeschreven maar ook tot alle geïnteresseerden.

In de gecommuniceerde Code vindt men niet alleen technische uitleg over de inhoud, de oorsprong of de evolutie van de deontologische regels, maar ook verwijzingen naar wettelijke en reglementaire teksten en voorbeelden uit tuchtzaken. De gecommuniceerde code moet ook bijdragen tot voortschrijdend inzicht in de evolutie van de actuele omstandigheden waarin apothekers hun beroep uitoefenen.

Het is niet de bedoeling dat deze gecommuniceerde Code, in het bijzonder de gegeven voorbeelden, aanleiding geven tot een systematische toepassing ervan. De tuchtinstancies beschikken altijd over een beoordelingsmarge die hen toelaat rekening te houden met alle concrete omstandigheden van de aan hen voorgelegde zaak: hun bevoegdheid om te bepalen welke tekortkomingen tuchtrechtelijk strafbaar zijn, is ruim, zelfs discretionair (Raad van Beroep, 17/06/2021) of soeverein.

De gecommuniceerde Code bevat naast de commentaar bij de deontologische regels waarbij rekening wordt gehouden met de bedenkingen en de doelen die werden nagestreefd bij hun goedkeuring, ook de commentaar bij de tuchtrechtspraak. Niet meer maar ook niet minder. Deze gecommuniceerde Code heeft dus geen normatieve bindende kracht die de deontologische regels zou uitbreiden. De gecommuniceerde Code analyseert en detailleert ze om ze gemakkelijker te kunnen begrijpen en dus de apotheker te helpen.

Zoals ze zelf er terecht aan hebben herinnerd (bijv. Raad van Beroep, 17/06/2021 en Conseil d'appel, 13/01/2022), oordelen de tuchtinstancies op een totaal onafhankelijke manier zonder deze commentaren te moeten of te kunnen inroepen als bindende bron van appreciatie van de deontologie.

De gecommuniceerde Code, die in een streven naar transparantie werd gecommuniceerd aan de Belgische Mededingingsautoriteit, kan eventueel een verhelderende bron van inspiratie en reflectie zijn, maar is zelf geen norm. Des te meer nu de deontologische Code zelf niet het voorwerp heeft uitgemaakt van een Koninklijk besluit en dus *sensu stricto* niet kan ingeroepen worden als een wettelijke norm, maar gewoon als een toetsing van een inbreuk op de waardigheid en de eer van het beroep, zoals bedoeld in artikel 6, 2° van het Koninklijk besluit nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers, dat de enige wettelijke basis kan zijn van een eventuele tuchtsanctie.

Om de lezing te vergemakkelijken, is er een artikelsgewijze bespreking, soms voorafgegaan door algemene opmerkingen met betrekking tot een deel van de Code. De verschillende categorieën van informatie worden bovendien aangeduid door middel van een specifiek pictogram.

De gloeilamp wijst op aanvullende uitleg om de inhoud van het gecommuniceerde artikel te verduidelijken.

Het boek wijst op verwijzingen naar voor het gecommuniceerde artikel pertinente teksten – wetten, Koninklijke besluiten, adviezen van de Nationale Raad...

De hamer wijst op gevallen die het gecommuniceerde artikel illustreren.

Opgelet: de uitgave 2020 van de deontologische Code werd volledig hernummerd. In de gecommuniceerde Code wordt de nieuwe nummering gebruikt. Concordantietabellen worden opgenomen in de Code zelf om de equivalenten tussen de oude en de nieuwe nummering (en omgekeerd) terug te vinden.

Voorafgaande opmerking:

In deze Code wordt het woord "apotheker" (en het persoonlijk voornaamwoord "hij" dat het vervangt) gebruikt om zowel mannelijke als vrouwelijke apothekers aan te duiden.

De Orde der Apothekers werd opgericht bij wet van 19 mei 1949. De bepalingen van het Koninklijk besluit nr. 80 van 10 november 1967 regelen de werking van de Orde.

Artikel 15, §1 van dit besluit bepaalt de bevoegdheden van de Nationale Raad, die hoofdzakelijk de opdracht krijgt de algemene beginselen en de regels voor de farmaceutische plichtenleer op te stellen en er de nodige aanpassingen in aan te brengen.

Volgens de bewoordingen van deze wettelijke bepaling bevat de Code met name regels betreffende de continuïteit van de zorg, waartoe ook het naleven van de wachtdiensten behoort, het beroepsgeheim, het doorgeven van documenten of farmaceutische informatie aan confraters en behandelende artsen. De Code regelt ook de individuele relaties tussen de apotheker enerzijds, de patiënten, de confraters, de artsen, de beoefenaars van de tandheelkunde, de dierenartsen en de paramedische beroepsbeoefenaars, anderzijds. In de Code worden de grondbeginselen geformuleerd die de sociale verplichtingen van de apotheker vastleggen.

Deze Code voorziet bepalingen die tot doel hebben de essentiële regels van het beroep van apotheker te vrijwaren, een beroep dat niet kan gereduceerd worden tot een louter commerciële verkoopactiviteit.

Gezien de evolutie van het beroep en van de samenleving, acht de Nationale Raad het aangewezen de deontologische Code regelmatig te actualiseren.

De artsensijbereidkunde maakt volwaardig deel uit van de geneeskunst en wordt beoefend met respect voor het principe van de therapeutische vrijheid en binnen de grenzen opgelegd door de vereisten van het beroep. Het beroep van apotheker is door zijn aard van belang voor de volksgezondheid, voor de bescherming van de gezondheid van de patiënten, voor de behandeling en de genezing van de patiënten.

Een degelijk onthaal, luisterbereidheid, bekwaamheid en toewijding zijn de voornaamste kwaliteiten die de patiënt terecht mag verwachten van zijn apotheker, die hij volledig moet kunnen vertrouwen.

Deze regels hebben tot doel een behoorlijke uitoefening van het beroep ten dienste van de patiënt en de volksgezondheid te verzekeren.

Ze zijn in hoofdstukken onderverdeeld, die overeenkomen met de verschillende aspecten van het beroep.

Deze regels gelden voor alle apothekers ingeschreven op de lijst van de Orde der Apothekers, zowel tijdens als buiten hun beroepsactiviteit.

Om de artsensijbereidkunde in België te mogen uitoefenen, is iedere apotheker wettelijk verplicht om op de lijst van de Orde ingeschreven te zijn (artikel 2 van het Koninklijk besluit nr. 80).

De inleiding van de Code van farmaceutische plichtenleer bevat de algemene principes waarop de inhoud van de Code berust. De inleiding herinnert eraan dat de regels van de Code gelden voor alle personen die de artsensijbereidkunde in België wensen uit te oefenen.

Hierbij dient te worden onderstreept dat de regels van de Code niet de volledige deontologie uitmaken. Het Hof van Cassatie heeft inderdaad meermaals herhaald dat deontologische regels bestaan ongeacht of ze al dan niet in een formele tekst zijn opgenomen.

De Code heeft geen bindende kracht door Koninklijk besluit verkregen en is dus geen wet in de strikte zin van het woord. Volgens vaste rechtspraak moeten deze regels echter het gedrag van de op de lijst van de Orde ingeschreven apothekers sturen. Deze laatste hebben de plicht om deze regels te respecteren. De tuchtinstanties mogen dus de bepalingen van de Code citeren en ernaar verwijzen, zonder ze toe te passen en zonder hun beslissingen erop uitdrukkelijk en formeel te baseren. Bij tuchtbeslissingen baseren de eventuele veroordelingen zich eerder op het bestaan van een inbreuk op de eer en de (geloof)waardigheid van het beroep.

De hervormde Code trad in werking op 1 januari 2020 en moet toegepast worden op alle zaken die sinds die datum ter kennis worden gebracht van de tuchtinstanties (wat de toepassing van de Code in de tijd betreft, zie de commentaar onder [art. 125 van de Code](#)).

De Code van farmaceutische plichtenleer bevat 125 artikelen die in twee hoofddelen worden ingedeeld*. Het eerste deel bevat de essentiële regels van het beroep en de algemene plichten van de apotheker die de basis van de farmaceutische deontologie vormen. Het tweede deel implementeert deze essentiële regels en algemene plichten in bepaalde specifieke materies, zoals de continuïteit van de zorg, de relaties met de confraters of andere gezondheidszorgbeoefenaars, publiciteit en internet.

De richtlijnen die een leidraad hebben gevormd voor de redactie en de herziening van deze bepalingen zijn de bescherming van de volksgezondheid, met inbegrip van de strijd tegen overconsumptie en de promotie van kwaliteitsvolle farmaceutische zorg, evenals de bescherming van het belang van de patiënt. Deze richtlijnen negeren echter niet de therapeutische vrijheid die inherent is aan de uitoefening van de artsensijbereidkunde en die de apothekers toelaat om vrij de middelen die ze aanwenden bij het verstrekken van gezondheidszorg te kiezen, binnen de perken van hun bevoegdheden en overeenkomstig relevante wetenschappelijke gegevens, hun expertise en de voorkeuren van de patiënt (krachtens de definitie van de therapeutische vrijheid van [artikel 4](#) van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg). Voor meer details over de inhoud en de grenzen van de therapeutische vrijheid van de apotheker, zie de commentaren onder [artikelen 34 en volgende van de Code](#).

* Het derde deel betreft enkel de vaststelling van de datum van in werking treden van de Code.

De deontologische regels gelden voor alle apothekers ingeschreven op de lijst van de Orde der Apothekers in het kader van hun beroepsactiviteit, ongeacht de aard van deze activiteit (klinisch biologisch onderzoek of activiteit in een ziekenhuis- of voor het publiek opengestelde apotheek), en indien toepasselijk, ongeacht het type afgeleverde producten (geneesmiddelen of zogenaamde parafarmacieproducten) of de afleveringsplaats (in de apotheek, thuis in de uitzonderlijke gevallen die in de wet voorzien worden of online). Het Hof van Cassatie heeft dat herhaald op 16 december 2016 (zie in dat verband de communicatie van 18 april 2017 die op de website van de Orde gepubliceerd werd: "[Deontologie van toepassing op verkoop parafarmacie door apotheker](#)"); het Grondwettelijk Hof heeft bevestigd dat "de activiteiten van apothekers één geheel uitmaken" ([arrest nr. 97/2021 van 1 juli 2021, punt B.30.3](#)). De deontologische regels gelden ook voor de apothekers buiten hun beroepsactiviteit (een confrater in het diskrediet brengen tijdens een privé feest, rijden onder invloed en een ongeval met zware gewonden veroorzaken... zijn voorbeelden van gedragingen die van privé-aard zijn maar die in voorkomend geval tot de tuchtvervolgving van de apotheker zouden kunnen leiden afhankelijk van het feit of dit gevolgen heeft op de perceptie van de apotheker door de patiënten).

Iedere apotheker die de artsensijbereidkunde in België wenst uit te oefenen (behalve de legerapotheker die de artsensijbereidkunde enkel uitoefent binnen de uitoefening van zijn militair ambt) moet op de lijst van de Orde der Apothekers ingeschreven zijn en wordt dus onderworpen aan haar deontologie. Deze verplichting wordt voorzien in [artikel 2](#) van het Koninklijk besluit nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers; de artsensijbereidkunde wordt gedefinieerd in [artikel 5/1](#) van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen**.

Iedere officina moet onder de verantwoordelijkheid van één of meerdere apotheker(s)-titularis(sen) geplaatst worden. De houder van de vergunning om de officina uit te baten – de eigenaar – moet echter niet noodzakelijk apotheker zijn. De vergunninghouder die geen apotheker is, wordt niet op de lijst van de Orde der Apothekers ingeschreven en mag geen handelingen, noch beperkingen aan de apotheker(s)-titularis(sen) opleggen die tot de niet-naleving van de hem/hen opgelegde wettelijke en deontologische vereisten kunnen leiden. Zie in dat verband [artikel 8, alinea's 5-6](#) van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen en de communicatie van 9 april 2015 die op de website van de Orde gepubliceerd werd over de [onafhankelijkheid van de officina-apotheker](#).

** Krachtens [artikel 1](#) van dezelfde wet is de artsensijbereidkunde een deel van de geneeskunst. In meer actuele bewoordingen maakt de artsensijbereidkunde deel uit van de gezondheidszorg en is de apotheker een gezondheidszorgberoepsbeoefenaar.

DEEL I. DE ESSENTIËLE REGELS VAN HET BEROEP EN DE ALGEMENEN PLICHTEN VAN DE APOTHEKER

● ● ALGEMENE OPMERKINGEN

De 16 eerste artikelen van de Code van farmaceutische plichtenleer vormen de basis van de deontologische regels die alle op de lijst van de Orde ingeschreven apothekers moeten sturen. Deze fundamentele beginselen worden dan verdiept en verduidelijkt in het tweede deel van de Code (art. 17 tot 124).

● ● COMMENTAREN ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 1

De uitoefening van de artsensjbereidkunde beantwoordt aan een opdracht van volksgezondheid en vervult een sociale en humanitaire rol: het behoud of het herstel van de gezondheid van de patiënten.

De apotheker staat ten dienste van de volksgezondheid. Hij voert zijn beroepsactiviteit uit in het belang van de gezondheid van de patiënt. Gedurende heel zijn loopbaan oefent hij met bekwaamheid en toewijding zijn taak uit.

Zoals vermeld in de commentaar bij de [inleiding van de Code van farmaceutische plichtenleer](#), maakt de artsensjbereidkunde, zoals gedefinieerd in [artikel 5/1](#) van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, deel uit van de gezondheidszorg. De apotheker wordt dan ook beschouwd als een gezondheidszorgberoepsbeoefenaar. De wetgever heeft het volgende benadrukt: "het is de eigen wijze waarop het beroep medewerkt aan het algemeen welzijn, die het zijn hoge maatschappelijke betekenis geeft" en de apotheker zal zo goed mogelijk proberen "steeds gericht te blijven naar het algemeen welzijn". Hij dringt ook aan op het voor het beroep essentiële karakter van de promotie van "topkwaliteit bij de uitoefening van het beroep in het belang van de volksgezondheid" ([Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009), punt A).

* Wetsvoorstel tot instelling van de Orde der Apothekers, Verslag, Parl. St. Kamer 1947-1948, nr. 220, blz. 2.

Artikel 2

Hij leeft de wettelijke voorschriften en reglementeringen na die de uitoefening van de artsensjbereidkunde regelen.

De voorwaarden voor de uitoefening van de artsensjbereidkunde worden vermeld in [artikel 6](#) van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen en in [artikel 2](#) van het Koninklijk besluit nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers.

Een lijst maken van alle algemene en specifieke teksten die direct of indirect betrekking hebben op de uitoefening van de artsensjbereidkunde en die de apotheker moet naleven zou te omslachtig zijn. Een verwijzing naar sommige van deze teksten staat onder de [volgende artikelen van de Code](#).

De Code van farmaceutische plichtenleer moet uiteraard worden gelezen in samenhang met deze teksten maar ook met het gemeene recht – burgerlijk recht, strafrecht, economisch recht, mededingingsrecht... De tuchtinstanties van de Orde der Apothekers, die verantwoordelijk zijn voor de naleving van de regels van de farmaceutische plichtenleer, werken onder de controle van het Hof van Cassatie. Het Hof van Cassatie oordeelt inderdaad over de wettigheid van de door de tuchtinstanties uitgesproken beslissingen. Een apotheker zal dus het Hof kunnen solliciteren om eventueel te klagen over de verkeerde toepassing van een wettelijke of regelgevende tekst door de tuchtraad of over een schending van de voorgeschreven vormen, met het oog op de vernietiging van de beslissing en de verwijzing van de zaak naar dezelfde maar anders samengestelde raad om deze opnieuw te beoordelen. Zo was een apotheker bijvoorbeeld van mening dat zijn Provinciale Raad en de Raad van Beroep een inbreuk op het Wetboek economisch recht hadden gepleegd door te oordelen dat de deontologie ook van toepassing was wanneer de apotheker een product dat niet binnen zijn monopolie valt, aflevert. Hij heeft op deze basis een cassatieberoep ingediend, dat door het Hof van Cassatie werd verworpen. In een zaak daarentegen waar een apotheker meende dat de beslissing van de Raad van Beroep niet werd aangenomen met de vereiste meerderheid heeft het Hof van Cassatie de beslissing vernietigd en de zaak verwezen naar de anders samengestelde Raad van Beroep zodat deze een correcte beslissing qua vorm kon uitspreken.

Artikel 3

Hij handelt steeds in een geest van loyaliteit, collegialiteit en confraterniteit.

De begrippen "collegialiteit" en "confraterniteit" moeten van elkaar onderscheiden worden betreffende hun draagwijdte. Confraterneel zijn betekent, voor een apotheker, zich correct, beleefd en welwillend gedragen ten opzichte van andere collega's apothekers; collegialiteit impliceert samen te werken om een doel van algemeen belang te bereiken. Het feit voor een apotheker om iets te doen dat de andere apothekers niet doen, met respect voor de wettelijke en deontologische bepalingen, vormt geen inbreuk op de confraterniteit. De wachtdienst vormt het emblematische toepassingsonderwerp van het principe van de collegialiteit tussen apothekers: de apothekers moeten samen werken zodat iedereen zijn wettelijke en deontologische verplichtingen kan respecteren in het kader van de wachtdienst om de continuïteit van de zorg voor de patiënten te verzekeren.

Over de verhoudingen tussen de apotheker en zijn confraters, zie de [artikelen 50 tot 58 van de Code](#); over de wachtdienst en de continuïteit van de zorg, zie de [artikelen 25 tot 33 van de Code](#).

Artikel 4

Hij ontplooit zijn beroepsactiviteiten in overeenstemming met de structuren inzake gezondheidszorg.

De apotheker heeft een bevoorrechte plaats als meest toegankelijk contactpunt binnen de eerstelijnszorg. Deze bijzondere status plaatst hem in het centrum van het zorgsysteem en van zijn institutionele of professionele actoren, waarmee hij samenwerkt in het belang van en voor de gezondheid en het welzijn van de patiënt.

Over de verhoudingen tussen de apotheker en de andere gezondheidszorgberoepsbeoefenaars, zie de [artikelen 59 tot 62 van de Code](#); over de relaties tussen de apotheker en de verzekeringsinstellingen, zie de [artikelen 63 en 64 van de Code](#).

Artikel 5

Hij respecteert de principes van waardigheid, moraliteit, eer, bescheidenheid, eerlijkheid en toewijding in zijn beroepsuitoefening.

Zelfs buiten het kader van de uitoefening van zijn beroep, vermijdt hij alle handelingen of gedragingen, die hieraan afbreuk doen, zoniet kan de patiënt het vertrouwen verliezen dat hij in het beroep in het algemeen, alsook in de apotheker in het bijzonder, mag stellen.

De eer en de waardigheid van het beroep zijn concepten die soms vaag en voorbijgestreefd lijken maar dat is niet zo. In tegenstelling tot wat deze formulering zou kunnen laten uitschijnen, is het niet de bedoeling om de persoon die dit beroep zou uitoefenen op een voetstuk te plaatsen door hem buitengewone kwaliteiten toe te kennen. Het doel is daarentegen om de kwaliteiten die van deze persoon kunnen verwacht worden in te roepen in de hoop dat deze persoon correct dit beroep zal uitoefenen met kwalitatief hoogstaande inzet voor de patiënt en de gezondheidszorg. Het gaat niet om enige erkenning maar om een vereiste en dus een beperking die door de apotheker wordt aanvaard om zijn geloofwaardigheid ten opzichte van zijn patiënten en de ganse maatschappij te verzekeren.

De aangehaalde noties (waardigheid, moraliteit, eer...) kunnen vatbaar zijn voor een interpretatie die rekening houdt met de perceptie ervan door het sociale korps, die kan evolueren. Alle vermelde kwaliteiten moeten hier echter worden beoordeeld in functie van hun specifieke doel: namelijk het vertrouwen van de patiënt in de apotheker te verzekeren.

Door zijn opleiding en de keuze van zijn beroep wordt een garantie van bevoegdheid, ernst en toewijding van de apotheker verwacht ten opzichte van de patiënt. Het kan gebeuren dat door zijn gedrag en zijn initiatieven in het professionele en zelfs in het privé-domein het vertrouwen dat de patiënt in hem stelt in twijfel wordt getrokken en de geloofwaardigheid waarvan de apotheker moet genieten om zijn taken correct uit te oefenen, in het belang van de patiënt en de volksgezondheid, wordt vernietigd.

Het vrijwaren van het vertrouwen tussen de patiënt en de apotheker, maar ook van de geloofwaardigheid van deze laatste ten opzichte van de maatschappij, vormt de kern van de deontologie en de actie van de Orde der Apothekers op het discipline vlak. Dit verklaart waarom de deontologie ook buiten de uitoefening van het beroep moet worden nageleefd. Dit wordt herhaald door artikel 6, 2° van het Koninklijk besluit nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers.

- Een apotheker die RIZIV-fraude pleegt en zo gemeenschapsgeld ontvreemdt, tast de integriteit en de geloofwaardigheid van het beroep zwaar aan.
- Een apotheker stond meermaals dronken achter de toonbank van zijn apotheek, terwijl de Provinciale Geneeskundige Commissie zijn visum had ingetrokken. Daarvoor heeft een Provinciale Raad een schorsing in het recht het beroep uit te oefenen van meerdere maanden uitgesproken tegen deze apotheker. Zo'n gedrag is strijdig met de eer en de waardigheid van het beroep en tast het vertrouwen van de patiënt in de apotheker aan.
- Een confrater in het diskrediet brengen tijdens een privé-feest, rijden onder invloed en een ongeval met zware gewonden veroorzaken... kunnen voorbeelden zijn van gedragingen die van privé-aard zijn maar die in voorkomend geval tot de tuchtvervolging van de apotheker zouden kunnen leiden afhankelijk van het feit of dit gevolgen heeft op de perceptie van de apotheker door de patiënten. Een apotheker werd bijvoorbeeld geschrapt uit de Orde o.a. omwille van verschillende feiten van seksueel geweld tegen meerdere vrouwen.

Artikel 6

Op basis van zijn wetenschappelijke opleiding en op een objectieve en kritische manier, verstrekt hij enkel farmaceutische zorg en producten van hoge kwaliteit.

In zijn praktijk laat de apotheker zich leiden door de beginselen van "Evidence Based Medicine". Dit kan gedefinieerd worden als "the conscientious, explicit, judicious and reasonable use of modern, best evidence in making decisions about the care of individual patients" (vrije vertaling: "het gewetensvolle, expliciete, oordeelkundige en redelijke gebruik van het actuele beste bewijs bij het nemen van beslissingen over de zorg voor individuele patiënten"). Zijn wetenschappelijke opleiding helpt hem om zich in alle omstandigheden op zijn kritische geest te beroepen en zich op objectieve en controleerbare gegevens te baseren.

Wanneer er sprake is van de aflevering van een product zijn deze principes toepasselijk ongeacht het type afgeleverd product – geneesmiddelen of zogenaamde "parafarmaceutische" producten – en voor zover het gaat over producten die de wettelijke en regelgevende bepalingen betreffende het in de handel brengen, respecteren.

Er dient ook te worden onderstreept dat de verstrekking van optimale farmaceutische zorg voor de patiënt ook kan impliceren geen product af te leveren maar de patiënt naar een andere gezondheidszorgberoepsbeoefenaar te verwijzen (zoals gesteld door de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009), punt F.7.1.II, in het kader van het proces van validatie van de vraag van de patiënt).

Zoals gesteld door de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009), punten A en B (definitie "Kwaliteit"), "dienen alle apothekers een kwalitatief hoogstaande dienstverlening aan te bieden" en "in de gezondheidszorg bestaat kwaliteit uit het verstrekken aan de patiënt van die combinatie van therapeutische handelingen die hem het beste resultaat biedt voor zijn gezondheid, dit in overeenstemming met de huidige stand van zaken van de medische wetenschap [...]".

* D. L. Sackett, W. M. Rosenberg, J. A. Gray, R. B. Haynes et W.S. Richardson, "Evidence based medicine: what it is and what it isn't", *BMJ*, 1996, 312(7023), 71-72. Betreffende deze vraag zie ook het Belgische Evidence-Based Practice netwerk (<https://kce.fgov.be/nl/het-belgische-evidence-based-practice-netwerk>).

Een essentieel onderdeel van het kwaliteitsmanagement is zelfevaluatie, overeenkomstig de bovenvermelde Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken, punt F.11. Ten laatste op 1 januari 2024 zal deze worden aangevuld door een procedure van externe audit die moet georganiseerd worden door de houder van de uitbatingvergunning van de apotheek (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 8/1-8/6).

Artikel 7

Het is zijn plicht om zijn deskundigheid op peil te houden en zijn wetenschappelijke kennis steeds actueel te houden.

“De uitoefening van de functie van apotheker binnen voor het publiek opengestelde apotheken, is onderworpen aan een permanente vorming teneinde de kwaliteit van de farmaceutische zorg te verzekeren” (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 7, al. 3-4): zie het K.B. van 8 juli 2014 betreffende de permanente vorming van de apothekers van de voor het publiek opengestelde officina's.

Betreffende de permanente vorming van de ziekenhuisapothekers, zie het M.B. van 22 oktober 2012 tot vaststelling van de erkenningscriteria voor de bijzondere beroepstitel van ziekenhuisapotheker, art. 14-16.

De vereiste “nodige bijscholing” voor de apothekers die werken in een erkend laboratorium voor klinische biologie wordt opgelegd door het K.B. van 3 december 1999 betreffende de erkenning van de laboratoria voor klinische biologie door de Minister tot wiens bevoegdheid de Volksgezondheid behoort, art. 14, § 1, 3°.

Artikel 8

Hij schenkt bijzondere aandacht aan het onthaal van elkeen in de apotheek. Hij is luisterbereid en verleent advies en gepaste farmaceutische zorg aan de patiënt.

Al in 1992 drong de Nationale Raad van de Orde der Apothekers in een brochure aan op het belang van een goede communicatie tussen de apotheker en zijn patiënt. De bereikbaarheid en de beschikbaarheid van de apotheker, alsook de inrichting van de officina die een confidentiële dialoog en het aandachtig luisteren bevordert zijn essentieel in het streven naar een goede relatie tussen de apotheker en de patiënt.

Over het onthaal, de luisterbereidheid en de raadgeving van de apotheker, zie de artikelen 17 tot 21 van de Code.

Zie de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009), punt F.7. Krachtens deze tekst vormt de farmaceutische zorg “het grondbeginsel voor de uitoefening van het beroep van apotheker”.

Een gepast onthaal van de patiënt door de apotheker laat in veel gevallen toe problemen te vermijden. Werden bijvoorbeeld veroordeeld de apotheker die aan een patiënte had gevraagd om een half uur later terug te komen voor een geneesmiddel want hij wenste te gaan lunchen of degene die aan alle patiënten die tijdens de wacht zonder voorschrift opbelden, zei dat een apotheek geen nachtwinkel is.

Artikel 9

De apotheker verstrekt informatie die steeds waarheidsgetrouw, objectief, verifieerbaar en begrijpelijk is voor de patiënt.

Een “eenvoudige, duidelijke, gemakkelijk te begrijpen en aan de patiënt aangepaste” informatie verschaffen, in het kader van een mondelinge of schriftelijke communicatie die afgestemd wordt op de gesprekspartner, maakt deel uit van de kwaliteitsvolle verstrekking van farmaceutische zorg door de apotheker (zie de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009), punt F.7).

Betreffende de informatie of de publiciteit die naar de patiënt wordt verspreid, zie de artikelen 89 tot 106 van de Code en de commentaren die daarmee gepaard gaan.

Een geschikte communicatie met de patiënt is bijvoorbeeld het verschaffen van duidelijke informatie via duidelijke, propere en goed opgestelde posologie-etiketten of het afgeven van een gevalideerde patiëntenfiche om te helpen bij het begrijpen van de behandeling en het goede gebruik ervan. Voor de patiënten die niet één van de landstalen spreken kan het verschaffen van schriftelijke adviezen of het gebruik van pictogrammen helpen.

Artikel 10

Hij is gebonden door het beroepsgeheim. Hij garandeert de vertrouwelijkheid en de bescherming van het privéleven van de patiënt.

Voor meer uitleg betreffende het beroepsgeheim van de apotheker, zie artikel 22 van de Code en de commentaar die daarmee gepaard gaat.

Artikel 11

Hij waakt over het respecteren van de vrije keuze van apotheek door de patiënt.

De vrijheid van keuze van de patiënt wordt gewaarborgd in het algemeen door de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt (zie [art. 6](#)) en in het bijzonder door het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers (zie [art. 8](#)).

Betreffende de personen die in gemeenschap leven*, moet het principe van de vrije keuze van de apotheek behouden worden. De modaliteiten ervan worden vastgelegd in het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers (zie [art. 23](#) en [24](#)).

Voor concrete gevallen waarin het principe van de vrije keuze wordt toegepast, zie de [artikelen 60, 93, 100, 112 en 115 van de Code](#).

Artikel 12

Hij zorgt voor de continuïteit in de zorgverlening.

De continuïteit van de zorg wordt in de wetgeving gedefinieerd als "de opvolging van de behandelingen van de patiënten door de behandelende gezondheidszorgbeoefenaar of door een andere gezondheidszorgbeoefenaar wanneer de behandelende gezondheidszorgbeoefenaar zijn praktijk onderbreekt" (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 26, 4°](#)). In dit geval moet de patiënt te allen tijden toegang hebben tot de producten – binnen de perken van de beschikbaarheid ervan op de markt –, de diensten en de zorg, die bestemd zijn voor de preventie, het behoud en/of het herstel van zijn gezondheid of zijn welzijn, waar hij nood aan heeft en die worden afgeleverd of verstrekt door de apotheker, in het belang van de volksgezondheid. Dit verklaart de noodzaak van de organisatie van een wachtdienst.

Het principe van de continuïteit van de zorg wordt geconcretiseerd in de verplichtingen die in de [artikelen 17 tot 20](#) van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg worden voorzien.

Voor meer uitleg betreffende de plicht van de apotheker tot de continuïteit van de zorg, zie de commentaren onder de [artikelen 31 tot 33 van de Code](#). Zie ook de commentaar betreffende de continuïteit van de zorg in geval van onbeschikbaarheid van een geneesmiddel onder [artikel 37 van de Code](#).

Artikel 13

Hij neemt collegiaal deel aan de wachtdienst.

De organisatie van een medische permanentie, gedefinieerd als "de regelmatige en normale zorgverstrekking aan de bevolking tijdens de periode van permanentie" (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 26, 5°](#)) draagt bij tot de naleving van het principe van de continuïteit van de zorg. In het licht van dit voor de bevolking essentiële doel van algemeen belang is het wenselijk dat de apothekers samenwerken om de naleving van de wettelijke en deontologische verplichtingen in dat verband door iedereen te verzekeren (overeenkomstig de definitie die aan de collegialiteit kan worden gegeven; zie de commentaar onder [artikel 3 van de Code](#)).

Betreffende de deontologische regels die van toepassing zijn op de wachtdienst van de apotheker, zie de [artikelen 25 tot 30 van de Code](#) en de daarmee gelinkte commentaren.

* "Elke persoon gehuisvest in een rust- en verzorgingstehuis dat niet verbonden is aan een verplegingsinrichting die over een apotheek beschikt, een erkend rustoord voor bejaarden, een tehuis voor minder-validen, een psychiatrisch verzorgingstehuis, een initiatief van beschut wonen, een strafinrichting, een forensisch psychiatrisch centrum, een opvangcentrum voor asielzoekers of een tehuis voor de plaatsing van kinderen" (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 1, 19°](#)).

Artikel 14

Hij vrijwaart zijn onafhankelijkheid in de uitoefening van zijn beroep: hij is verantwoordelijk voor alle handelingen die door hemzelf of onder zijn toezicht worden verricht..

Vanwege zijn ruime verantwoordelijkheid maar ook om zijn therapeutische vrijheid te beschermen, moet de apotheker actief ervoor zorgen dat zijn onafhankelijkheid verzekerd is. De onafhankelijkheid van de apotheker verwijst naar het idee van de vrije wil die de beroepsbeoefenaar toelaat "zijn kunde vrij uit te oefenen door zich enkel te beroepen op zijn weten en zijn geweten, zonder zich te onderwerpen aan externe druk". Voor de patiënten en de maatschappij is het de waarborg dat enkel de bescherming van het algemeen belang en de volksgezondheid de handelingen van de apotheker zal sturen en is het een garantie voor de kwaliteit van de dienstverlening.

Artikel 14 van de Code weerspiegelt [artikel 2](#) van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers en [artikel 2](#) van het Koninklijk besluit van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, die de verantwoordelijkheid van de apotheker uitbreiden tot de farmaceutische handelingen, de zorg, het advies en de informatie die zelf worden verleend of waarop toezicht wordt gehouden, alsook tot de kwaliteit en de conformiteit van alle afgeleverde of bereide producten. Gezien deze grote verantwoordelijkheid en de gevolgen die deze kan hebben in het gemene burgerlijke, straf- of arbeidsrecht – gebieden waarvoor de Orde der Apothekers niet bevoegd is maar waarvoor alle apothekers aandachtig moeten blijven – zal de apotheker ervoor zorgen om de nodige verzekeringen af te sluiten (zie hieromtrent [artikel 24 van de Code](#) en de commentaar die daarmee gepaard gaat).

Binnen de officina neemt elke apotheker deze verantwoordelijkheid individueel op zich ongeacht zijn functie (titularis, adjunct of vervanger). Overeenkomstig de regelgeving is de apotheker-titularis verantwoordelijk op alle vlakken (strafrechtelijk, burgerrechtelijk en tuchtrechtelijk) voor de farmaceutische handelingen, het beheer van de apotheek, het toepassen van de wetgeving en de implementatie van de goede officinale farmaceutische praktijken. Hij houdt ook in de voor het publiek opengestelde officina's daadwerkelijk toezicht op de andere leden van het apotheekteam, waaraan hij kan delegeren zonder dat zijn aansprakelijkheid hierdoor vervalt

* Om de definitie te citeren die door de Franse Nationale Orde van apothekers wordt voorgesteld in haar brochure "L'indépendance professionnelle des pharmaciens" (maart 2015).

(gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 8, al. 2](#); Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009), punt F.1). In geval van co-titulariaat stellen dezelfde bepalingen dat alle titularissen solidair verantwoordelijk zijn op alle vlakken "alsof zij die handelingen in eigen naam en voor eigen rekening zouden stellen". "De activiteiten van elke co-titularis moeten duidelijk schriftelijk worden vastgelegd en meegedeeld aan alle leden van het apotheekteam" in de voor het publiek opengestelde officina's.

- In het kader van tuchtzaken waar fouten in de uitvoering van magistrale bereidingen werden gepleegd wordt niet alleen de apotheker, niet-titularis, die de foutieve magistrale bereiding heeft uitgevoerd, vervolgd en eventueel veroordeeld door de tuchtinstanties maar ook de apotheker-titularis die verantwoordelijk is voor de controle en het daadwerkelijke toezicht van de door de leden van het apotheekteam uitgevoerde handelingen.
- In een zaak waarin een patiënte een inbreuk op het beroepsgeheim verweet aan een assistent in afwezigheid van de apotheker-titularis, heeft de Conseil d'appel bevestigd dat "de apotheker-titularis tuchtrechtelijk verantwoordelijk is wanneer onwettige farmaceutische handelingen worden uitgevoerd in de officina, tenzij hij omstandigheden kan aantonen die hem vrijspreken in de ogen van de rechter (Cass. 2.1.2014, D.12.005.N)".

Artikel 15

Hij oefent in de eerste plaats een gezondheidszorgberoep uit, wat inhoudt dat zijn activiteit niet verward mag worden met de uitbating van een handelszaak.

In het belang van de volksgezondheid en om het vertrouwen van de patiënt niet te schaden, vermijdt hij in zijn beroepsactiviteit elke commerciële overdrijving.

De oprichting van de Orde der Apothekers in 1949 werd o.a. gerechtvaardigd door de wetgever door de zorg om een "verschuiving van vrij beroep naar handelsbedrijvigheid" te vermijden en om "de commercialisering van het beroep tegen te gaan". Er wordt dus expliciet voorzien dat de deontologische Code de bepalingen "die er toe strekken het niet-handelskarakter van het beroep te vrijwaren" moet bevatten (K.B. nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers, [art. 15, § 1, al. 5](#)).

De apotheker, die in de eerste plaats een gezondheidszorgberoepsbeoefenaar is, wordt echter ook beschouwd als een onderneming in de zin van het mededingingsrecht en het economisch recht in het algemeen*. Hij moet dus ook ondernemersinitiatieven kunnen ontwikkelen zoals elke onderneming. Deze onderneming is echter bijzonder aangezien deze een gereguleerd beroep uitoefent, dat onderworpen is aan een deontologie. De deontologie is van toepassing op alle aspecten van de uitoefening van dit beroep, ongeacht of men al dan niet intellectuele prestaties uitoefent die kenmerkend zijn voor het beroep en dus ongeacht of het activiteiten betreffen die al dan niet onder het monopolie van de apotheker vallen. Artikel 15 van de Code moet geïnterpreteerd worden met respect voor deze principes. Het kan het opleggen van beperkingen op de activiteit van de apotheker enkel rechtvaardigen voor zover deze beperkingen noodzakelijk en proportioneel zijn met het bereiken van legitieme doelen zoals de bescherming van de volksgezondheid en de waardigheid/het imago van het beroep (voorwaarde van de geloofwaardigheid van de apotheker ten opzichte van de maatschappij), alsook de bescherming tegen overconsumptie van geneesmiddelen. Voor een concrete toepassing van deze principes op het gebied van publiciteit en commerciële praktijken, zie de [algemene opmerkingen van punt 13 van deel II van de Code](#).

* Wetsvoorstel tot instelling van de Orde der Apothekers, Verslag, Parl. St. Kamer 1947-1948, nr. 220, blz. 3.

** "Iedere natuurlijke persoon die zelfstandig een beroepsactiviteit uitoefent, iedere rechtspersoon en iedere andere organisatie zonder rechtspersoonlijkheid" wordt als "onderneming" gekwalificeerd door het Wetboek van economisch recht – mits een paar uitzonderingen (art. 1.1, 1°). Een natuurlijke persoon die zijn/haar activiteit als bediende uitoefent is geen "onderneming" maar zal onrechtstreeks gebonden zijn aan de op de ondernemingen toepasselijke regels via zijn/haar werkgever.

Artikel 16

Hij verleent zoveel mogelijk zijn medewerking aan activiteiten die de volksgezondheid en in het bijzonder de artseneerbereidkunde dienen.

De apotheker neemt deel aan informatie- of voorlichtingscampagnes die door de overheid worden georganiseerd om de volksgezondheid te beschermen (bijv. sensibilisering over het belang van vaccinatie of het opsporen van bepaalde ziektes, inzameling van vervallen geneesmiddelen...). Hij komt ook tegemoet aan verzoeken van de overheid en werkt met deze samen in het kader van initiatieven die de volksgezondheid dienen (bijv. identificatie van vervalste geneesmiddelen, verdeling van jodiumtabletten en toelichting van de patiënten over het veilige en efficiënte gebruik daarvan, toepassing van het prioriteitsbeleid in de aflevering van vaccins en andere geneesmiddelen in een context van tekorten...).

Zie de adviezen van 17 en 21 april 2009 "[Medewerking aan activiteiten die de volksgezondheid dienen](#)" en "[Medewerking aan activiteiten die de volksgezondheid dienen – advies](#)", die op de website van de Orde werden gepubliceerd.

Artikel 17

De apotheker streeft ernaar de belangen van de patiënt te dienen door zijn bekwaamheid en toewijding ten dienste te stellen van iedereen zonder enige vorm van discriminatie.

Discriminatie is niet alleen het op een verschillende manier behandelen van identieke situaties (zonder objectief differentiatiecriteria), maar ook het op dezelfde manier behandelen van situaties die niettemin verschillend zijn. De Belgische wetgeving verbiedt en bestraft discriminatie op basis van verschillende criteria: geslacht, nationaliteit, nationale of etnische afstamming, ras, huidskleur, afkomst, handicap, geloof of levensbeschouwing, seksuele geaardheid, leeftijd, vermogen, burgerlijke staat, politieke overtuiging, syndicale overtuiging, gezondheidstoestand, fysieke of genetische eigenschap, geboorte, sociale afkomst en taal.

Discriminatie mag niet verward worden met de mogelijkheid voor de apotheker om in bepaalde gevallen wegens gewetensbezwaren de aflevering te weigeren. Betreffende deze vraag zie [artikel 35 van de Code](#) en de commentaar die daarmee gepaard gaat.

Artikel 18

De apotheker schenkt aandacht aan het onthaal van de patiënt die zich aanmeldt in de apotheek. Hij zorgt ervoor dat een vertrouwelijk gesprek in alle discretie mogelijk is.

Om de vertrouwensrelatie met de patiënt te verzekeren, worden in elke communicatie met de patiënt de juiste identiteit en hoedanigheid van elk lid van het apotheekteam kenbaar gemaakt.

Zoals al onderstreept in de commentaar onder [artikel 8 van de Code](#) heeft de Nationale Raad van de Orde der Apothekers al in 1992 aangedrongen op het belang voor de apotheker van een actief onthaal van de patiënt in het belang van die laatste: het aandachtig luisteren en de dialoog zijn de voorwaarden voor een goede relatie tussen de apotheker en de patiënt. Volgens de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers) maakt het onthaal van de patiënten in een hartelijke en vertrouwelijke sfeer deel uit van de basis farmaceutische zorg (punt F.7.1.1). Een procedure voor het onthaal van de patiënt is immers één van de documenten die ter beschikking moet worden gehouden van het apotheekteam (punt 12).

Betreffende de vertrouwelijkheidsruimte die in de apotheek moet voorzien worden, zie de commentaar onder [artikel 82 van de Code](#).

De precieze identificatie door de patiënt van zijn gesprekspartner en de functie van deze binnen het apotheekteam is cruciaal voor een mogelijke therapeutische vertrouwensrelatie en een efficiënte zorgverstrekking. De patiënt moet gewoon weten met wie hij spreekt en waarborgen krijgen met betrekking tot de traceerbaarheid (wie maakt het product klaar? wie levert het af? wie houdt toezicht op de activiteiten van de officina? enz.). De badge (of de nominatieve schort) is het voorbeeld van het vaakst gebruikt en aanbevolen identificatiemiddel in de fysieke apotheken. Het dient te worden onderstreept dat het artikel 18, net als alle artikels van de Code, ook toepasselijk is op eventuele online-activiteiten van de apotheek: de eis tot duidelijke identificatie van de naam en functie van het lid van het apotheekteam dat contact heeft met een patiënt in het kader van de online-activiteiten van de apotheek wordt voorzien in het advies "Online-activiteiten van de apotheek – Deontologische aspecten" (zie de [algemene commentaren onder deel II, punt 14 van de Code](#)).

Artikel 19

De apotheker helpt de patiënt naar best vermogen. Hij luistert naar hem, informeert hem correct en adviseert hem binnen de grenzen van zijn deskundigheid, zonder enige diagnose te stellen.

De patiënt naar best vermogen helpen betekent voor de apotheker in eerste instantie het verzamelen van zoveel mogelijk informatie om de situatie van deze patiënt te kunnen analyseren en een geïnformeerd advies daarover te formuleren. Dit advies kan al naargelang het geval leiden tot de verstrekking van zorg en de aflevering van een product ofwel tot de weigering van verstrekking en aflevering van een product, geeft de apotheker aanvullende nuttige informatie, advies, waarschuwingen... betreffende de verwachtingen met betrekking tot dit product, het goed gebruik ervan (o.a. dosering, moment waarop het moet genomen worden, wat te doen in geval van vergetelheid, opslag- en verwijderingsvoorwaarden), de eventuele interacties met andere producten, de veiligheid, de middelen om tot het beste therapeutische resultaat te komen, eventuele neveneffecten... Deze manier van werken wordt beschreven in de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.7.1. De weigering om te verstrekken en af te leveren moet ook worden omkaderd met nuttige en voldoende uitleg. Indien nodig moet de patiënt verwezen worden naar een andere beroepsbeoefenaar tot wie hij zich kan richten. In dit opzicht stelt het punt F.7.3 van bovenvermelde [Gids](#) het volgende: "zelfs indien geen geneesmiddelen of andere gezondheids- en verzorgingsproducten worden verstrekt, verschaft de apotheker alle nodige informatie in verband met gezondheidsbevordering en ziektepreventie. Door zijn raadgeving draagt hij bij tot een betere levenskwaliteit voor de bevolking".

Naast de weigering van verstrekking en aflevering bestaan er ook gevallen waar de aflevering onmogelijk is wegens onbeschikbaarheid van het product. In deze situatie legt de apotheker de onbeschikbaarheid aan de patiënt uit en helpt hij hem om de continuïteit van de zorg te waarborgen. Betreffende de onbeschikbaarheden van geneesmiddelen, zie de commentaar onder [artikel 37 van de Code](#).

De patiënt naar best vermogen helpen impliceert soms ook dat de apotheker hem verwijst naar een andere gezondheidszorgberoepsbeoefenaar. Over dit onderwerp, zie de commentaar onder [artikel 21 van de Code](#).

Het verbod voor de apotheker om een diagnose te stellen in het kader van zijn activiteiten wordt gesteld in [artikel 3, § 1, lid 2](#) van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen. Een diagnose stellen behoort tot de uitoefening van de geneeskunde. De apotheker heeft eerder een oriënterende rol en een rol van gepersonaliseerde begeleiding van patiënten die aan zelfmedicatie doen (bovenvermelde gecoörd. wet van 10 mei 2015, [art. 5/1](#)); hij kan symptomen evalueren zonder ze te interpreteren en aanbevelingen formuleren op deze basis. Om de nuance in de rol van de apotheker te illustreren zie bijvoorbeeld het advies van de Nationale Raad van 16 september 2008, "Aanwezigheid in de officina van zelfmetingstoestellen".

Sommige ondernemingen ontwikkelen distributiesystemen voor hun productassortimenten waarvoor samenwerking met apothekers wordt gezocht. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op online-verkoop van producten (met online betaling) met afhaling ervan in de officina. Wanneer hij zulke voorstellen van partnerschappen krijgt, moet de apotheker aandacht besteden aan verschillende aspecten, o.a. de rol die van hem wordt verwacht (voor andere aspecten, zie bijv. de commentaar onder [art. 41 van de Code](#)). De focus van de activiteit van de apotheker ligt inderdaad op de patiënt die hij onthaalt en naar wie hij luistert om hem de meeste optimale en efficiënte hulp en advies voor zijn situatie te geven. Deze manier van werken is deze van de farmaceutische zorg, en omvat een analyse van het verzoek van de patiënt en een mogelijkheid om de aflevering van een ongeschikt, gecontra-indiceerd, nutteloos... product te weigeren in functie van het bijzonder geval van de patiënt. Blijven deze mogelijkheden behouden in het voorgestelde partnerschap?

* De WWHAM vragen bijvoorbeeld kunnen de apotheker op een nuttige manier helpen in dit opzicht: WIE is de patiënt (leeftijd, geslacht, levensomstandigheden, antecedenten, zwangerschap of borstvoeding, bestaande therapeutische relatie of niet...); WAT is er aan de hand (klachten, symptomen, invaliditeit of niet...); HOELANG (sinds wanneer? hoelang? causaliteit? ...); ACTIES (welke acties werden al ondernomen?); MEDICATIE (in hoeverre neemt de patiënt geneesmiddelen? occasioneel, chronisch...).

**Verstrekking wordt gedefinieerd in punt B van de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers) als volgt: "Handeling die erin bestaat om enerzijds een geneesmiddel of gezondheidsproduct af te leveren overeenkomstig de wettelijke bepalingen dienaangaande, en anderzijds er de intellectuele meerwaarde aan te verbinden die bestaat uit :

- de farmaceutische analyse van het medisch voorschrift of van de vraag van de patiënt;
- de eventuele bereiding van de toe te dienen dosissen;
- het ter beschikking stellen aan de patiënt van de nodige informatie en het nodige advies om het geneesmiddel goed te gebruiken;

met als doel de patiënt doeltreffendheid en veiligheid aan te bieden". Aflevering is de operatie waarbij een goed wordt overgedragen van de ene persoon naar de andere.

● ● ● 1.2. DE RAADGEVING EN DE VERTROUWELIJKHEID

Artikel 20

De apotheker is een gezondheidsadviseur. Van hem worden luisterbereidheid, toewijding, bekwaamheid, objectiviteit en eerlijkheid verwacht.

De objectiviteit waarvan de apotheker blijk moet geven overeenkomstig dit artikel is een objectiviteit in de manier waarop hij de patiënten behandelt, hun aanvragen ontvangt en daarop antwoordt.

Artikel 21

Indien de apotheker dit nodig acht, raadt hij de patiënt aan een arts of een andere gezondheidszorgbeoefenaar te raadplegen, die vrij door de patiënt gekozen kan worden.

De plicht voor de apotheker om te overleggen met andere gezondheidszorgberoepsbeoefenaars en om zijn patiënt indien nodig naar één van hen te verwijzen is opgenomen in de artikels 7, lid 1 en 9 van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, alsook in de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.7.1.II.

De gezondheidszorgberoepen zijn degene die vermeld zijn in de [gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen](#). Tot de gezondheidszorgberoepen behoren eveneens de paramedische beroepen opgesomd in het [Koninklijk besluit van 2 juli 2009 tot vaststelling van de lijst van de paramedische beroepen](#). Een lijst van deze beroepen is beschikbaar op de [website van de FOD Volksgezondheid](#).

Artikel 22

De apotheker is onderworpen aan het beroepsgeheim (art. 458 van het Strafwetboek).

Dit beroepsgeheim strekt zich uit tot alles wat hem uit hoofde van zijn beroep werd toevertrouwd of ter kennis gebracht, evenals tot alles wat hij vaststelt of ontdekt in het kader van zijn beroepsuitoefening.

De apotheker waakt erover dat het beroepsgeheim wordt gerespecteerd door de personen die onder zijn toezicht staan.

Het beroepsgeheim is een gevoelig thema dat nog altijd het voorwerp is van veel discussies. Het gaat hem om fundamentele waarden en het roept vragen op bij de apotheker in zijn relatie met de patiënt. In plaats van een theoretische gedetailleerde studie van het onderwerp is het de bedoeling van deze commentaar om aan de hand van nuttige verwijzingen de fundamentele beginselen kort te herhalen en de apotheker te helpen in zijn dagelijkse praktijk dankzij concrete casussen.

Het beroepsgeheim vindt zijn grondslag niet alleen in de persoonlijke vertrouwensrelatie die tussen de patiënt en de beroepsbeoefenaar moet bestaan zodat kwaliteitsvolle farmaceutische zorg kan verstrekt worden op een individueel niveau, maar ook in het algemeen belang dat een algemeen vertrouwen in de gezondheidszorgberoepen eist om de toegang tot de zorg en de bescherming van de volksgezondheid te waarborgen. De apotheker is gebonden door het beroepsgeheim krachtens het [artikel 458](#) van het Strafwetboek dat hem dwingt om te zwijgen over de "geheimen die hem zijn toevertrouwd". Dit begrip werd nergens in detail gedefinieerd en het is onmogelijk om een exhaustieve lijst van de geïndiceerde elementen op te stellen. Zoals gesteld door artikel 22 van de Code dekt dit niet alleen de informatie die aan de apotheker wordt onthuld of door hem wordt vernomen uit hoofde van zijn beroep maar ook de informatie die hij heeft vastgesteld of ontdekt in het kader van zijn beroepsuitoefening¹. De Conseil d'appel van de Orde der Apothekers heeft bijvoorbeeld het volgende gesteld: zelfs als een officina een plaats is die toegankelijk is voor het publiek "moet het louter feit dat men er binnengaat, worden beschouwd als een geheime daad die de apotheker niet mag meedelen aan derden"; anders is het vertrouwen dat de patiënt in de apotheker stelt, geschonden.

¹ "Om gebonden te zijn aan de geheimhoudingsplicht is het voldoende dat [de apotheker] door zijn eigen bevindingen of gevolgtrekking door of ter gelegenheid van de uitoefening van zijn beroep of van zijn functies feiten heeft ontdekt waartoe [hij] buiten de uitoefening van zijn beroep geen toegang zou hebben gehad" (Cass., 4 november 2020, P.20.0709.F).

Inlichtingen van financiële, maatschappelijke, familiale, psychologische... aard over een patiënt waarvan de apotheker kennis neemt in het kader van zijn beroepsuitoefening worden ook beschermd door het beroepsgeheim.

Farmaceutisch-technisch assistenten zijn ook gebonden door het beroepsgeheim. In de voor het publiek opengestelde officina's heeft de apotheker-titularis een bijzondere verantwoordelijkheid in dit opzicht, want hij is belast met de uitvoering van de goede praktijken door alle personeelsleden, met inbegrip van de behandeling met respect voor het privéleven van de patiënten van alle informatie die ze in het kader van de uitoefening van hun beroep ontvangen. De personeelsleden (apotheker, niet-apotheker, onderhoudspersoneel, stagiaire...) verplichten zich hiertoe door middel van een vertrouwelijkheidsverklaring (zie het punt F.1 van de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#), gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers).

De plicht tot naleving van het beroepsgeheim brengt met zich mee dat de officina-apotheker de apotheek zo moet inrichten dat een vertrouwelijke dialoog met de patiënt mogelijk is (cfr. [artikel 82 van de Code](#)). Betreffende de vertrouwelijkheidsruimte die in de apotheek moet voorzien worden, zie de commentaar onder [artikel 82 van de Code](#); zie ook [artikel 23](#) en de commentaar die daarmee gepaard gaat.

Het beroepsgeheim blijft bestaan zelfs in geval van overlijden van de patiënt (zie de hieronder vermelde voorbeelden).

De niet-naleving van het beroepsgeheim is vatbaar voor strafrechtelijke sancties en heeft bovendien burgerlijke en tuchtgevolgen. Om strafbaar te zijn, moet er een bekendmaking zijn aan één of meerdere derden ongeacht de wijze van de bekendmaking (mondeling of schriftelijk, in het kader van een privé gesprek of tijdens een publiek debat...) en moet de derde(n) kennis hebben genomen van de bekendmaking (de poging tot inbreuk op het beroepsgeheim is niet strafbaar). Om strafbaar te zijn, moet de bekendmaking van het toevertrouwde geheim ook vrijwillig zijn. Het is echter niet vereist dat dit gebeurt met de bedoeling om schade toe te brengen.

Ondanks het belang dat het recht aan dit principe toekent² is het beroepsgeheim niet absoluut. Er bestaan situaties waarin de apotheker informatie, die in principe door het beroepsgeheim is gedekt, mag of zelfs moet onthullen. Dit zijn vaak situaties waar geen duidelijke "zwart-wit" oplossing mogelijk is maar waar een genuanceerde aanpak aangewezen is.

● *Getuigenis in rechte*

Het [artikel 458](#) van het Strafwetboek heft de geheimhoudingsplicht op in geval van getuigenis in rechte. Met "getuigenis in rechte" worden alle verklaringen bedoeld die voor een onderzoeksrechter of een bodemrechter, zij het een burgerrechtelijke of strafrechtelijke rechter worden afgelegd. De verklaringen die aan de politiediensten of het

parket worden afgelegd, vallen niet binnen deze categorie. Het gaat hier om een mogelijkheid om te spreken en geen verplichting: in zo'n situatie moet de apotheker altijd in eer en geweten evalueren of het noodzakelijk en nuttig is, o.a. in het belang van de justitie en de gerechtelijke waarheid, om informatie die door het beroepsgeheim wordt gedekt, te onthullen; hij mag dus zwijgen voor zover hij hierdoor het beroepsgeheim niet van zijn doel afwendt en geen rechtsmisbruik maakt.

Een apotheker zou bijvoorbeeld opgeroepen kunnen worden om te getuigen voor de politierechtbank in een verkeerszaak waarin één van zijn patiënten betrokken is om te verduidelijken welke geneesmiddelen aan hem werden afgeleverd enkele uren vóór het ongeval dat hij heeft veroorzaakt. Indien de apotheker zelf persoonlijk betrokken is bij een procedure, bijvoorbeeld op basis van zijn beroepsaansprakelijkheid, laten de rechten van de verdediging hem toe om de door het beroepsgeheim gedekte informatie te gebruiken om zich te verdedigen.

Een zelfde opheffing van het beroepsgeheim bestaat voor de getuigenis voor een parlementaire onderzoekscommissie.

● *Toelating of verplijting van de wet*

In het strafrecht wordt aanvaard dat er geen inbreuk is wanneer het pligen ervan is geëist of toegelaten door de wet. Hetzelfde principe is van toepassing op het beroepsgeheim. De voornaamste voorbeelden, die dit principe uitvoeren, worden hieronder uitgelegd.

Krachtens [artikel 458bis](#) van het Strafwetboek heeft de apotheker de mogelijkheid om aan de procureur des Konings feiten van aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, vrijwillige slagen en verwondingen, seksuele verminkingen, onthouding van voedsel en verzorging, gebrek aan onderhoud en het in de steek laten gepleegd tegen minderjarige of personen die op basis van voorgedefinieerde criteria als kwetsbaar worden beschouwd, aan te geven wanneer hij van deze feiten kennis neemt in bepaalde omstandigheden. Deze omstandigheden werden beschreven in het advies van de Nationale Raad van 27 maart 2012, "[Beroepsgeheim – Wet met wijziging van artikel 458bis SW](#)", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd³.

Sinds 2017 wordt de apotheker ook toegelaten door [artikel 458ter](#) van het Strafwetboek om vertrouwelijke informatie zonder risico op strafrechtelijke vervolging mee te delen in het kader van een overleg dat door de wet wordt georganiseerd of door de procureur des Konings wordt toegelaten om hetzij de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij de openbare veiligheid of de vei-

¹ Het beroepsgeheim wordt beschouwd als zijnde "van openbare orde".

² Voor meer informatie betreffende deze bepaling, zie ook het punt IV.2.1. van het advies van de Nationale Raad van de Orde der Artsen van 30 september 2013, "Medisch geheim en justitie" (beschikbaar op volgende pagina: <https://ordomedic.be/nl/adviezen/deontologie/beroepsgeheim/medisch-geheim-en-justitie>).

ligheid van de Staat te beschermen. Zie hieromtrent de communicaties van de Nationale Raad van 7 juni 2017, "Standpunt Nationale Raad v/d Orde over de opheffing van het beroepsgeheim in geval van 'gevaarlijke' personen", en van 11 augustus 2017, "Aanvullende informatie met betrekking tot de publicatie inzake het beroepsgeheim", die op de website van de Orde werden gepubliceerd.

Het artikel 3, § 1, lid 3 van de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen voorziet de mogelijkheid om modaliteiten van de verwerking van gezondheidsgegevens van patiënten via Koninklijk besluit te bepalen "met het oog op het opsporen van geneesmiddelengebonden problemen". Zo voorziet artikel 41 van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers de gevallen waarin de apotheker verplicht is de inhoud van de voorschriften mee te delen, zelfs zonder de toestemming van de patiënt. Het artikel 39, § 2 breidt deze plicht uit tot andere documenten die in de apotheek worden bewaard (bestel- en leveringsbons, farmaceutische dossiers en dossiers voor de voortgezette farmaceutische zorg...). Deze gevallen worden in detail beschreven en uitgelegd in het advies van de Nationale Raad van 20 juni 2011, "Beroepsgeheim – mededeling inhoud medisch voorschrift", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd. Voor een concrete toepassing van artikel 41 van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009, zie ook het advies van de Nationale Raad van 28 november 2011, "Beroepsgeheim – Mededeling aan de verzekeraar en de voorlopige bewindvoerder", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd.

Er is ook geen inbreuk op het beroepsgeheim wanneer de apotheker de informatie meedeelt aan de vertrouwenspersoon die de patiënt heeft aangewezen krachtens artikel 7, § 2 van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt. Het feit dat een persoon geneesmiddelen voor een andere persoon in de apotheek komt halen, maakt haar niet automatisch tot zijn vertrouwenspersoon in de zin van de wet (deze persoon is vaak enkel zijn gemachtigde). De apotheker moet daarvoor aandachtig zijn om geen inbreuk op de bepalingen met betrekking tot het beroepsgeheim te plegen. Het is de patiënt die de identiteit en de hoedanigheid van zijn vertrouwenspersoon aan de apotheker moet communiceren; de apotheker mag deze informatie in het dossier van de patiënt opnemen. In het geval van minderjarige patiënten zijn de ouders niet automatisch de vertrouwenspersonen. Ze oefenen echter in principe de rechten van de patiënt, waaronder het recht op informatie, in plaats van de minderjarigen uit en de minderjarigen worden betrokken bij de uitoefening van deze rechten rekening houdend met hun leeftijd en maturiteit (wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, art. 12). De apotheker zou toch inzage in het dossier van een minderjarige patiënt aan zijn ouders kunnen weigeren om de persoonlijke levenssfeer en de intimiteit van de minderjarige te beschermen, indien het verzoek niet in zijn belang wordt geformuleerd (wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt,

art. 15, § 1)*. Bovendien oefenen de minderjarigen die volgens de beroepsbeoefenaar "tot een redelijke beoordeling van hun belangen in staat" zijn zelf hun rechten autonoom uit: informatie met betrekking tot deze minderjarige onthullen aan zijn ouders zou in hoofdte van de apotheker kunnen beschouwd worden als een schending van het beroepsgeheim.

Bovendien mag een apotheker alle nuttige of noodzakelijke inlichtingen van farmaceutische aard betreffende een patiënt aan een ander behandelend beoefenaar meedelen op verzoek of met akkoord van de patiënt om hetzij de diagnose, hetzij de behandeling voort te zetten of te vervolledigen, en dit zonder het beroepsgeheim te schenden op basis van artikels 19 en 36 en volgende van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg. Overeenkomstig deze bepalingen heeft de andere beoefenaar toegang tot deze gegevens mits de naleving van vijf voorwaarden: de voorafgaande toestemming van de patiënt, het bestaan van een therapeutische relatie met de patiënt, een finaliteit van zorgverstrekking, de noodzaak van de toegang voor de continuïteit en de kwaliteit van de zorgverstrekking en de beperking van de toegang tot de gegevens die gunstig en pertinent zijn in het kader van de zorgverstrekking.

Uit een gecombineerde lezing van artikel 9, § 2, c) van de Algemene Verordening Gegevensbescherming en artikel 422bis van het Strafwetboek over het niet-bijstaan van iemand in levensgevaar kan een spreekplicht in hoofdte van de apotheker worden afgeleid wanneer de vitale belangen van een persoon moeten gevrijwaard worden. Dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn als de apotheker door een ziekenhuis wordt gecontacteerd om de geneesmiddelen te kennen die aan een patiënt in coma die werd opgenomen, werden afgeleverd.

Overeenkomstig de Verordening (EU) 2019/1148 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 over het op de markt brengen en het gebruik van precursoren voor explosieven, moet de apotheker ook alle (pogingen tot) verdachte transacties met betrekking tot precursoren voor explosieven binnen een termijn van 24 uren aan de overheid melden, alsook indien mogelijk de identiteit van de patiënt die de auteur is van de (poging tot) transactie". De verdachte bestellingen en transacties van bepaalde drugsprecursoren

* Dezelfde principes – uitoefening van de rechten van de patiënt in plaats van de persoon door een vertegenwoordiger en mogelijkheid om inzage in het dossier te weigeren om de patiënt te beschermen – zijn toepasselijk op meerderjarige personen die "niet in staat zijn om hun rechten zelf uit te oefenen" hetzij tijdelijk, hetzij definitief (bijvoorbeeld wegens een ziekte, een geestelijke beperking...). De vertegenwoordiging van deze personen wordt georganiseerd op basis van een cascadesysteem door artikel 14 van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt.

** Meer informatie is beschikbaar op de website van de FOD Economie.

*** Meer informatie is beschikbaar op de website van het FAGG.

moeten ook genotificeerd worden op basis van verschillende teksten van Europees recht**.

Onlangs werd een nieuwe vrijstelling van het beroepsgeheim ingevoerd voor alle gezondheidszorgberoepsbeoefenaars in het kader van de strijd tegen het Coronavirus om hen toe te laten de databanken, die werden gecreëerd om de geteste en besmette personen te identificeren, in te vullen, alsook deel te nemen aan het contactopsporingsstelsel wanneer ze zelf besmet of vermoedelijk besmet zijn. Hieromtrent werd een communicatie van de Nationale Raad van 10 juli 2020, "Afwijking van het beroepsgeheim in het kader van de COVID-19 gezondheids crisis", gepubliceerd op de website van de Orde.

• Noodtoestand

Naast de expliciet voorziene afwijkingen van het beroepsgeheim laat een andere rechtvaardigingsgrond in sommige gevallen toe de door het beroepsgeheim gedekte informatie te onthullen, met name de noodtoestand.

De noodtoestand is de situatie waarin een persoon zich bevindt die redelijkerwijze geen andere middelen heeft dan een inbreuk te plegen om een gelijk of hoger belang te waarborgen dan het belang dat de inbreuk opoffert. Om het beroepsgeheim te overtreden moeten echter volgens de rechtspraak verschillende voorwaarden voldaan zijn: het belang dat wordt prijsgegeven moet lager zijn dan of tenminste gelijk zijn aan het belang dat men wil vrijwaren; het te vrijwaren recht of belang loopt een dadelijk en ernstig gevaar; de schade kan alleen door het misdrijf worden voorkomen; de betrokkene heeft de noodtoestand niet zelf doen ontstaan.

Dit wetende moet de apotheker dus in eer en geweten een afweging maken tussen de verschillende waarden. Dit zijn per definitie gevoelige situaties waarin het waardenconflict enkel zal kunnen opgelost worden na een genuanceerde overweging die rekening houdt met alle betrokken omstandigheden.

Dit zal bijvoorbeeld het geval zijn wanneer de apotheker verneemt dat zijn patiënt het slachtoffer is van strafbare feiten, buiten de bovenvermelde gevallen die in artikel 458bis van het Strafwetboek worden voorzien (bijv.: een patiënte, die zich niet in een situatie van kwetsbaarheid in de zin van deze bepaling bevindt, is het slachtoffer van huiselijk geweld). In zo'n geval zal de apotheker moeten evalueren of de aangifte van de feiten aan de politiediensten en dus de inbreuk op het beroepsgeheim gerechtvaardigd is en of er geen andere oplossing mogelijk is die de geheimen die vertrouwelijk werden gedeeld, vrijwaart. Het vertrouwenskader waarin vertrouwelijke mededelingen gedaan worden, moet inderdaad gewaarborgd worden niet alleen in het voordeel van de betrokken patiënt zelf, maar ook van alle patiënten. Het is alleen als zijn eigen acties mislukken en als hij overtuigd is van een onmiddellijk gevaar voor zijn patiënt dat de apotheker acties

* Zie bijv. Cass., 24 januari 2007.

zal mogen ondernemen die het beroepsgeheim overtreden krachtens de noodtoestand.

Een ander geval is de situatie waarin de patiënt de auteur is van een strafbaar feit. De apotheker die bijvoorbeeld één van zijn patiënten herkent in het kader van een oproep tot getuigen die hem voorstelt als verdachte van moord of als zijnde betrokken bij een gewelddadige overval kan waarschijnlijk beschouwen dat het gevaar voor de openbare veiligheid dat zijn patiënt veroorzaakt, rechtvaardigt dat hij de identiteit van deze patiënt aan de politie meedeelt op basis van de noodtoestand. Indien de apotheker zelf het slachtoffer is van de door de patiënt gepleegde inbreuk (bijv. diefstal in de apotheek) behoudt de apotheker natuurlijk zijn recht om een klacht tegen hem in te dienen zonder farmaceutische gegevens die hem betreffen te mogen meedelen. Hij mag echter niet zijn naam doorgeven aan alle confraters van de regio of andere gegevens die hem kunnen identificeren (initialen, foto...).

De met het beroepsgeheim verbonden vragen blijven complex en de apotheker bevindt zich soms in delicate situaties waarin hij niet weet welke houding aan te nemen. In geval van twijfel kan de apotheker altijd contact opnemen met zijn Provinciale Raad en/of de juridische dienst van de Nationale Raad van de Orde der Apothekers. De inspecteurs van het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten of de beroepsverenigingen zijn ook gesprekpartners die nuttige hulp kunnen verlenen indien nodig.

Zie het Strafwetboek, art. 458, 458bis en 458ter. Zie ook de adviezen die op de website van de Orde gepubliceerd zijn (zoeken naar het woord "beroepsgeheim").

Het moet onderstreept worden dat de gegevens die door de apotheker worden verzameld ook worden beschermd in het kader van de regelgeving betreffende de bescherming van de levenssfeer. Betreffende deze vragen zie voornamelijk de Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens of Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Sommige patiëntengegevens die door de apotheker worden verwerkt, genieten van een aanvullende bescherming gezien hun gevoelig karakter. Dit is bijvoorbeeld het geval voor het Rijksregisternummer waarvan het gebruik en het delen strikt gereguleerd zijn door de wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen.

• Veel apothekers zijn vóór hun Provinciale Raden moeten verschijnen omdat ze zich, zonder dit te willen, hebben bemoeid met de echtscheidingsprocedure van een patiëntenkoppel. De lijst van afgeleverde geneesmiddelen, waaronder voor-

schriftplichtige geneesmiddelen, kan enkel aan de echtgenoot van een patiënt overhandigd worden met de schriftelijke toestemming van deze laatste krachtens [artikel 41](#) van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers. Overtreedt het beroepsgeheim niet de verklaring die door de apotheker wordt geschreven en die het bezoek bevestigt van de echtgenoot van een patiënt die vroeg naar de redenen voor de aflevering van bepaalde producten. Zo'n verklaring die daarna in het kader van een echtscheidingsprocedure wordt gebruikt, lijkt echter onvoorzichtig en moet bijgevolg vermeden worden.

- In een zaak waar de ex-partner van een patiënte de kopij van de formule van haar magistrale bereiding die een apotheek hem bezorgde, gebruikte in het kader van een procedure met betrekking tot de voogdij van hun gezamenlijke kinderen heeft de Conseil d'appel belangrijke principes betreffende de contouren van het beroepsgeheim vastgesteld. Zo herinnerde hij eraan dat de mededeling aan derden van feiten of informatie die aan de apotheker worden toevertrouwd strafrechtelijk wordt gesanctioneerd. Echter "om strafbaar te zijn, moet de mededeling betrekking hebben op feiten of elementen die onbekend waren of onbekend gebleven waren voor de derde aan wie ze worden meegegeeld". Hier was de ex-partner van de patiënte naar de officina gekomen met de pot waarin de bereiding stak en waarop de formule stond en hij had naar een meer leesbare kopij ervan gevraagd. De apotheker kon dus terecht aannemen dat het verzoek om de formule te reproduceren op een gemakkelijker leesbaar medium van de patiënte zelf kwam.
- Het feit dat een apotheker aan alle confraters van de regio doorgeeft dat een bepaalde patiënt van geneesmiddelenmisbruik verdacht is door middelen die de identificatie van de patiënt mogelijk maken (bijv. door initialen, foto of kopij van een vermoedelijk vals voorschrift op sociale media te plaatsen), is een inbreuk op het beroepsgeheim. Het [artikel 17](#) van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers voorziet dat de apotheker de voorschrijver moet informeren in zo'n situatie. Betreffende de te ondernemen acties in geval van misbruik van geneesmiddelen, het gebruik van valse voorschriften of medical shopping, zie het [dossier "Misbruik van geneesmiddelen, overconsumptie en beroepsgeheim"](#) op de website van de Orde.
- Een apotheker kan het beroepsgeheim invoeren tegen een ambtenaar van de belastingdienst die hem een lijst vraagt van producten die aan een overleden belastingplichtige werden afgeleverd tijdens een bepaalde periode. Het artikel 334 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen voorziet dan dat de ambtenaar een verzoek kan richten tot de territoriaal bevoegde tuchtoverheid om te bepalen of en in welke mate het verzoek verzoenbaar is met het eerbiedigen van het beroepsgeheim. Voor meer algemene informatie betreffende het beroepsgeheim in de fiscale context, zie het advies van 23 maart 2021, "[Fiscale controle en beroeps-](#)

[geheim van de apotheker"](#), dat op de website van de Orde werd gepubliceerd.

- In het kader van problemen rond een erfenis werd een apotheker gecontacteerd door een andere om de afleveringen aan een overledene patiënte over een periode van 10 jaar te analyseren. Men vermoedde een misbruik van de bankkaart van de overledene en de rechtbank die belast was met het dossier had aangeraden om dit te doen. Het is een toepassing van [artikel 9, § 4](#) van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, dat het recht op inzage in het dossier van de patiënt na zijn overlijden modaliseert wegens het voortduren van het beroepsgeheim. Verschillende voorwaarden worden gesteld: het verzoek tot inzage in het dossier moet komen hetzij van de echtgenoot of partner van de overledene, hetzij van een bloedverwant tot en met de tweede graad (ouders, kinderen, grootouders, kleinkinderen of broers/zussen); de inzage is indirect en wordt gedaan door een andere beroepsbeoefenaar, bijvoorbeeld een apotheker (rekening houdend met mogelijke belangenconflicten tussen hem en de verzoeker(s)); het verzoek tot inzage houdt geen recht in om een kopij te nemen van het dossier ook al mag de beroepsbeoefenaar nota's nemen om een schriftelijk verslag te schrijven; het verzoek tot inzage moet gemotiveerd (zelfs eventueel door materiële belangen) en precies zijn, wat moet toelaten om de inzage te beperken tot enkel pertinente elementen; de overleden patiënt heeft zich niet uitdrukkelijk verzet tijdens zijn leven tegen de inzage in zijn dossier door zijn naasten.

BEROEPSGEHEIM – BESLISSINGSTABEL

Deze tabel geeft een gebruiksvriendelijke tool aan de apothekers om snel en gemakkelijk een antwoord te vinden op de volgende vraag: krachtens de regels m.b.t. het beroepsgeheim mag ik/moet ik al dan niet informatie/gegevens meedelen?

De tabel wordt in twee delen verdeeld al naargelang een verzoek tot informatie aan de apotheker wordt geadresseerd of de apotheker zelf het initiatief neemt om informatie mee te delen. In functie van de gesprekspartner en de situatie wordt er vermeld of de communicatie van informatie mogelijk is dan wel verplicht.

Deze tabel is zeker niet exhaustief en zal nog verfijnd worden in de toekomst. **Voor meer uitleg m.b.t. sommige van de in de tabel opgenomen gevallen, zie de commentaar onder artikel 22 van de Code.**

1) Vraag aan de apotheker van:	Geval en bijkomende voorwaarden	Geen plicht/ Mag	Plicht/ Moet	Basis
Andere behandelende zorgverstreker (tandarts, vroedvrouw...)	Alle nuttige en noodzakelijke informatie; op vraag van of met toestemming patiënt		X	Wet van 22 april 2019, art. 19
Andere personen (OCMW, bewindvoerder, naaste familieleden, partner...)	Opvragen van voorschriften mits schriftelijke toestemming patiënt		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 41
Arts (behandelende)	Alle nuttige en noodzakelijke informatie; op vraag van of met toestemming patiënt		X	Wet van 22 april 2019, art. 19
Arts (voorschrijvende)	Enkel over wat deze zelf voorgeschreven heeft (gedurende een periode van 3 jaar)		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 42
Confrater	Alle nuttige en noodzakelijke informatie; op vraag van of met toestemming patiënt		X	Wet van 22 april 2019 art. 19
Fonds voor medische ongevallen	Noodzakelijke informatie voor het uitvoeren wettelijke opdracht		X	Wet van 31 maart 2010, art. 15
Gerechtelijke instantie: onderzoeksrechter	Getuigenis in rechte	X		Strafwetboek, art. 458
	Opvragen van voorschriften (of andere documenten gelinkt met geneesmiddelen en voorschriften) met het oog op het opsporen van geneesmiddelengebonden problemen		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 39, § 2 en 41
Gerechtelijke instantie: parket/procureur des Konings	Opvragen van voorschriften (of andere documenten gelinkt met geneesmiddelen en voorschriften) met het oog op het opsporen van geneesmiddelengebonden problemen		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 39, § 2 en 41
Gerechtelijke instantie: politiediensten	Opvragen van voorschriften (of andere documenten gelinkt met geneesmiddelen en voorschriften) met het oog op het opsporen van geneesmiddelengebonden problemen		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 39, § 2 en 41
Inspecteur farmacie	Opvragen van voorschriften (of andere documenten gelinkt met geneesmiddelen en voorschriften) met het oog op het opsporen van geneesmiddelengebonden problemen		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 39, § 2 en 41. Zie ook de wet van 20 juli 2006, art. 14/21
Overleg (georganiseerd door de wet of toegelaten door de procureur des Konings)	Om hetzij de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij de openbare veiligheid of de veiligheid van de Staat te beschermen	X		Strafwetboek, art. 458ter
Parlementaire onderzoekscommissie	Getuigenis in rechte	X		Strafwetboek, art. 458
Provinciale Geneeskundige Commissie ¹	Opvragen van voorschriften (of andere documenten gelinkt met geneesmiddelen en voorschriften) in het kader van haar missie		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 39, § 2 en 41
RIZIV inspecteur geneeskundige controle	Opvragen van voorschriften (of andere documenten gelinkt met geneesmiddelen en voorschriften) in het kader van zijn missie		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 39, § 2 en 41. Zie ook de gecoörd. wet van 14 juli 1994, art. 150
Spoedarts of spoeddienst	Om de vitale belangen van de patiënt te vrijwaren		X	Strafwetboek, art. 422bis en Algemene Verordening Gegevensbescherming, art. 9, § 2, c)
Vertrouwenspersoon	Aanduiding door de patiënt		X	Wet van 22 augustus 2002, art. 7, § 2

¹ De Provinciale Geneeskundige Commissies bestaan niet meer sinds 1 juli 2022. Het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 werd nog niet aangepast om daarmee rekening te houden.

2) Communicatie door de apotheker aan:	Geval en bijkomende voorwaarden	Geen plicht/Mag	Plicht/Moet	Basis
Arts (voorschrijvende)	Bij vermoeden misbruik van het voorschrift door de patiënt		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 17
Gerechtelijke instantie: onderzoeksrechter	Burgerlijke partijstelling wanneer apotheker slachtoffer is van een door de patiënt gepleegde inbreuk	X		
Gerechtelijke instantie: parket/procureur des Konings	Feiten van aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, vrijwillige slagen en verwondingen, seksuele verminkingen, onthouding van voedsel en verzorging, gebrek aan onderhoud en het in de steek laten gepleegd tegen minderjarigen of personen die op basis van voorgedefinieerde criteria als kwetsbaar worden beschouwd (in bepaalde omstandigheden)	X		Strafwetboek, art. 458bis
Gerechtelijke instantie: politiediensten	Klacht wanneer apotheker slachtoffer is van een door de patiënt gepleegde inbreuk	X		
	Patiënt slachtoffer van strafrechtelijke feiten	X		Noodtoestand
Overheid	(Pogingen tot) Verdachte transacties met betrekking tot precursoren voor explosieven en verdachte bestellingen en transacties van bepaalde drugsprecursoren		X	Verordening (EU) 2019/1148 van 20 juni 2019; voor de regelgevingen van toepassing op drugsprecursoren, zie de website van het FAGG
Provinciale Geneeskundige Commissie*	Bij vermoeden misbruik of ongepast gebruik van het voorschrift door de voorschrijver		X	K.B. van 21 januari 2009, art. 17
Tarifieringsdiensten	Communicatie voorschriften of archivering van andere documenten gelinkt met geneesmiddelen en voorschriften	X		K.B. van 21 januari 2009, art. 39, § 3 en 41

Referentielijst:

- Gecoörd. wet van 14 juli 1994 = Gecoördineerde wet van 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen
- Wet van 22 augustus 2002 = Wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt
- Wet van 20 juli 2006 = Wet van 20 juli 2006 betreffende de oprichting en de werking van het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten
- K.B. van 21 januari 2009 = Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers
- Wet van 31 maart 2010 = Wet van 31 maart 2010 betreffende de vergoeding van schade als gevolg van gezondheidszorg
- Gecoörd. wet van 10 mei 2015 = Gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van gezondheidszorgberoepen
- Wet van 22 april 2019 = Wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg
- Verordening (EU) 2019/1148 van 20 juni 2019 = Verordening (EU) 2019/1148 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 over het op de markt brengen en het gebruik van precursoren voor explosieven

* De Provinciale Geneeskundige Commissies bestaan niet meer sinds 1 juli 2022. Het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 werd nog niet aangepast om daarmee rekening te houden.

Artikel 23

De apotheker verstrekt diensten aan de patiënt op vertrouwelijke en discrete wijze zodat het privéleven van de patiënt steeds wordt gerespecteerd.

Er dient te worden onderstreept dat artikel 23 zowel offline als online van toepassing is. De confidentialiteit moet zo goed mogelijk gewaarborgd worden in de apotheek om de dialoog en het overbrengen van de boodschap aan te moedigen. Dit geldt tevens tijdens de ganse bestellings- en verkoopprocedure in het kader van de online-apotheek.

Betreffende de vertrouwelijkheidsruimte die in de apotheek moet voorzien worden, zie de commentaar onder artikel 82 van de Code. Betreffende de plicht tot geheimhouding en tot respect van het privéleven in het kader van de websites van apotheken, zie artikels 121-122 van de Code.

● ● ● 1.3. DE APOTHEKER EN ZIJN AANSPRAKELIJKHEID

Artikel 24

De apotheker waakt erover dat zijn burgerrechtelijke beroepsaansprakelijkheid naar behoren is verzekerd.

In tegenstelling tot andere beroepen bestaat er voor de apothekers geen wettelijke verplichting om een burgerlijke beroepsaansprakelijkheidsverzekering af te sluiten. De Nationale Raad van de Orde der Apothekers moedigt niettemin alle apothekers ten zeerste aan om zo'n verzekering af te sluiten gezien hun zware verantwoordelijkheden (zie de commentaar onder [artikel 14 van de Code](#)). Hij beveelt ook aan dat de apothekers die hun activiteiten als werknemer uitoefenen een persoonlijke beroepsaansprakelijkheidsverzekering nemen, naast de verzekering die hun werkgever eventueel voorstelt aan zijn personeel.

De Nationale Raad vraagt de apotheker attent te zijn op de terminologie van de verzekeringsovereenkomst zodat alle feiten die zich zouden kunnen voordoen tot de laatste dag van zijn loopbaan gedekt zijn (zelfs indien het schadevoorval pas erna wordt ontdekt of indien de gevolgen ervan en de vordering tot schadevergoeding pas erna plaatsvinden). De apotheker moet er ook voor zorgen voldoende verzekerd te zijn voor activiteiten die hij als apotheker buiten de apotheek zou uitoefenen.

● 2. DE BIJZONDERE Plichten VAN DE APOTHEKER

● ● ALGEMENE OPMERKINGEN

Zoals reeds gespecificeerd in de commentaar onder artikel 12 van de Code wordt de continuïteit van de zorg in de wetgeving gedefinieerd als “de opvolging van de behandelingen van de patiënten door de behandelende gezondheidszorgbeoefenaar of door een andere gezondheidszorgbeoefenaar wanneer de behandelende gezondheidszorgbeoefenaar zijn praktijk onderbreekt” (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 26, 4°). De patiënt moet met name te allen tijde toegang hebben tot de producten – binnen de perken van de beschikbaarheid ervan op de markt –, de diensten en de zorg, waar hij nood aan heeft, die bestemd zijn voor de preventie, het behoud en/of het herstel van zijn gezondheid of zijn welzijn en die worden afgeleverd of verstrekt door de apotheker, in het belang van de volksgezondheid.

De organisatie van een medische permanentie, gedefinieerd als “de regelmatige en normale zorgverstrekking aan de bevolking tijdens de periode van permanentie” (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 26, 5°) draagt bij tot de naleving van dit principe van de continuïteit van de zorg. In het licht van dit voor de bevolking essentieel doel van algemeen belang moeten de apothekers samenwerken om de naleving van de wettelijke en deontologische verplichtingen in dat verband door iedereen te verzekeren.

Dit zijn hoekstenen van het beroep van apotheker, die het o.a. zo'n specifieke plaats in de gezondheidszorgsector geven. Dit is ook een domein dat veel, soms delicate, vragen oproept waarop hierna bepaalde antwoorden zullen worden gegeven.

● ● COMMENTAAR ARTIKEL PER ARTIKEL

● ● ● 2.1. DE WACHTDIENSTREGELING

Artikel 25

De continuïteit van de zorg en de behoorlijke organisatie van de wachtdienst verplichten elke apotheek aan de wachtdienst deel te nemen. De titularis van de apotheek verzekert de effectieve uitvoering van deze verplichting.

De apotheek kan slechts uitzonderlijk en met akkoord van de andere deelnemers aan de wachtdienst van zijn wachtdienstverplichtingen worden vrijgesteld.

Krachtens het punt F.7.4 van de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers) “garandeert de farmaceutische wachtdienst dat de bevolking permanent toegang heeft tot verzorging door een regelmatige en normale verstrekking van producten en diensten”. Deze dienst wordt op lokaal niveau voor de apothekers georganiseerd door de representatieve beroepsverenigingen die belast zijn met het opstellen van de wachtrol in functie van de noden. Dit gebeurt onder het toezicht van de [Federale Commissie voor toezicht op de praktijkvoering in de gezondheidszorg en de provinciegouverneur \(wet van 22 april 2019 inzake de praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 25\)](#). De wachtdienst heeft minstens iedere dag plaats van 19u tot 8u, alsook op zon- en feestdagen (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 6, al. 2). In de praktijk zijn de wachturen geüniformiseerd sinds 2015: elke periode van 24u wordt verdeeld tussen een dagwacht (van 9u tot 22u), die de wacht tussen de middag omvat, en een nachtwacht (van 22u tot 9u). Platformen zoals Geowacht, Allô santé of andere organiseren concreet de spreiding van de wachtdiensten. Deze platformen kunnen als volgt worden gedefinieerd: samenwerkingsverbanden van lokale apothekersverenigingen voor de organisatie van de wachtdienst van apotheken door middel van

* Er dient te worden onderstreept dat deze wachturen niet overeenstemmen met de uren die in aanmerking worden genomen door het RIZIV voor het beschikbaarheidshonorarium (dat door de apotheker van wacht tussen 22u en 8u wordt geïnd) en het wachthonorarium (dat door de apotheker wordt geïnd voor alle voorschriften van ten minste één terugbetaald geneesmiddel die tussen 19u en 8u worden voorgelegd – er kan geen wachthonorarium worden geïnd voor de voorschriften die geen terugbetaalde producten bevatten) (betreffende deze aspecten, zie de commentaar onder [artikel 30 van de Code](#)). De wachturen en de uren gelinkt met tijdens de wacht geïnde honoraria moeten nog onderscheiden worden van de openingsuren van de apotheek die kunnen vallen tussen 5u en 20u of 21u op vrijdag en de werkdagen die aan een wettelijke feestdag voorafgaan (betreffende deze aspecten, zie de commentaar onder [artikel 29 van de Code](#)).

geautomatiseerde wachtberekening met optimale spreiding en gelijke verdeling over de deelnemende apotheken en met publieke communicatie van de apotheek van wacht.

De verplichting om aan de wachtdienst deel te nemen geldt in **eerste instantie** voor de apotheek. De titularis is echter verantwoordelijk voor de effectieve uitvoering van deze verplichting (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 6, al. 1). De apotheker-titularis moet dus alles voorzien zodat de wacht optimaal kan worden uitgevoerd in overleg met de vergunninghouder als hij niet de eigenaar is van de officina (zie in dit verband de commentaar onder [art. 86 van de Code](#)). Hij moet er ook in alle omstandigheden voor zorgen dat de aan zijn apotheek toevertrouwde wacht effectief wordt uitgevoerd door een apotheker lid van het apotheekteam (zie in dit verband commentaar onder [art. 26 van de Code](#)) of uitzonderlijk door een andere apotheek.

Het uitzonderlijke karakter van een wachtdeliegatie aan de titularis van een andere apotheek wordt bevestigd door [artikel 6, lid 1](#) van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers: het is enkel indien de apotheker-titularis zelf de wachtdienst niet kan uitvoeren en deze taak aan een adjunct-apotheker of apotheker-vertreger niet kan delegeren dat hij een delegatie aan een andere officina kan overwegen mits de toestemming van de titularis ervan. Een systematische delegatie van de wachtdiensten van één apotheek naar een andere is dus niet toegelaten. Betreffende de toegankelijkheid van de apotheek, onder meer tijdens de wachtdienst, wordt verwezen naar de commentaar onder [artikel 31 van de Code](#).

Als de delegatie van wachtdiensten uitzonderlijk moet blijven dan is het *a fortiori* ook zo voor de volledige vrijstelling ervan **voor de apotheek**. Zulke vrijstelling zou enkel kunnen worden verleend na overleg en akkoord van de andere deelnemers aan de wachtrol.

Met de inwerking treding van de kwaliteitswet geldt de plicht om deel te nemen aan de permanentie die voor hun beroep wordt georganiseerd, nu ook voor elke individuele apotheker (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 21). De bijzondere verantwoordelijkheid van de titularis ten opzichte van de concrete organisatie van de wacht binnen de officina blijft maar alle leden apothekers hebben nu de plicht om aan de wacht deel te nemen en om dit te vermelden in hun portfolio; hieruit blijkt dan dat ze over “de nodige bekwaamheid en ervaring” beschikken (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 8). Ze kunnen maar uitzonderlijk van deze plicht vrijgesteld worden, voorlopig of definitief op basis van hun gezondheidstoestand, leeftijd, gezinssituatie of de feitelijke uitoefening van hun beroep (d.w.z. wanneer de uitoefening van het gezondheidsberoep

** Zie de arbeidswet van 16 maart 1971, [art. 43](#).

"afwijkt van het gebruikelijke") (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 26). Het is de Nationale Raad van de Orde der Apothekers die de bevoegdheid heeft om de vrijstellingen tot de deelname aan de wachtdienst toe te kennen – voor zover de verhoging langdurig (minstens 90 dagen) en ernstig is; kleine beletsels dienen lokaal op basis van de collegialiteit en solidariteit behandeld te blijven (zie het [Reglement tot vrijstelling wachtdienst van de Nationale Raad van 23 februari 2023](#) dat werd gepubliceerd op de website van de Orde).

Het onderscheid apotheek/apotheker blijft dus primordiaal betreffende de wachtdienst: niks verandert met betrekking tot de plicht voor elke apotheek om deel te nemen aan de wachtdienst; wat veranderd is, is dat alle apothekers van een apotheek nu ook de wettelijke plicht hebben om aan de wacht deel te nemen.

De wetgeving voorziet in elk geval dat geen enkele apotheker van de medische permanentie mag worden uitgesloten (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 24). In die zin is de wacht niet alleen een verplichting voor de apotheker maar ook een recht.

Er dient te worden onderstreept dat de zwangere werkneemsters worden onderworpen aan een bijzonder regime met betrekking tot de nachtarbeid: de zwangere apothekers in dienstverband mogen niet verplicht worden nachtarbeid te verrichten in bepaalde door de wet gedefinieerde omstandigheden^{**}. De gewone regels van vervanging/wachtdelegaties zijn dan van toepassing (voor een gedetailleerde uitleg van de toepasselijke regels betreffende de vervanging voor de uitvoering van de wachtdienst zie het advies van 21 december 2016, "[Regeling van de wachtdienst en vervanging](#)", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd^{*}).

In alle gevallen is het noodzakelijk om alle verwarring of misverstand m.b.t. de uitvoering van de wacht te vermijden: enkel duidelijke en directe communicaties tussen de deelnemers aan een wachtdienst laten toe om bijzondere of dringende problemen, die een punctuele aanpassing van de wachtdienst zouden kunnen rechtvaardigen, op te lossen. De gevallen van overmacht die de uitvoering van de wacht op korte termijn verhinderen (dood in de familie van de apotheker die in principe van wacht is, ongeval...) kunnen zo gemakkelijk en direct worden opgelost mits een duidelijke informatie aan de patiënten. Het

^{*} Wetsontwerp inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, Memorie van toelichting, *Parl. st.*, Kamer, Ord. zitting 2018-2019, nr. 54-3441/001, p. 36.

^{**} De artikels van de Code van farmaceutisch plichtenleer waarnaar dit advies verwijst, blijven van toepassing maar hun nummering werd gewijzigd op het moment van de inwerkingtreding van de nieuwe versie van de Code op 1 januari 2020. Concordantietabellen (beschikbaar op de [website van de Orde](#)) laten toe om de nieuwe artikels gemakkelijk terug te vinden.

is een toepassing van het principe van collegialiteit (over dit principe, zie [art. 29 van de Code](#) en de commentaar die daarmee gepaard gaat).

De Conseil d'appel heeft geoordeeld dat een apotheker-titularis die eigenaar was van meerdere apotheken geen deontologische inbreuk had gepleegd met betrekking tot de continuïteit van de zorg door twee wachtdiensten die aan één van zijn apotheken die in een winkelgalerij gevestigd was aan een andere van zijn apotheken in de nabijheid over te dragen ten gevolge van grote werken in de winkelgalerij op dat moment. Alle wachtdiensten die sinds meerdere jaren aan de apotheek van de winkelgalerij waren toevertrouwd waren wel door deze uitgevoerd zonder bijzondere toegankelijkheidsproblemen wegens de lokalisatie van de officina.

Artikel 26

In het kader van de organisatie van de wachtdienst binnen de officina, wanneer één of meerdere adjunct-apothekers in dienst zijn, staan de titularis en adjunct(en) solidair in voor deze wachtdienst.

Ook al heeft de apotheker-titularis een bijzondere verantwoordelijkheid met betrekking tot de wacht omdat hij erover moet waken dat de verplichting die op de apotheek weegt effectief wordt uitgevoerd, toch wordt er nergens geëist dat hij zelf alle aan de apotheek toevertrouwde wachtdiensten moet doen. Deze delegatiemogelijkheid van de "wacht" van de titularis aan een andere apotheker wordt uitdrukkelijk voorzien door de regelgeving (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 6, al. 1](#)). De deontologische Code moedigt ook de solidariteit tussen collega's aan: elke apotheker die in dezelfde apotheek werkt, komt in aanmerking om de aan deze apotheek toevertrouwde wachtdiensten te verzekeren en dit in een beurtrol en op een billijke manier (met name in functie van de werklust voor elk verschillend type wachtdiensten – tijdens de dag, 's nachts). Dit punt zou moeten opgenomen worden in het kwaliteitshandboek en idealiter in de arbeidsovereenkomst van elke apotheker die in de apotheek wordt tewerkgesteld.

Deze deontologische bepaling wordt nu versterkt door de wettelijke omkadering. Zoals vermeld in de commentaar onder [artikel 25 van de Code](#) (waarnaar wordt verwezen voor meer informatie), is elke apotheker nu individueel verplicht om aan de wachtdienst deel te nemen. Hij kan daarvan niet worden uitgesloten en kan maar uitzonderlijk worden vrijgesteld op basis van precieze criteria (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, [afdeling 7](#); betreffende de vrijstelling tot deelname aan de wachtdienst, zie ook het [Reglement tot vrijstelling wachtdienst van de Nationale Raad van 23 februari 2023](#) dat werd gepubliceerd op de website van de Orde).

Voor een gedetailleerde uitleg van de toepasselijke regels betreffende de vervanging voor de uitvoering van de wachtdienst zie het advies van 21 december 2016, "[Regeling van de wachtdienst en vervanging](#)", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd^{**}.

^{**} De artikels van de Code van farmaceutisch plichtenleer waarnaar dit advies verwijst, blijven van toepassing maar hun nummering werd gewijzigd op het moment van de inwerkingtreding van de nieuwe versie van de Code op 1 januari 2020. Concordantietabellen (beschikbaar op de [website van de Orde](#)) laten toe om de nieuwe artikels gemakkelijk terug te vinden.

Artikel 27

Tijdens de wachtdienst houdt elke apotheker zich aan het wachtdienstreglement.

De representatieve apothekersberoepsverenigingen die lokaal een wachtdienst oprichten, stellen meestal een huishoudelijk reglement op om de contouren van de wachtdienst in de betrokken regio te bepalen. De apothekers die lid zijn van de beroepsvereniging die het wachtdienstreglement (te bekomen bij de beroepsvereniging) heeft opgesteld en die dit reglement hebben goedgekeurd, moeten het naleven voor zover het werd ontworpen en wordt toegepast met respect voor de toepasselijke wetten en reglementeringen. De organisatie die door een beroepsvereniging waarvan een apotheker lid is, wordt geïmplementeerd, heeft inderdaad een consensueel en contractueel toetredingskarakter: zodra de apotheker lid is van een vereniging, aanvaardt hij en treedt hij toe tot de regels en de organisatie die democratisch door deze vereniging worden geïmplementeerd.

Rekening houdend met deze verduidelijkingen kan een apotheker die niet aangesloten is bij een beroepsvereniging die de wachtdienst en de modaliteiten ervan voor een bepaalde regio organiseert niet verplicht worden om het wachtdienstreglement van deze vereniging te respecteren. Het feit van niet aangesloten te zijn bij deze vereniging stelt zijn apotheek en hemzelf echter niet vrij om aan de wachtdienst deel te nemen. In zo'n situatie is een dialoog tussen confraters aangewezen.

Artikel 28

Elke apotheker maakt de wachtdienstregeling duidelijk kenbaar aan het publiek.

Het [artikel 10, lid 2](#) van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers en het punt F.7.4 van de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers) leggen de verplichting op aan de apotheker om de "nodige informatie" aan de bevolking te geven over de wachtdienst. Dit impliceert o.a. om de gegevens met betrekking tot de wachttol waaraan de apotheek deelneemt te melden maar ook indien nodig deze van de aangrenzende wachtdiensten. Dit impliceert ook dat deze informatie te allen tijde zichtbaar moet zijn vanaf de buitenkant van de apotheek (zonder af te hangen van het inschakelen of de correcte functionering van een scherm bijvoorbeeld) om de continuïteit van de aflevering van geneesmiddelen correct te verzekeren. De Nationale Raad heeft geoordeeld dat deze bepalingen een resultaatverbintenis aan de apotheker opleggen (zie het advies van 22 december 2014, "[Wachtdienst](#)", dat op de website van de Orde gepubliceerd werd). Het is primordiaal dat via de informatie die door de apotheker die niet van wacht is en aan de patiënt wordt gegeven, deze kan weten waar hij heen kan gaan om hulp te krijgen tijdens de wacht, dit zonder aanvullende acties te moeten ondernemen.

De eis van een externe vermelding met betrekking tot de wachtdienst wordt ook in [artikel 79 van de Code](#) voorzien.

Betreffende de precieze vereiste vermeldingen met betrekking tot de wachtdienst, zie ook het advies van de Nationale Raad van 21 december 2010, "[Vermeldingen betreffende de wachtdienst](#)", dat op 3 januari 2011 op de website van de Orde werd gepubliceerd. Het enkel vermelden van een algemeen telefoonnummer is niet voldoende: de naam, het adres en het telefoonnummer van de apotheek(eken) van wacht zijn vereist; algemene telefoonnummers kunnen daarnaast nuttig zijn (bijvoorbeeld om verschillende apotheken van wacht in een bepaalde regio te contacteren om een product te vinden dat weinig voorradig is).

Artikel 29

Gezien het collegiaal karakter van de wachtdienst, waakt de apotheker erover zijn wachtdienst te volbrengen in een geest van solidariteit ten aanzien van zijn confraters.

Zoals vermeld in de commentaar onder [artikel 3 van de Code](#) vormt de wachtdienst de kenmerkende toepassing van het principe van de collegialiteit tussen apothekers. Dit principe impliceert om samen te werken om een doel van algemeen belang te bereiken, d.i. de continuïteit van de zorg voor de patiënten.

De naleving van het principe van collegialiteit mag geen mededingingsbeperkende praktijken tot gevolg hebben. Zo heeft de Raad voor de Mededinging geoordeeld dat de noodzaak om de continuïteit van de zorg te vrijwaren of "het beantwoorden aan de dringende behoeften van regelmatige en normale zorgverstrekking zonder verstoring in het kader van de wachtdienst" in bepaalde omstandigheden bepaalde mededingingsbeperkingen zou kunnen rechtvaardigen, zoals openingsbeperkingen van officina's 's nachts of op zondagen die collegiaal werden overeengekomen tussen apothekers. De Raad heeft echter bevestigd dat zulke beperkingen daarentegen niet toegelaten waren tijdens de normale openingsuren van andere winkels ([die door de wet van 10 november 2006 betreffende de openingsuren in handel, ambacht en dienstverlening](#) worden bepaald dagelijks, behalve tijdens de wekelijkse rustdag, tussen 5u en 20u of 21u op vrijdag en de werkdagen die aan een wettelijke feestdag voorafgaan*).

De Raad van Beroep heeft geoordeeld dat een apotheker verbieden zijn apotheek te openen om 7u 's ochtends, vóór het einde van de wacht, een beperking op het mededingingsrecht zou zijn. Zo'n verbod beantwoordt inderdaad niet aan de dringende eisen van de regelmatige en normale verlening van de gezondheidszorgen. Volgens de Raad van Beroep is er geen sprake van enige verstoring van de wachtdienst met zo'n opening.

* Voor meer uitleg over deze wetgeving zie de [website van de FOD Economie](#).

Artikel 30

De apotheker heeft het recht een redelijk wachthonorarium te innen met respect voor de toepasselijke wetgeving. Hij brengt de patiënt het bedrag van het honorarium vooraf ter kennis.

Sinds 1 november 2019 is de regelgeving met betrekking tot wachthonoraria gewijzigd. Krachtens deze regelgeving die geldig is op het ogenblik van huidige uitgave van deze gecommentarieerde Code moet nu een onderscheid gemaakt worden tussen het wachthonorarium en het beschikbaarheids-honorarium.

Een beschikbaarheidshonorarium moet door het RIZIV betaald worden aan de apotheker die tussen 22u en 8u van wacht is en die onmiddellijk beschikbaar is gedurende de volledige desbetreffende wachtperiode.

Het RIZIV betaalt bovendien een wachthonorarium aan de apotheker van wacht voor alle voorschriften met minstens één terugbetaald geneesmiddel die door een patiënt die geniet van de verplichte ziekteverzekering wordt aangeboden buiten de normale openingsuren van de apotheek en uitsluitend tussen 19u en 8u, of op zondag of een wettelijke feestdag. Het wachthonorarium mag maar één keer worden aangerekend per voorschrift of per groep van gelijktijdig afgeleverde voorschriften voor een bepaalde patiënt ongeacht het aantal gevraagde vergoedbare geneesmiddelen*. Er kan geen wachthonorarium worden geïnd voor de voorschriften die geen terugbetaalde producten bevatten.

Een toeslag mag aan de patiënt gevraagd worden wanneer hij zich in de apotheek aandient tijdens de wacht zonder voorschrift. Deze toeslag wordt vrij bepaald door de apotheker en heeft als doel het belang van de dienst die wordt verleend in het voordeel van de volksgezondheid te laten inzien en misbruiken te vermijden. Het bedrag ervan moet niettemin redelijk zijn en niet ontrudend werken zodat geen afbreuk wordt gedaan aan de continuïteit van de zorg. De voorafgaande informatie van de patiënt en de duidelijkheid ervan zijn ook primordiaal: het bedrag van de toeslag moet bovendien duidelijk aan de patiënt ter kennis worden gebracht, zelfs nog vóór hij aanbelt of de officina binnengaat tijdens de wacht. Deze principes werden meermaals herhaald door de Nationale Raad (zie het advies van 6 mei 2014, "[Wachthonorarium](#)", en het advies van 24 februari 2015, "[Dringendheid en wachthonorarium](#)", die op de website van de Orde werden gepubliceerd).

* Als een patiënt zich tijdens de wacht tussen 19u en 8u aanbiedt met één of meerdere voorschrift(en) met minstens één terugbetaald geneesmiddel voor zichzelf en één of meerdere voorschrift(en) met minstens één terugbetaald geneesmiddel voor een familielid van wie hij de mandataris is, mag een wachthonorarium voor de patiënt en een ander voor het vertegenwoordigde familielid worden geïnd (twee wachthonoraria zullen dus aan de apotheker betaald worden in dit geval).

Zie het Koninklijk besluit van 26 oktober 2019 tot vaststelling van de voorwaarden en de modaliteiten waaronder de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wachthonoraria en beschikbaarheidshonoraria betaalt aan de apothekers-titularissen van een apotheek open voor het publiek die deelnemen aan georganiseerde wachtdiensten.

Een Provinciale Raad heeft geoordeeld dat het aanrekenen van 20 € als toeslag voor niet-voorgeschreven producten tijdens de wacht na 22u geen deontologische inbreuk vormde gezien het bedrag van de toeslag duidelijk aangekondigd was bij de ingang van de apotheek en gezien het met de patiënt werd besproken vóór de aflevering van de producten.

● ● ● 2.2. DE TOEGANKELIJKHEID VAN DE APOTHEEK

Artikel 31

De apotheker verzekert de continuïteit van de zorg op elk ogenblik en in alle omstandigheden. Tijdens de openingsuren, alsook tijdens de wachtdienst is minstens één apotheker aanwezig in de apotheek.

De apothekers zijn verplicht overleg te plegen om de continuïteit van de zorg te waarborgen buiten hun openingsuren en tijdens hun sluitingsperiodes.

Rekening houdend met het monopolie dat aan de apotheker wordt toegekend voor de aflevering van alle al dan niet voorschriftplichtige geneesmiddelen^{*} is het fundamenteel dat in het belang van de volksgezondheid en de patiënten, een apotheek en een apotheker permanent toegankelijk zijn ongeacht de omstandigheden. De apotheker is dus verplicht om alle nuttige en relevante voorzieningen te treffen, zoals een communicatie aan de patiënten en de naburige apotheken of zelfs de overmaking van dossiers op vraag van de patiënt, om de continuïteit van de lopende behandelingen te verzekeren in geval van een tijdelijke of definitieve sluiting van zijn officina (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 17 en 20; K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 11). Hij moet ook overleg plegen met zijn confraters om voor de continuïteit van de zorg te zorgen buiten de gewone openingsuren van de apotheken in het kader van de wachtdienst.

De vraag van de toegankelijkheid van de apotheek tijdens de wacht is van fundamenteel belang in dit opzicht. Een directe en gemakkelijke toegang tot de officina moet dus gewaarborgd worden tijdens de ganse wachtdienst. Dit betekent niet noodzakelijk dat de deuren van de apotheek open moeten blijven: de bediening via een loket met parlofoon/videofoon is aanvaard. De via dit kanaal aanvaarde betaalmogelijkheden moeten duidelijk aangekondigd worden (over deze aspecten, zie de commentaar onder art. 77 van de Code). Dit brengt echter ook een telefonische bereikbaarheid met zich mee zelfs al wordt geenszins geëist of verwacht dat de apotheker advies per telefoon verleent (betreffende deze vraag, zie het advies van de Nationale Raad van 22 november 2013, "Telefonische verzoeken tijdens de wachtdienst", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd). De apotheek moet ook gemakkelijk door de patiënten geïdentificeerd kunnen worden tijdens deze bijzondere periodes. Het lichtgevende kenteken van de officina moet dus blijven branden behalve uitzonderingen (over dit aspect, zie de commentaar onder art. 78 van de Code).

Het verzekeren van de continuïteit van de zorg tijdens de wachtdienst verplicht de apotheker om alle patiënten die dan beroep doen op zijn tussenkomst zo goed mogelijk te helpen en om hen voor elk probleem concrete oplossingen te bieden. Het punt F.7.4 van de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers) stelt dus dat de apotheker het tijdens de wacht niet beschikbare voorgeschreven geneesmiddel moet vervangen door een geneesmiddel dat "in essentie gelijkwaardig" is (de patiënt en zijn arts moeten daarvan op de hoogte worden gebracht). Indien dat onmogelijk is, moet hij al het mogelijke doen om het voorgeschreven geneesmiddel "zo

^{*} Voor meer informatie met betrekking tot het monopolie van de apotheker zie de lijst van producten die behoren tot het monopolie van de apotheker, die op de [website van de Orde](#) is gepubliceerd.

snel mogelijk" te verkrijgen of hij moet de patiënt verwijzen naar een andere apotheek van wacht waarvan hij zich heeft verzekerd dat ze over het gevraagde product beschikt. De apotheker blijft gebonden aan zijn plicht om magistrale bereidingen uit te voeren tijdens de wacht. Hij mag hiervan uitsluitend afzien om wetenschappelijke redenen, omwille van een wettelijke onmogelijkheid of bij gebrek aan geschikte technische uitrusting (punt F.6 van de bovenvermelde Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken). Net zoals gedurende de normale openingsuren van de apotheek zorgt de apotheker voor een aangepast onthaal. Hij luistert naar iedere patiënt die zich aanmeldt tijdens de wacht ongeacht het tijdstip en verleent advies en gepaste farmaceutische zorg (zie art. 8 en 17-19 van de Code en de commentaren die daarmee gepaard gaan). Iedere patiënt heeft inderdaad recht op kwaliteitsvolle dienstverlening die beantwoordt aan zijn behoeften, zoals hij ze persoonlijk aanvoelt. Als zorgverstreker moet de apotheker dan proberen ze zo goed mogelijk en voor zover redelijk lijkt te voldoen (zie de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, art. 4 en 5; zie ook het advies van 24 februari 2015, "Dringendheid en wachthonorarium", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd). Gepaste farmaceutische zorg verstrekken kan echter ook leiden tot een weigering van de aflevering van het gevraagde product. Tijdens de wacht mag deze eventuele weigering echter niet gemotiveerd zijn door gewetensbezwaren (in dit verband, zie art. 35 van de Code en de commentaar die daarmee gepaard gaat). De weigering om te verstrekken en af te leveren moet altijd worden omkaderd met nuttige en voldoende uitleg. Indien nodig moet de patiënt verwezen worden naar een andere beroepsbeoefenaar tot wie hij zich kan richten.

De plicht tot de permanente aanwezigheid van een apotheker in de officina en de daarmee samenhangende plicht tot sluiting van de officina in geval van uitzonderlijke afwezigheid van een apotheker worden omvat in artikel 5 van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers. Deze plichten zijn ook geldig voor de eventuele bijkomende percelen waarop een activiteit die accessorisch is aan de uitbating van de apotheek zou uitgeoefend worden (hierover zie de commentaar onder art. 77 van de Code). Dezelfde bepaling stelt dat de titularis zelf niet te allen tijde aanwezig moet zijn: hij mag zijn taken aan andere apothekers (adjuncten of vervangers) delegeren, zonder dat dit iets afdoet aan zijn verantwoordelijkheid (zie ook het punt F.1 van de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken, gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers).

Betreffende de toegankelijkheid tot de officina tijdens de wacht stelt het laatste lid van artikel 6 van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers het volgende: "de apotheker(s)-titularis(sen) die zijn/ hun apotheek toegankelijk houd(en)t gedurende een wachtdienst [...] moet de apotheek toegankelijk houden gedurende heel deze wachtdienst". In een

arrest van 3 februari 2017 heeft het Hof van Cassatie geoordeeld dat deze bepaling alleen van toepassing is op de apotheker die krachtens de wachtdienst dient waar te nemen: alleen deze apotheker moet zijn apotheek gedurende heel deze wachtdienst toegankelijk houden, en niet degene van wie de openingsuren gedeeltelijk met de uren van de wachtdienst samenvallen.

- In een zaak waarin een patiënt had geklaagd dat het luik van de apotheek van wacht gesloten was en dat niemand op zijn aanbellen had geantwoord, stelde de apotheker die wel degelijk de wacht had uitgevoerd tijdens de betrokken nacht dat hij waarschijnlijk zijn hond aan het uitlaten was voor een kwartier op het moment dat de patiënt aanbelde. De Conseil d'appel heeft het belang van de onmiddellijke beschikbaarheid van de apotheker tijdens de wacht herhaald door te stellen dat ook al mag de apotheker van wacht rusten tijdens de wacht, hij de officina verlicht dient te houden en "in staat moet zijn om op alle dringende door middel van de deurbel aangekondigde verzoeken te antwoorden".

- Niet aanwezig zijn in de officina tijdens de wacht maar in zijn privé-woning die niet in de onmiddellijke nabijheid is van de officina, een GSM-nummer vermelden om tijdens de wacht gecontacteerd te worden met een vermelding dat dit enkel gebruikt mag worden voor dringende gevallen en het doven van alle lichten van het gebouw vormen in het hoofd van de apotheker een deontologische inbreuk die door de Provinciale Raad werd gesanctioneerd. Deze elementen hinderen inderdaad de normale en snelle toegang tot de apotheek van wacht voor de patiënt en kunnen verarring veroorzaken ten nadele van de continuïteit van de zorg.

Artikel 32

Bij sluiting van de apotheek wegens onvoorziene omstandigheden, neemt de apotheker alle nodige maatregelen om de continuïteit van de zorg te handhaven.

Of de sluiting van de apotheek nu tijdelijk of definitief is, het is fundamenteel dat de patiënten correct, volledig en nuttig geïnformeerd zijn van de situatie zodat ze te allen tijde kunnen vinden wat ze zoeken en de continuïteit van de zorg gewaarborgd wordt.

Zie de [wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 17 en 20](#) en het K.B. van 21 januari 2009 houdende onder-richtingen voor de apothekers, [art. 11](#).

Artikel 33

Bij buitengewone omstandigheden, zoals epidemieën, grote rampen, enz. schikt de apotheker zich naar de instructies van de bevoegde autoriteiten.

De sanitaire crisis die sinds begin 2020 met de lopende Covid-19 pandemie is verbonden, vormt een bijzonder pertinent voorbeeld van toepassing van artikel 33 van de Code. Sinds het begin van deze crisissituatie hebben alle apothekers – officina-apothekers, ziekenhuisapothekers, apothekers klinisch-biologen, industrie-apothekers, professoren, studenten, gepensioneerden... al dan niet ingeschreven op de lijst van de Orde der Apothekers – zich gemobiliseerd om hun expertise en toewijding, meestal in de eerste lijn, ter beschikking van de bevolking en de volksgezondheid te stellen en dit telkens met respect voor de richtlijnen van de overheid die soms meerdere keer per dag werden gepubliceerd. De Nationale Raad probeert sindsdien de belangrijkste informatie aan zijn leden zo goed mogelijk te communiceren en heeft meermaals zijn steun betuigd voor al hun activiteiten (zie alle communicaties die sinds 5 maart 2020 op de website van de Orde werden gepubliceerd in het [nieuwsarchief](#)).

In het kader van epidemieën of uitzonderlijke sanitaire situaties wordt de apotheker meer dan ooit opgeroepen om zijn rol als eerstelijnsgezondheidszorgbeoefenaar te vervullen door patiënten op te vangen, naar hun vragen en bezorgdheden te luisteren en hen de juiste adviezen te geven. Er wordt van hem verwacht dat hij zich op een positieve manier profileert en dat hij samenwerkt met de overheid in het belang van de patiënten en de volksgezondheid, ten voordele van het vertrouwen van de burgers en de geloofwaardigheid van het beroep. Hij moet weerstaan aan de verleiding om ten onrechte commercieel voordeel te halen uit de crisissituatie en de angst die deze zou kunnen oproepen.

Met "zich schikken naar de instructies van de autoriteiten" kan ook worden bedoeld "een bevel tot opvolging" naleven. In het kader van de Covid-19 pandemie bijvoorbeeld werd zo'n mogelijkheid tot opvolging van alle gezondheidszorgbeoefenaars, waaronder de apothekers, voorzien voor een bepaalde duur (vanaf 4 mei 2020 tot 31 december 2020) in [artikel 28/1](#) van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen. De niet-naleving van de opvolging kon strafrechtelijk worden gesanctioneerd bovenop de eventuele tuchtsancties.

3. DE APOTHEKER EN DE AFLEVERING VAN HET GENEESMIDDEL

COMMENTAAR ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 34

Na de voorlegging van het voorschrift of na het verzoek door de patiënt levert de apotheker het geneesmiddel zo snel mogelijk af. Enkel het belang van de gezondheid van de patiënt en van de volksgezondheid wordt in aanmerking genomen. Noch de gaardheid van de persoon, noch de aard van het product mogen een rol spelen bij de aflevering. De prijs van het geneesmiddel mag geen reden zijn om de aflevering of de bestelling van het geneesmiddel te weigeren.

Vanwege zijn monopolie op de aflevering van alle al dan niet voorschriftplichtige geneesmiddelen* is de apotheker in principe gehouden het gevraagde geneesmiddel af te leveren. Betreffende de producten die zonder voorschrift kunnen afgeleverd worden, laten verschillende principes zoals de therapeutische vrijheid (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 4), het recht van de patiënt op kwaliteitsvolle dienstverlening die beantwoordt aan zijn behoeften (wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, art. 5) en de farmaceutische zorg (Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken, gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, punt F.7.A) de apotheker toe om de aflevering van het product te weigeren, mits de patiënt hierover correct te informeren (over deze vraag, zie de commentaar onder artikel 19 van de Code). Het weigeren van aflevering en verstrekking wordt op een wetenschappelijke basis gemotiveerd door het belang van de patiënt en in het algemeen door de volksgezondheid zonder dat subjectieve criteria tussenkomen. Betreffende de voorschriftplichtige producten is het enkel in de door de regelgeving voorziene gevallen dat de apotheker het voorschrift mag wijzigen of aanpassen (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 17, al. 1 en de daarbij gevoegde Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken, punt F.7.1.II), de aflevering mag uitstellen (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 17, al. 2, 18 en 19) of het voorgeschreven geneesmiddel mag substitueren (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 6; voor meer uitleg met betrekking tot de substitutiemogelijkheden, zie de commentaar onder artikel 37 van de Code).

De mogelijkheden om gewetensbezwaren te formuleren tegen het verzoek van een patiënt worden voorzien in artikel 35 van de Code (zie ook de commentaar die daarmee gepaard gaat).

Artikel 34 van de Code stelt dat de prijs van het geneesmiddel geen reden mag zijn om de aflevering of de bestelling van een geneesmiddel te weigeren. Deze bepaling heeft betrekking op vragen naar dure geneesmiddelen of geneesmiddelen die beperkte marges genereren die de apotheker in de verleiding zouden kunnen brengen om deze niet te honoreren omwille van zuiver economische motieven, wat niet deontologisch aanvaardbaar is. Deze bepaling heeft integendeel niks te maken met patiënten met financiële moeilijkheden die de gevraagde producten niet kunnen betalen. Voor meer uitleg over de interpretatie die aan deze bepaling moet gegeven worden, zie het advies van 8 december 2015, "Draagwijdte van art. 31 van de deontologische Code", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd (de titel van dit advies gebruikt de oude nummering van de deontologische Code; het artikel 31 is nu artikel 34 van de Code geworden).

Het laatste lid van artikel 4 van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers voorziet dat behoudens overmacht (bijv. in geval van ontbrekende producten) alle bestelde producten uiterlijk de volgende werkdag na de vraag van de patiënt moeten afgeleverd worden door de apotheker.

• De Conseil d'appel heeft de beslissing van de Provinciale Raad bevestigd en de apotheker vrijgesproken die geweigerd had om twee zeer dure geneesmiddelen aan een patiënte af te leveren wegens tijdelijke financiële moeilijkheden die het hem onmogelijk maakten om de prijs van de geneesmiddelen voor te schieten in afwachting van de terugbetaling door het derdebetalerssysteem. De apotheker had inderdaad de betrokken geneesmiddelen al acht keer tijdens het afgelopen jaar aan de patiënte afgeleverd en had haar verwezen naar een confrater die haar kon helpen.

• In geval van patiënten die afhangen van Fedasil of het OCMW kan de apotheker te maken hebben met een laattijdige betaling. Hij is in principe echter verzekerd van de betaling. Krachtens artikel 34 mag de apotheker de aflevering dus niet weigeren omwille van economische motieven. Als tijdelijke reële en belangrijke financiële moeilijkheden het hem onmogelijk maken om de prijs van de geneesmiddelen voorlopig voor te schieten in afwachting van de terugbetaling door deze organismen blijft de apotheker verplicht om de continuïteit van de zorg te verzekeren. Hij moet de patiënt verwijzen naar een confrater die de aflevering kan uitvoeren.

* Voor meer informatie met betrekking tot het monopolie van de apotheker zie de lijst van producten die behoren tot het monopolie van de apotheker, die op de website van de Orde is gepubliceerd.

Artikel 35

Zonder afbreuk te doen aan de rechten van de patiënt, aan de continuïteit van de zorg of aan de uitvoering van het voorschrift, heeft de apotheker het recht om de aflevering te weigeren wegens gewetensbezwaren.

In dit geval verwijst hij de patiënt door naar een apotheek waar het product in kwestie zeker afgeleverd kan worden. Zo niet, voert de apotheker het voorschrift of het verzoek van de patiënt toch uit.

Tijdens de wachtdienst wijkt de gewetensclausule steeds voor het recht van de patiënt op continuïteit van de zorg.

De apotheker is een gezondheidszorgbeoefenaar die een missie van algemeen belang vervult ten behoeve van de ganse maatschappij. Maar hij is ook een persoon die wordt gevormd en geleid door persoonlijke overtuigingen (filosofische, culturele, religieuze...). Het kan gebeuren dat de overtuigingen van de apotheker botsen met of in vraag worden gesteld door bepaalde verzoeken die hij krijgt in het kader van zijn beroepsactiviteit. Alles is dan een kwestie van evenwicht tussen rechten (vrijheid van gedachte en geweten van de apotheker; recht op gezondheidsbescherming en op kwaliteitsvolle dienstverlening die beantwoordt aan zijn behoeften als patiënt) en de naleving van bepaalde fundamentele principes (continuïteit van de zorg). De gewetensclausule zal dus altijd wijken in de situaties waarin de continuïteit van de zorg niet op een andere manier optimaal kan gewaarborgd worden voor de patiënt.

Er dient te worden genoteerd dat expliciet wordt voorzien dat de apotheker een stof waarvan hij vermoedt dat zij voor euthanasie bestemd is, mag weigeren af te leveren*. Betreffende de abortieve stoffen hebben noch het Strafwetboek tot 2018, noch de wet van 15 oktober 2018 betreffende de vrijwillige zwangerschapsafbreking een gewetensclausule voor de apotheker voorzien. Er zijn discussies gaande over deze vraag.

Telkens als de apotheker een gewetensbezwaar formuleert om een product niet af te leveren, verwijst hij de patiënt naar een confrater die zijn verzoek zeker zal kunnen voldoen om de continuïteit van de zorg voor de patiënt te verzekeren.

Zie het advies van 10 december 2007, "Gewetensclausule", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd.

* Het artikel 14, lid 3 van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie voorziet dat "geen persoon kan worden gedwongen mee te werken aan het toepassen van euthanasie". Er werd meermaals expliciet gesteld dat deze bepaling de eventuele gewetenclausule bevatte die een apotheker tegen de aflevering van in het kader van euthanasie gebruikte stoffen zou kunnen formuleren (zie bijv. het antwoord op de mondelinge vraag nr. 2-1163, Sen., gew. zitting 2002-2003, Handelingen, nr. 2-252, pg. 30 of het wetsvoorstel tot aanvulling van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie met bepalingen over de rol van de apotheker en het gebruik en de beschikbaarheid van euthanatica, Verslag, Parl. st., Sen., gew. zitting 2004-2005, nr. 3-791/3).

Artikel 36

De apotheker waakt steeds over de continuïteit en de kwaliteit van de zorg en over de conformiteit ervan met de voorgeschreven behandeling.

Bij enige twijfel over het voorschrift, de aard van de voorgeschreven producten, de farmaceutische vorm, de dosis, de frequentie van toediening, de neveneffecten, de interacties of een verkeerd gebruik, wendt de apotheker zich tot de voorschrijver.

Indien de voorschrijver onbereikbaar is en in geval de aflevering niet kan worden uitgesteld, handelt de apotheker op basis van de beschikbare wetenschappelijke informatie en de geldende standaarden. Hij verwittigt de voorschrijver zo vlug mogelijk.

Op het moment van de aflevering van een voorschriftplichtig geneesmiddel moet de therapeutische vrijheid van de apotheker verzoend worden met die van de voorschrijver. Beide gezondheidszorgbeoefenaars moeten samenwerken in het belang van de patiënt. Er mag geen sprake zijn van een automatische aflevering of verstrekking; de aflevering of verstrekking moet altijd verantwoord zijn (zie, in dit opzicht, de gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 7, al. 1; zie ook het advies van 11 april 2011, "Verantwoorde aflevering", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd).

Het voorschrift moet altijd zorgvuldig door de apotheker geanalyseerd worden rekening houdend met de situatie van de patiënt waarvoor het voorgeschreven product is bestemd. Hij moet checken of dit voorschrift aan de wettelijke en regelgevende bepalingen voldoet (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 42 en K.B. van 10 augustus 2005 houdende vaststelling van de modaliteiten inzake het voorschrift voor menselijk gebruik). In geval van problemen moet de apotheker de voorschrijver proberen te contacteren maar hij heeft de mogelijkheid om de dosissen aan te passen of de aflevering uit te stellen indien de voorschrijver niet beschikbaar is (hij houdt hem dan zo vlug mogelijk op de hoogte van zijn initiatief).

Zie het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 17 en de daarbij gevoegde Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken, punt F.7.1.II; voor ziekenhuisapothekers, zie het K.B. van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, art. 10 en 11 en de daarbij gevoegde Algemene principes en richtsnoeren (bijlage I), punt C, d).

Artikel 37

Behalve in dringende gevallen en tijdens de wachtdiensten, mag de apotheker een geneesmiddel niet vervangen zonder het voorafgaand akkoord van de voorschrijvende arts. Indien de wet substitutie toestaat, leeft de apotheker de opgelegde voorwaarden na.

De apotheker moet de therapeutische vrijheid van de voorschrijver die de voorgeschreven specialiteit heeft gekozen in principe respecteren. In bepaalde omstandigheden, wanneer er geen alternatieve oplossing is, moet hij echter, om een optimale continuïteit van de zorg voor de patiënt te verzekeren, het voorgeschreven product substitueren met een ander product met dezelfde eigenschappen. In zo'n geval is de finaliteit van de ondernomen actie, die tot doel heeft de gezondheid van de patiënt te beschermen, van groot belang.

De substitutie is dus mogelijk in dringende gevallen en tijdens de wachtdienst. De mogelijkheid om tijdens de wacht een voorgeschreven geneesmiddel te vervangen door een geneesmiddel dat "in essentie gelijkwaardig" is (met informatie van de patiënt en zijn arts) wordt voorzien in punt F.7.4 van de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers).

De wet legt bovendien de substitutie op aan de apotheker of laat deze substitutie toe in welbepaalde omstandigheden die in artikel 6 van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg worden gedefinieerd. Zo moet de apotheker dus een specialiteit afleveren die tot de groep van de "goedkoopste geneesmiddelen" behoort in geval van voorschriften van antibiotica of antimycotica in het kader van een acute behandeling of in geval van voorschriften op stofnaam*. De substitutie is niet mogelijk wanneer de voorschrijver hiertegen een therapeutisch bezwaar heeft of wanneer de patiënt allergisch is tegen een hulpstof.

Dezelfde bepaling voorziet een substitutiemogelijkheid in hoofde van de apotheker in geval van onbeschikbaarheid van het voorgeschreven geneesmiddel. Het gebrek aan of de onbeschikbaarheid van geneesmiddelen wordt gedefinieerd als volgt: de situatie waarin het volledig of gedeeltelijk onmogelijk is "gedurende een onafgebroken periode van 3 werkdagen gevolg te geven aan elke aanvraag tot levering afkomstig van openbare officina's, ziekenhuisapotheken of groothandelaars-verdelers" (gecoörd. wet van 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, art. 72bis, § 1bis, al. 5; zie ook het K.B. van 14 december 2006 betreffende geneesmiddelen voor menselijk en diergeneeskundig gebruik, art. 2, 29)). Wordt daarmee geassimileerd de onderbreking van het in de handel brengen gedurende een periode van minstens één jaar (K.B. van 3 juli 2022 tot vaststelling van de voorwaarden en modaliteiten van de substitutie door de apotheker in geval van onbeschikbaarheid van een voorgeschreven geneesmiddel dat wordt afgeleverd in een voor het publiek opengestelde officina, art. 2, 1*). Dit fenomeen wordt steeds belangrijker de laatste jaren en heeft verschillende reacties veroorzaakt o.a. op wetgevend vlak (over een initiatief dat voorafgaat aan de invoering van de besproken bepaling, zie de communicaties van 3 juni en 30 september 2019, "Geneesmiddelentekorten in de apotheek" en "Geneesmiddelentekorten in de apotheek: update

van het advies van 03/06/2019", die op de website van de Orde werden gepubliceerd). Dit fenomeen dat te wijten is aan verschillende oorzaken** brengt meerdere risico's voor de volksgezondheid met zich mee. Eén van de overwogen oplossingen is om meer vrijheid aan de apothekers te laten "om bij tekorten alternatieven aan te reiken dankzij eenvoudigere importprocedures en een autonoom substitutierecht bij tekorten***". Het is het Koninklijk besluit van 3 juli 2022 tot vaststelling van de voorwaarden en modaliteiten van de substitutie door de apotheker in geval van onbeschikbaarheid van een voorgeschreven geneesmiddel dat wordt afgeleverd in een voor het publiek opengestelde officina dat deze bijzondere substitutiemogelijkheid door de apotheker regelt. Deze substitutie kan gebeuren zonder voorafgaand akkoord van de gezondheidszorgbeoefenaar die het geneesmiddel heeft voorgeschreven. Deze zal daarna wel moeten worden geïnformeerd van de substitutie. De substitutie is verboden voor een lijst van geneesmiddelen(groepen) die zijn opgenomen als bijlage van het besluit, wanneer de voorschrijver hiertegen een therapeutisch bezwaar heeft of wanneer de patiënt allergisch is aan een hulpstof. Om de substitutie te kunnen uitvoeren in geval van onbeschikbaarheid, moet de apotheker verschillende regels volgen betreffende de toedieningsmodaliteiten, de verpakkingsgrootte, de terugbetaling, de prijs... van het geneesmiddel en de informatie van de patiënt, die worden voorzien in de artikels 5 en 6 van het Koninklijk besluit.

Voor de ziekenhuisapotheker worden de substitutiemogelijkheden omschreven in artikel 10, lid 3 van het Koninklijk besluit van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen.

* Voor meer uitleg over de substitutieregels zie de brochure van het RIZIV van juni 2012, "Afleveren van het goedkoopste geneesmiddel".

** Gevallen van overmacht en een "bewuste markt afscherming uit economische overwegingen" die gebonden is aan problemen van parallelexporten, contingering en lage winst, volgens het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen wat de tekorten van geneesmiddelen betreft (Toelichting, Parl. st., Kamer, gew. zitting 2019-2020, nr. 55-0229/001, pp. 5-6).

*** Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen wat de tekorten van geneesmiddelen betreft, Toelichting, Parl. st., Kamer, gew. zitting 2019-2020, nr. 55-0229/001, p. 4.

Artikel 38

Behoudens uitzondering voorzien in de wet wordt elk geneesmiddel persoonlijk door de apotheker of onder zijn toezicht aan de patiënt, zijn vertegenwoordiger of zijn gemachtigde overhandigd in de apotheek.

Het principe van de persoonlijke aflevering van geneesmiddelen in de apotheek aan de patiënt, zijn vertegenwoordiger of zijn gemachtigde is opgenomen in [artikel 3, § 4, lid 1](#) van de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen en de artikels [21, lid 1](#) en [27](#) van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers. Dit principe heeft een effectieve, efficiënte en kwaliteitsvolle verstrekking van farmaceutische zorg tot doel die het kernpunt vormt van de activiteit van de apotheker (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 7](#); [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#), gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, punt F.7).

De apotheker levert de geneesmiddelen zelf af aan de patiënt of vertrouwt de aflevering toe aan een farmaceutisch-technisch assistent die onder zijn verantwoordelijkheid en toezicht werkt (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 24](#); K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 7](#); K.B. van 5 februari 1997 betreffende de beroepstitel en de kwalificatievereisten voor de uitoefening van het beroep van farmaceutisch-technisch assistent en houdende vaststelling van de lijst van handelingen waarmee deze laatste door een apotheker kan worden belast, [bijlage](#)). Het aantal farmaceutisch-technische assistenten overschrijdt in geen geval drie per in de apotheek (of op het eventueel bijkomende perceel waarop een activiteit die accessoir is aan de uitoefening van de apotheek zou uitgeoefend worden; hierover zie de commentaar onder [art. 77 van de Code](#)) aanwezige apotheker. In een ziekenhuis-officina moet de aflevering van geneesmiddelen en medische hulpmiddelen worden uitgevoerd door de ziekenhuisapotheker. De assistenten kunnen worden belast met de bereiding en de geïndividualiseerde distributie van geneesmiddelen (K.B. van 4 maart 1991 houdende vaststelling van de normen waaraan een ziekenhuisapotheek moet voldoen om te worden erkend, [art. 7](#) en [22](#); K.B. van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, [art. 5](#)). Het aantal assistenten is maximum drie per ziekenhuisapotheker.

De aflevering wordt gedaan aan de patiënt zelf of zijn vertegenwoordiger wanneer hij minderjarig is of

meerderjarig maar niet in staat om zijn rechten zelf uit te oefenen. Een patiënt kan ook een gemachtigde sturen om zijn geneesmiddelen te gaan halen in zijn naam en voor zijn rekening. In het kader van een totale dematerialisering van het elektronische voorschrift moet een machtigingssysteem gecreëerd worden om deze mogelijkheid te bewaren.

Het principe van de persoonlijke aflevering in de apotheek kent slechts twee uitzonderingen die strikt worden omkaderd: de thuislevering in uitzonderlijke gevallen (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 28](#); over dit onderwerp zie de commentaar onder [artikel 46 van de Code](#)) en de online-verkoop van niet voorschriftplichtige geneesmiddelen (wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen, [art. 3, § 4](#) en K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 29](#); over dit onderwerp zie [het punt 14 van het deel II van de Code](#) en de commentaren die gepaard gaan met alle bepalingen). Buiten deze uitzonderingen die strikt moeten geïnterpreteerd worden, is het verboden om een systeem van bestellingen en leveringen van geneesmiddelen buiten de apotheek op te zetten (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 8, al. 3](#)).

Artikel 39

Bij de aflevering verstrekt de apotheker de nodige farmaceutische zorg en informeert hij de patiënt duidelijk over de werking van het geneesmiddel, de contra-indicaties, de nevenwerkingen, de interacties, de eventueel te nemen voorzorgsmaatregelen, de dosissen en de gebruiksaanwijzing, zonder evenwel het vertrouwen te ondermijnen dat de patiënt stelt in de zorgverstrekker die het product heeft voorgeschreven of aanbevolen.

De farmaceutische zorg vormt "het grondbeginsel voor de uitoefening van het beroep van apotheker". Dit model dient als "voorbeeld voor de praktische beoefening van de apotheek". Het "stelt de patiënt centraal, is resultaatgericht en wordt georganiseerd in overleg met de andere zorgverstrekkers". Dit model heeft tot doel "de gezondheid te bevorderen en ziektes te voorkomen, alsook medicamenteuze behandelingen op te starten, op te volgen en te evalueren teneinde de doeltreffendheid en de veiligheid ervan te garanderen". De farmaceutische zorg moet worden beschouwd als een continu proces met twee met elkaar verbonden niveaus waaronder de basis farmaceutische zorg. De basis farmaceutische zorg bevat de systematische informatie van de patiënt en het uitgebreid, duidelijk en gepersonaliseerd advies, alsook de begeleiding tijdens een eerste verstrekking of een hernieuwing. Het ganse proces (1. Onthaal en administratieve controle; 2. Validatie van de vraag; 3. Verstreking, informatie en advies; 4. Registratie; 5. Medicatiebegeleiding) wordt beschreven in de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.7, in het bijzonder punt F.7.1.III.

Het tweede niveau van de farmaceutische zorg is de voortgezette farmaceutische zorg; betreffende dit punt, zie de commentaar onder [artikel 40 van de Code](#).

Artikel 40

De apotheker waakt over de voortgezette farmaceutische zorg van de patiënt.

Hij houdt zijn farmaceutisch dossier bij en actualiseert het.

Naast de basis farmaceutische zorg (zie de commentaar onder [art. 39 van de Code](#)), is het tweede niveau van de farmaceutische zorg de voortgezette farmaceutische zorg. Het is "een concept dat hoofdzakelijk patiëntgericht is" en dat bestaat uit "een geïndividualiseerde opvolging van de farmaceutische zorg na een akkoord tussen de patiënt, de apotheker en, zo nodig, de arts". Het proces en de mogelijkheden die het biedt – individuele medicatievoorbereiding, toedieningsschema, begeleidingsgesprekken voor goed gebruik van geneesmiddelen (GGG)... – worden beschreven in de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.7.2.

Overeenkomstig de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt ([art. 9](#)) "heeft de patiënt ten opzichte van de beroepsbeoefenaar recht op een zorgvuldig bijgehouden en veilig bewaard patiëntendossier". De meer precieze regels met betrekking tot het farmaceutisch dossier dat met toestemming van de patiënt wordt geopend en met betrekking tot de gegevens die erin moeten of kunnen worden opgenomen, worden voorzien in de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.7.1.IV. De contouren van het dossier voor de voortgezette farmaceutische zorg worden geformuleerd in punt F.7.2.II van dezelfde [Gids](#). Wat het farmaceutisch dossier betreft dat door de ziekenhuisapotheker moet worden bijgehouden, worden de op te nemen gegevens verduidelijkt in [artikel 30, § 2](#) van het Koninklijk besluit van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen ([inwerking-treding voorzien op 1 januari 2026](#)).

[Artikel 33](#) van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg voegt aanvullende details toe met betrekking tot de gegevens die moeten opgenomen worden in het dossier van de patiënt, in functie van de gezondheidsbeoefenaar tot wie hij zich richt. Betreffende de apotheker zijn de pertinente gegevens die in het farmaceutisch dossier moeten ingeschreven worden de volgende: identificatiegegevens van de patiënt (INSZ-nummer, naam, geslacht, geboortedatum, adres, telefoonnummer en email-adres), naam van de huisarts, reden van het contact of problematiek op het moment van de consultatie (wat met zich meebrengt dat een vermelding in het

dossier van de patiënt zou moeten opgenomen worden, zelfs in afwezigheid van aflevering van een product), weergave van het overleg met de patiënt (of de arts), chronologisch overzicht van de verstrekte zorg met de aard ervan en de datum (wat de aflevering van alle soorten producten, al dan niet geneesmiddelen, dekt), eventueel doorverwijzing naar een andere zorgverlener. De apotheker moet in principe een dossier bijhouden voor elke patiënt, zelfs voor deze die tijdens een wacht of punctueel komen.

Artikel 41

In het belang van de patiënt raadt de apotheker enkel geneesmiddelen en producten aan waarvan hij de kwaliteit en farmacologische en therapeutische werking kent. Hij documenteert zich in dit verband en schaaft zijn niveau van wetenschappelijke kennis voortdurend bij. Hij beperkt zich niet tot de informatie die door commerciële bedrijven of laboratoria verstrekt wordt.

Om een kwalitatief hoogstaande dienstverlening aan te bieden (zoals vereist door punt A van de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#), gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, voor de apothekers van voor het publiek opengestelde officina's en de inleiding van de [Algemene principes en richtsnoeren](#), bijlage I van het K.B. van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, voor de ziekenhuisapothekers), moet de apotheker de producten kennen die hij ter beschikking stelt van zijn patiënten en die hij hen kan aanraden in functie van hun bijzondere situatie. Hij is immers persoonlijk verantwoordelijk voor de kwaliteit en de conformiteit van wat hij aflevert, bereidt of levert via een koerierdienst in de gevallen die uitzonderingen zijn op het principe van de persoonlijke aflevering en die worden uitgelegd in de commentaar onder [artikel 38 van de Code](#) (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 2, al. 2](#); K.B. van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, [art. 2, al. 2](#)).

Betreffende de permanente vorming van de apotheker zie [artikel 7 van de Code](#) en de commentaar die daarmee gepaard gaat.

De vereisten van [artikel 41](#) rechtvaardigen o.a. dat de apotheker in principe weigert verkochte geneesmiddelen die conform de aanvraag van de patiënt zijn, terug te nemen (zie, hierover, het advies van 30 juni 2008, "[Affiche terugname geneesmiddelen](#)", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd). Ze zijn bovendien van toepassing ongeacht het soort product dat door de apotheker wordt afgeleverd (zie, bijv., het advies van 20 december 2013, "[Fytotherapeutische producten en voedingssupplementen die planten bevatten: aanbevelingen van de Orde der Apothekers](#)", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd).

Sommige ondernemingen ontwikkelen bijzondere distributiesystemen voor hun productassortimenten waarvoor partnerschappen met apothekers worden gezocht. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op online-verkoop van producten (met online betaling) met afhaling ervan in de officina. Wanneer hij de voorstellen van zulke partnerschappen analyseert, moet de apotheker aandacht besteden aan verschillende aspecten, o.a. zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van de afgeleverde producten (voor andere aspecten, zie bijv. de commentaar onder [art. 19 van de Code](#)). De apotheker is inderdaad persoonlijk verantwoordelijk voor de kwaliteit van de producten die hij aflevert en hij moet de werking ervan kennen, ongeacht de documentatie die wordt voorzien door de onderneming die ze op de markt brengt.

Artikel 42

De apotheker laat zich bij de keuze van het product niet leiden door zuiver economische motieven.

Overeenkomstig de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers) (punt F.7) vormt de farmaceutische zorg "het grondbeginsel voor de uitoefening van het beroep van apotheker". De "farmaceutische zorg is erop gericht de levenskwaliteit van de patiënt met betrekking tot zijn gezondheid te optimaliseren en zo positieve therapeutische resultaten te bereiken tegen een realistische kostprijs". Dezelfde Gids (punt B) stelt het volgende: "in de gezondheidszorg bestaat kwaliteit uit het verstrekken aan de patiënt van die combinatie van therapeutische handelingen die hem het beste resultaat biedt voor zijn gezondheid, dit in overeenstemming met de huidige stand van zaken van de medische wetenschap [...]".

Wanneer de apotheker dus een product aan zijn patiënt aanraadt, heeft hij de plicht om hem te oriënteren naar het product dat het meest efficiënt en geschikt zal zijn om zijn gezondheidsprobleem te behandelen. Hij mag zich niet laten beïnvloeden door overwegingen die geen verband houden met de therapeutische doeltreffendheid, de volksgezondheid en het belang van de patiënt. De apotheker is transparant naar de patiënt toe wanneer hij eventuele alternatieven voorstelt. Voor sommige farmaceutische specialiteiten heeft de apotheker een mogelijkheid tot substitutie van het voorgeschreven product binnen de door de wetgeving vastgestelde voorwaarden (zie [art. 6](#) van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg) (betreffende de substitutiemogelijkheden, zie de commentaar onder [art. 37 van de Code](#)).

Artikel 43

Bij zelfmedicatie verzet de apotheker zich tegen elke overconsumptie die hij vermoedt of vaststelt. In deze context waarschuwt hij de patiënt voor de mogelijke risico's en gevaren en raadt hem aan een arts of een andere gezondheidszorgbeoefenaar te raadplegen.

De "gepersonaliseerde begeleiding van patiënten die hun medicijnen zelf toedienen" maakt expliciet deel uit van de activiteiten die tot de artsenijsbereidkunde behoren krachtens de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen ([art. 5/1, 10°](#)). In het bijzonder voor geneesmiddelen vormt de verbetering van hun gebruik door de patiënt met het oog op een betere levenskwaliteit van deze laatste één van de doelen van de farmaceutische zorg overeenkomstig dezelfde wet ([art. 7, al. 1](#); zie ook de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt D, laatste opsommingstekens en punt F.7.1.III dat het principe uitbreidt naar alle gezondheidsproducten).

Betreffende de verwijzing door de apotheker van de patiënt naar een andere gezondheidszorgbeoefenaar, zie [artikel 21 van de Code](#) en de commentaar die daarmee gepaard gaat.

In een zaak waarin Dafalgan codeïne en Alprazolam werden voorgeschreven aan een patiënt heeft een apotheker de door de voorschrijver oorspronkelijk aangegeven dosering en maximale toegelaten dosissen voor Dafalgan codeïne gedurende meer dan een jaar overschreden. De Conseil d'appel heeft hem veroordeeld tot een schorsing in het recht om de artsenijsbereidkunde uit te oefenen voor een periode van acht dagen aangezien de apotheker zich niet had verzet tegen overconsumptie bij zelfmedicatie. De Conseil d'appel heeft inderdaad gesteld dat de apotheker door zijn gedrag had bijgedragen tot een abusieve en anarchistische aflevering van geneesmiddelen en dat de informatie die hij aan de patiënt had verschaft over het risico op misbruik van pijnstillers weinig belang had gezien hij had aanvaard dat overmatige hoeveelheden van geneesmiddelen aan hem werden afgeleverd. Hierdoor had de apotheker niet toegezien op het welzijn van de patiënt.

Artikel 44

Indien er aanwijzingen zijn die op overconsumptie of verkeerd gebruik van geneesmiddelen wijzen, neemt de apotheker de nodige initiatieven in het belang van de patiënt en de volksgezondheid.

Zie het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 17, al. 3](#) en de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt D.

Betreffende de te ondernemen acties in geval van misbruik van geneesmiddelen, gebruik van valse voorschriften of medical shopping, zie het [dossier "Misbruik van geneesmiddelen, overconsumptie en beroepsgeheim"](#) op de website van de Orde.

Artikel 45

Wat de aflevering betreft is de apotheker verantwoordelijk voor alle handelingen die hij stelt of waarop hij toezicht houdt.

De tuchtzaken die zich op dit artikel baseren, hebben tot doel het al dan niet erkennen van een deontologische aansprakelijkheid van de betrokken apotheker. Deze eventuele erkenning van aansprakelijkheid gebeurt onverminderd de toepassing van de regels van burgerlijke, of zelfs strafrechtelijke, aansprakelijkheid. Al die regels moeten niet verward worden.

Zie het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 2, al. 1](#) en de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.1. Voor de ziekenhuisapothekers, zie ook het K.B. van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, [art. 2, al. 1](#).

Werd veroordeeld tot een schorsing in het recht om de artsenijsbereidkunde uit te oefenen voor vier dagen, de apotheker-titularis waarvan de farmaceutisch-technisch assistent een bereiding van vitamine-D capsules had uitgevoerd waarvan de concentratie in vitamine-D zeer superieur was aan de voorgeschreven dosis (zonder schade evenwel voor de twee jaar oude patiënt waarvoor ze waren bestemd). De Provinciale Raad heeft inderdaad opgemerkt dat de controle en het toezicht van het werk van de assistenten door de titularis onvoldoende waren en dat geen van de vereiste procedures om de kwaliteit en de veiligheid van de uitgevoerde bereidingen te verzekeren optimaal werden opgesteld.

Artikel 46

De wet staat de aflevering bij de patiënt thuis slechts toe in uitzonderlijke gevallen en onder strikte voorwaarden.

Deze wijze van aflevering gebeurt met de grootste discretie.

De apotheker zorgt hierbij eveneens voor het verstrekken van de nodige informatie over het juiste gebruik van het geneesmiddel.

Zoals vermeld in de commentaar onder [artikel 38 van de Code](#), vormt de thuislevering voor de apotheker een afwijking van het principe van de persoonlijke aflevering in de apotheek die strikt moet geïnterpreteerd worden. De voorwaarden voor deze praktijk, die uitzonderlijk moet blijven krachtens de huidige regelgeving, worden gepreciseerd in [artikel 28, lid 1 en 2](#) van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers. Ze vereisen in alle gevallen een bestelling van de producten in de apotheek. De levering wordt uitgevoerd door of onder de verantwoordelijkheid van de titularis; mits naleving van aanvullende voorwaarden wordt het gebruik van een koerierdienst waarvan de titularis de naleving van de beginselen en de richtsnoeren voor de goede officinale praktijken kan bevestigen, bijvoorbeeld in termen van voldoening aan bewarings- of transportvoorwaarden, toegelaten (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 1, 21°](#)).

Thuislevering in het strikte regelgevende kader dat hierboven werd beschreven, is een dienst die de apotheker ter beschikking stelt van zijn patiënten. Zoals voor alle diensten die hij aanbiedt en alle activiteiten die hij uitvoert, mag de apotheker deze in uitzonderlijke omstandigheden toegelaten thuisleveringsmogelijkheid kenbaar maken via een persoonlijke publiciteit (zie de definitie van de persoonlijke publiciteit in [artikel 98 van de Code](#)), mits naleving van de in [deel II, punt 13 van de Code](#) voorziene voorwaarden.

De thuislevering zelf moet daarentegen gebeuren met de grootste discretie voor de patiënt. Zoals vermeld in de commentaar onder [artikel 22 van de Code](#) wordt het loutere feit om in een apotheek binnen te gaan door het beroepsgeheim gedekt. Men kan dus beschouwen dat hetzelfde geldt voor de onmogelijkheid om zich te verplaatsen en het verzoek aan de apotheker om uitzonderlijk gezondheidsproducten thuis te leveren.

Ongeacht de plaats waar de aflevering gebeurt, moet deze aflevering altijd gepaard gaan met de gepaste farmaceutische zorg die "het grondbeginsel voor de uitoefening van het beroep van apotheker" vormt ([Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#), gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, punt F.7).

Zie het advies van 21 juni 2013, "[Thuisdienstlevering van geneesmiddelen](#)", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd.

Werd veroordeeld tot een schorsing van 1 dag door de Conseil d'appel de apotheker die publiciteit heeft gemaakt voor zijn thuisleveringsdienst via verschillende media (krantenartikel, folder, website, Facebookpagina) door te laten uitschijnen dat deze thuislevering mogelijk was in alle gevallen, wat strijdig is met de regelgeving. De leveringen zelf werden bovendien niet uitgevoerd met de vereiste discretie gezien de bestelwagens die daarvoor werd gebruikt, bedekt was met vermeldingen in extra grote letters. De Conseil d'appel heeft in dit verband aan herinnerd dat de Code van farmaceutische plichtenleer door de discretie voor thuislevering te eisen eigenlijk "de plicht die in artikel 10 van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt om de privacy van de patiënt bij elk tussenkomst van de beroepsbeoefenaar na te leven, alsook de plicht om het beroepsgeheim na te leven" hernam.

Artikel 47

De apotheker mag niets ondernemen om de wettelijke bepalingen inzake de aflevering van geneesmiddelen te omzeilen. In geen geval kan geduld worden dat er leveringen van geneesmiddelen gebeuren zonder daadwerkelijk toezicht door de apotheker.

De commentaren onder de andere artikels van dit [punt 3 van deel II van de Code](#) herinneren aan de voornaamste wettelijke en regelgevende toepasselijke bepalingen inzake de aflevering van geneesmiddelen. Ze benadrukken ook het belang van de rol van de apotheker die het monopolie heeft op de aflevering van zulke producten. Hier wordt daarnaar verwezen.

Artikel 48

De apotheker verzekert de aflevering van geneesmiddelen aan personen die in gemeenschap leven overeenkomstig de toepasselijke wetgeving. Hij waakt over de kwaliteit van deze aflevering aan elke individuele patiënt. Dit vereist een voortdurende evaluatie en aanpassing van de afleverings-, bewarings- en distributiemodaliteiten van geneesmiddelen binnen deze gemeenschap.

Een persoon die in gemeenschap leeft, is een "persoon gehuisvest in een rust- en verzorgingstehuis dat niet verbonden is aan een verplegingsinrichting die over een apotheek beschikt, een erkend rustoord voor bejaarden, een tehuis voor minder-validen, een psychiatrisch verzorgingstehuis, een initiatief van beschut wonen, een strafinrichting, een [gesloten centrum](#), een forensisch psychiatrisch centrum, een opvangcentrum voor asielzoekers of een tehuis voor de plaatsing van kinderen, alsook personen die worden behandeld in centra voor dagverzorging" (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 1, 19°](#)). Deze definitie omvat dus niet de privé-initiatieven van personen die beslissen om een gemeenschap te creëren, zoals serviceflats of assistentiewoningen.

De regels betreffende de aflevering aan personen die in gemeenschap leven, worden gesteld in het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers ([art. 22 en 23](#)) met bijzondere regels voor de aflevering aan strafinrichtingen, aan forensisch psychiatrische centra, aan [gesloten centra](#) en aan opvangcentra voor asielzoekers ([art. 24](#)). Deze regelgeving heeft tot doel dat de aflevering aan patiënten die in gemeenschap leven hen dezelfde farmaceutische zorg en diensten biedt als degenen die de andere patiënten krijgen met de waarborg dat het juiste geneesmiddel aan de juiste persoon in de gemeenschap wordt overhandigd. Daarvoor moet een regelmatige aanwezigheid van de apotheker op momenten die alle betrokken partijen kennen, worden georganiseerd naast zijn wekelijkse aanwezigheid voor de evaluatieprocedure van de omstandigheden van de bewaring van de afgeleverde producten ([art. 22 en Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#), gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, punt F.7.3). [In de gevallen waarin het pertinent is, moet het principe van de vrije keuze van de patiënt gevrijwaard worden.](#)

Wat de bewoners van bejaardentehuizen of rust- en verzorgingstehuizen betreft, zijn bijzondere tarificatieregels, die op de [website van het RIZIV](#) worden uitgelegd, van toepassing.

Artikel 49

Om gepersonaliseerde, kwaliteitsvolle farmaceutische zorg te verzekeren, zijn gegroepde bestellingen van geneesmiddelen voor personen die niet in gemeenschap leven in de zin van de toepasselijke wetgeving, niet toegelaten.

Het verbod op gegroepde bestellingen, behalve de gevallen van aflevering aan patiënten die in gemeenschap leven, vormt het logische gevolg van het principe van de persoonlijke aflevering dat staat in artikel 3, § 4, lid 1 van de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen en artikel 21, lid 1 van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers (betreffende dit onderwerp zie de commentaar onder artikel 38 van de Code).

Ter herinnering, een persoon die in gemeenschap leeft, is een "persoon gehuisvest in een rust- en verzorgingstehuis dat niet verbonden is aan een verplegingsinrichting die over een apotheek beschikt, een erkend rustoord voor bejaarden, een tehuis voor minder-validen, een psychiatrisch verzorgingstehuis, een initiatief van beschut wonen, een strafinrichting, een gesloten centrum, een forensisch psychiatrisch centrum, een opvangcentrum voor asielzoekers of een tehuis voor de plaatsing van kinderen, alsook personen die worden behandeld in centra voor dagverzorging" (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 1, 19°). De gegroepde bestellingen van geneesmiddelen die bestemd zijn voor andere groepen van personen (bijv. een kinderdagverblijf) zijn in principe verboden.

Er bestaan echter twee uitzonderingen: de aflevering van vaccins in het kader van een vaccinatiecampagne op de werkplaats of in een centrum erkend voor het voeren van vaccinatiecampagnes voor jonge kinderen; de aflevering van geneesmiddelen bestemd voor de behandeling van tropische ziekten en van immunologische geneesmiddelen, met het oog op het voorkomen van besmettelijke ziekten, aan het Prins Leopold Instituut voor Tropische Geneeskunde te Antwerpen voor reizigers die zich naar het buitenland begeven (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 25, § 1 en 26). Een derde uitzondering werd toegevoegd in de context van de sanitaire crisis gelinkt met Covid-19. Een apotheker mag nu vaccins die vergund zijn voor de profylaxe van het coronavirus SARS-CoV-2 en/of de Covid-19 ziekte afleveren aan de arts onder wiens verantwoordelijkheid de vaccins zullen worden toegediend (of een door hem aangewezen verpleegkundige), op basis van een schriftelijk verzoek van deze voor een groep van patiënten, eventueel buiten zijn apotheek (op de plaats van toediening van de vaccins – praktijk van de arts, vaccinatiecentrum, locatie van groeps-

vaccinatie) en via een koerierdienst gekozen door de apotheker-titularis (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 25, § 2). Er dient te worden opgemerkt dat de ziekenhuisapotheker ook toegelaten is om deze vaccins af te leveren op basis van een schriftelijk verzoek van een arts voor een groep van patiënten krachtens artikel 11/1 van het Koninklijk besluit van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen.

Wordt niet beschouwd als een gegroepde bestelling en wordt dus toegelaten de aflevering van geneesmiddelen voor de urgentietrouse van een voorschrijver (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 20). Hetzelfde principe geldt voor de spoedkasten binnen verzorgingsinstellingen (K.B. van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, art. 13).

● 4. DE APOTHEKER EN ZIJN CONFRATERS

● ● COMMENTAAR ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 50

Apothekers zijn elkaar onderlinge hulp en bijstand verschuldigd. In hun onderlinge contacten geven zij blijk van solidariteit en confraterniteit.

Zoals al vermeld in de commentaar onder [artikel 3 van de Code](#), betekent confraterneel zijn, voor een apotheker, zich correct, beleefd en welwillend gedragen ten opzichte van andere collega's apotheker. Het feit dat een apotheker in overeenstemming met de wettelijke en deontologische bepalingen iets doet dat andere apothekers niet doen, vormt op zich geen inbreuk op de confraterniteit.

Deze houding van bijstand en solidariteit dient uiteraard het belang van de patiënt en van de volksgezondheid die het doel van de activiteit van de apotheker vormen.

- De Covid-19-pandemie heeft op een opmerkelijke wijze de toepassing van deze bepaling geïllustreerd: veel apothekers die niet (meer) ingeschreven waren bij de Orde der Apothekers (gepensioneerden, academici, industriëlen...) hebben zich als vrijwilliger aangemeld hetzij om de teams in de apotheken die gedurende de ganse crisis bijzonder onder druk stonden te versterken, hetzij later om de optimale werking van de vaccinatiecentra te verzekeren.
- De ernstige overstromingen die België hebben getroffen tijdens de zomer 2021 vormen een ander voorbeeld. De getroffen apothekers hebben inderdaad kunnen rekenen op de bijstand van confraters. Zo werd de continuïteit van de zorg ten opzichte van hun patiënten zo goed mogelijk verzekerd in deze moeilijke omstandigheden. De Orde heeft dit van dichtbij kunnen vaststellen doordat ze meermaals de getroffen gebieden heeft bezocht om haar leden te ondersteunen en hun situatie op te volgen (zie de communicatie van de Nationale Raad van 22 oktober 2021, "[Solidariteit met collega's in nood na de overstromingsramp](#)", die op de website van de Orde werd gepubliceerd).

Artikel 51

De apotheker ziet erop toe dat zijn medewerkers hun beroep overeenkomstig alle wettelijke, reglementaire en deontologische voorschriften kunnen uitoefenen.

Overeenkomstig [artikel 8](#) van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen is de apotheker-titularis verantwoordelijk voor het beheer van de apotheek en de toepassing van de wetgeving. Hij moet er dus voor zorgen dat zijn apothekers medewerkers in de beste mogelijke omstandigheden kunnen werken (bijv. op vlak van materieel, hygiëne, inrichting van de lokalen, verdeling van de taken binnen het team met respect voor de bestaande wetgeving, identificatiemiddelen van de leden van het apotheekteam...).

Deze verantwoordelijkheid geldt ongeacht of de apotheker al dan niet eigenaar is van de officina die hij beheert. Dezelfde bepaling van de bovenvermelde wet van 10 mei 2015 stelt dat de vergunninghouder voor de uitbating van de apotheek die hij niet beheert "de nodige middelen en uitrusting ten behoeve van de uitoefening van het beroep" ter beschikking moet stellen van de titularis(sen). Bovendien moet hij hem/hen "voldoende autonomie" laten en hem/hen geen handeling noch beperking opleggen "die de naleving van wettelijke en deontologische vereisten verhindert". De titularis(sen) moeten zich van de naleving van deze bepaling verzekeren.

Artikel 52

De apotheker-titularis behandelt zijn adjunct-apothekers en apothekers-plaatsvervaarders als confraters, zonder enige vorm van discriminatie.

Ongeacht de functie die hij vervult, beschikt elke apotheker over dezelfde titel om de artsennijbereidkunde uit te oefenen (zie de commentaar onder [art. 58 van de Code](#)); hij draagt dezelfde verantwoordelijkheid voor de zorg die hij verleent op waarop hij toezicht houdt, zowel voor de producten die hij aflevert als die hij bereidt (zie de commentaar onder [art. 14 van de Code](#)); hij neemt solidair deel aan de wachtdienst (zie [art. 26 van de Code](#) en de commentaar daarover in de gecommentarieerde Code). Zelfs als aanvullende verantwoordelijkheden aan hem worden toevertrouwd (zie de commentaar onder [art. 14 van de Code](#), alsook [art. 25, 58, 67-69 en 75 van de Code](#)) blijft de titularis een confrater van de eventuele adjunct-apothekers of apothekers-plaatsvervaarders die met hem werken.

Ter herinnering (zie de commentaar onder [art. 17 van de Code](#)), discriminatie is niet alleen het op een verschillende manier behandelen van identieke situaties (zonder objectief differentiatiecriteria), maar ook het op dezelfde manier behandelen van situaties die niettemin verschillend zijn. De Belgische wetgeving verbiedt en bestraft discriminatie op basis van verschillende criteria: geslacht, nationaliteit, nationale of etnische afstamming, ras, huidskleur, afkomst, handicap, geloof of levensbeschouwing, seksuele geaardheid, leeftijd, vermogen, burgerlijke staat, politieke overtuiging, syndicale overtuiging, gezondheidstoestand, fysieke of genetische eigenschap, geboorte, sociale afkomst en taal.

Er dient te worden herhaald dat de invloed van de regels van het burgerlijk en sociaal recht op de organisatie van de officina's betrekking heeft op een ander domein dan wat hier wordt gecommentarieerd. Het is nuttig op te merken dat het arbeidsrecht onder bepaalde voorwaarden toelaat om bepaalde beperkingen aan de werknemers op te leggen (bijv. eisen i.v.m. de dresscode of de uitdrukking van overtuigingen) zonder dat dit als discriminatie wordt aanzien.

Artikel 53

Alle overeenkomsten tussen apothekers zijn oprecht en eerlijk; zij worden in een geest van confraterniteit nageleefd. Elke collusie tussen apothekers is verboden.

Collusie betekent een bedrieglijke, meestal geheime verstandhouding met een voordeel ten nadele van een andere waardoor het opsporen van die strafbare feiten belemmerd wordt. Dit artikel verbiedt geen afspraken voor zover die uitsluitend zijn ingegeven door overwegingen die een goede zorgverlening beogen.

Dit artikel verbiedt niet alle vormen van samenwerking tussen apothekers. Wanneer apothekers bijvoorbeeld een gegroepeerde aankoop doen waaruit de patiënt een voordeel kan halen, lijkt de praktijk helemaal aanvaardbaar.

Zie de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 38](#).

Artikel 54

De apotheker mag de medewerkers van een confrater er niet toe aanzetten bij deze laatste weg te gaan. Hij informeert zijn naburige confrater over de indienstname van een ex-werknemer van deze.

Het artikel 54 is enkel de uitdrukking van de geest van confraterniteit die de relaties tussen apothekers moet animeren. Een zekere mate van transparantie tussen confraters in dezelfde buurt laat hen toe om in goede verstandhouding te concurreren.

Ook in het arbeidsrecht wordt de vrijheid van mededinging en arbeid gematigd om het headhunting van personeel onwettig te maken in bepaalde gevallen. De regelgeving betreffende het niet-concurrerendbeding is enkel van toepassing onder precieze voorwaarden (voor meer informatie, zie de [website van de FOD Werkgelegenheid](#)).

Artikel 55

De apotheker onthoudt zich, zowel in het openbaar als privé, van woorden of handelingen die zijn confraters of het imago van het beroep schade kunnen berokkenen.

Het centrale idee achter de verplichting van artikel 55 van de Code is de noodzaak om het vertrouwen van de patiënt in zijn apotheker als individu maar ook in het hele beroep te behouden. Het gaat om een doelstelling van volksgezondheid.

Betreffende de plicht voor de apotheker om de deontologie na te leven zelfs buiten de beroepsactiviteit, zie de commentaar onder [artikel 5 van de Code](#).

De Conseil d'appel heeft het volgende gesteld: "Het feit dat men een confrater belastert, denigreert of valse beschuldigingen verspreidt over zijn persoon, zijn personeel, zijn officina of zijn bereidingen druist in tegen de deontologie, zelfs als er geen gevolgen zijn voor het cliënteel". In dit geval had een apotheker een brief aan de Provinciale Raad, de farmaceutische inspectie en de Provinciale Geneeskundige Commissie opgestuurd waarin hij de beroeps- en morele kwaliteiten van collega's, hun twijfelachtige praktijken, hun gebrek aan scrupules en hun minachting voor de deontologie in vraag stelde. Zelfs indien zij niet publiek werden gemaakt, werden deze uitspraken als onaanvaardbaar beschouwd op het deontologische vlak. Het recht om over een collega die zijn taken niet uitvoert te klagen werd niet in vraag gesteld maar het was de manier om de klacht te formuleren die als ongepast werd geoordeeld.

Artikel 56

Om een goede farmaceutische zorg te waarborgen, geeft de apotheker, conform de wettelijke en reglementaire bepalingen, op verzoek of met akkoord van de patiënt of zijn gemachtigde, aan zijn confrater de inlichtingen die nuttig of noodzakelijk zijn om de continuïteit en de kwaliteit van de zorg en hun conformiteit met de voorgeschreven behandelingen te verzekeren.

Zie [art. 19](#) van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg.

De overdracht van informatie met betrekking tot een patiënt in de in artikel 56 beschreven context vormt geen inbreuk op het beroepsgeheim (zie de commentaar onder [art. 22 van de Code](#)).

De wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg benadrukt het belang van de toestemming van de patiënt inzake het delen van zijn gegevens tussen gezondheidszorgbeoefenaars met wie hij een therapeutische relatie heeft (zie [afdeling 12](#)). De toestemming kan schriftelijk, elektronisch of mondeling gegeven worden en moet vrijwillig en geïnformeerd zijn.

Wanneer een patiënt verhuist en verandert van apotheker, gebeurt het vaak dat zijn nieuwe apotheker de vorige met zijn toestemming contacteert om de formule van een specifieke bereiding die hem regelmatig werd verstrekt, te krijgen.

Artikel 57

De apotheker kan tijdens zijn schorsing geen enkele handeling stellen die behoort tot de activiteiten van een apotheek, noch aanwezig zijn in een apotheek tijdens de activiteitsperiode ervan.

Een handeling die tot de artseneerbereidkunde behoort, uitvoeren tijdens een schorsingsperiode is voor de apotheker een onwettige uitoefening van de artseneerbereidkunde die onderworpen is aan strafrechtelijke sancties (K.B. nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers, [art. 31](#), dat verwijst naar [art. 122](#) van de gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen voor de vaststelling van de strafrechtelijke sancties).

De schorsingen die door de tuchtinstancies van de Orde worden uitgesproken, worden aan verschillende instellingen meegedeeld overeenkomstig de wetgeving om de naleving ervan te controleren. Wanneer de apotheker titularis is, leidt de schorsing tot verschillende stappen die moeten worden ondernomen en die worden samengevat in de communicatie van de Nationale Raad van 20 maart 2015, "[Formaliteiten die moeten geregeld worden door een apotheker-titularis in geval van schorsing](#)", die op de website van de Orde werd gepubliceerd.

In tegenstelling tot wat de apotheker voorhield, heeft een Provinciale Raad geoordeeld dat overeenkomstig de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, punt F.7.2) de bereidingsruimte die toegang tot en inblik in de apotheek geeft wel degelijk deel uitmaakt van de apotheek. Zich in deze ruimte bevinden tijdens een schorsingsperiode, zelfs om zich met privé-zaken bezig te houden, is dus verboden. De apotheek of officina-apotheek wordt gedefinieerd als de lokalen die bestemd zijn voor de bereiding, het ontvangen, de bewaring en de aflevering van geneesmiddelen, grondstoffen, medische hulpmiddelen en andere gezondheidsproducten (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 1, 1°](#)) en bevat een ontvangstzone, een opslagruimte, een bereidingszone en een verstrekingszone die de in de bovenvermelde Gids voorziene voorwaarden naleven.

Artikel 58

De apotheker-titularis verzekert zich ervan dat de adjunct- en plaatsvervangende apothekers voldoen aan de wettelijke vereisten om de artsenijbereidkunde uit te oefenen.

Om de artsenijbereidkunde wettig uit te oefenen, moet elke apotheker het betrokken wettelijk diploma bezitten, een visum van de FOD Volksgezondheid hebben gekregen en op de lijst van de Orde der Apothekers ingeschreven zijn (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 6, § 1, wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 10 en 11 en K.B. nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers, art. 2).

De artsenijbereidkunde uitoefenen zonder aan één van deze voorwaarden te voldoen, wordt beschouwd als onwettige uitoefening van de artsenijbereidkunde, wat strafbaar is (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 6, § 1 en 122). Zo mag een student die zijn diploma niet heeft behaald niet als apotheker werken, noch als farmaceutisch-technisch assistent (dat is inderdaad een bijzondere beroepstitel die een specifieke erkenning vereist als titularis van een paramedisch beroep; zie het K.B. van 5 februari 1997 betreffende de beroepstitel en de kwalificatievereisten voor de uitoefening van het beroep van farmaceutisch-technisch assistent en houdende vaststelling van de lijst van handelingen waarmee deze laatste door een apotheker kan worden belast, alsook de gecoord. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, hoofdstuk 7, dat gelezen moet worden in combinatie met het K.B. van 2 juli 2009 tot vaststelling van de lijst van de paramedische beroepen). De student daarentegen die als apotheker werkt in het kader van de stage die door zijn opleiding wordt voorzien kan niet strafrechtelijk vervolgd worden (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 126; voor meer verduidelijkingen, zie de commentaar onder art. 71 van de Code).

Betreffende de inschrijving op de lijst van de Orde der Apothekers moet de aanvraag ingediend worden bij de Provinciale Raad (waar de titularis de voornaamste bedrijvigheid uitoefent of waar de andere apothekers verblijven; K.B. nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers, art. 2). De Raad moet beslissen over de aanvraag binnen een maand na ontvangst ervan (K.B. van 29 mei 1970 tot regeling van de organisatie en de werking der raden van de Orde der apothekers, art. 25). Een apotheker mag enkel beginnen te werken vanaf het moment dat zijn inschrijving op de lijst geactiveerd is door de Provinciale Raad. Dit is de reden waarom de Provinciale Raden elk jaar buitengewone zittingen organiseren een paar dagen na de deliberaties van de universiteiten om de nieuw gediplomeerden in

te schrijven. Zo hebben de universiteiten de tijd om de lijst van de gediplomeerden aan de FOD Volksgezondheid te communiceren zodat de FOD de visumnummers kan creëren. Het is pas na deze buitengewone zittingen dat de gediplomeerden mogen beginnen te werken. De te volgen procedure en de te verstrekken documenten voor de inschrijving bij de Orde (die ook elektronisch kan gebeuren) worden uitgelegd op de [website van de Orde](#).

Het is pas na de inschrijving bij de Orde dat de apotheker een RIZIV-nummer krijgt om zijn verstrekkingen aan de ziekteverzekering te kunnen aanrekenen en opdat de ziekteverzekering zijn patiënten zou kunnen terugbetalen (voor meer informatie, zie de [website van het RIZIV](#)).

Elke apotheker moet, individueel, in een portfolio de nuttige gegevens bijhouden, waaruit blijkt dat hij beschikt over "de nodige bekwaamheid en ervaring" (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 8). De wetgeving specificeert niet over welke gegevens het gaat maar het lijkt aangewezen om daarin het diploma, het visum en het inschrijvingsbewijs bij de Orde te bewaren, alsook de attesten van deelname aan specifieke opleidingen (vaccinatie, enz.). De attesten van deelname aan activiteiten van permanente vorming moeten ook gedurende 10 jaar bewaard worden in het kwaliteitshandboek van de voor het publiek opengestelde officina waarin de apotheker werkt (K.B. van 8 juli 2014 betreffende de permanente vorming van de apothekers van de voor het publiek opengestelde officina's, art. 6).

Zie ook de communicatie van 28 juni 2022, "Verificatie van de kwalificaties van de leden van het apotheketeam", die op de website van de Orde werd gepubliceerd.

5. DE APOTHEKER EN DE ANDERE GEZONDHEIDSZORGBEOEFENAARS

COMMENTAAR ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 59

De apotheker onderhoudt met de voorschrijvende artsen en met de andere gezondheidszorgbeoefenaars in de zin van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen een correcte relatie, steunend op onderlinge samenwerking. Met toestemming van de patiënt wisselt hij loyaal met hen alle gegevens uit die nuttig of noodzakelijk zijn in het belang van de patiënt.

De apotheker onthoudt zich, zowel in het openbaar als privé, van beledigende, lasterlijke of valse commentaren over andere gezondheidszorgbeoefenaars.

Alle gezondheidszorgbeoefenaars zetten zich in voor de volksgezondheid, in het belang van de patiënt en de continuïteit van de zorg. De wetgeving moedigt dus "voortdurende contacten, in wederzijds vertrouwen", aan tussen de apotheker en de andere gezondheidszorgbeoefenaars, in het bijzonder de artsen (Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken, gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, punt D). Een overleg tussen hen en de verwijzing naar een andere bevoegde beoefenaar worden ook gepromoot (over dit onderwerp, zie de commentaar onder art. 21 van de Code).

Het is in dezelfde zin dat artikel 39 van de Code de apotheker verplicht om farmaceutische zorg te verstrekken en de patiënt te informeren zonder het vertrouwen te ondermijnen dat de patiënt stelt in de zorgverstreker die het product heeft voorgeschreven of aanbevolen. Deze noodzaak neemt de plicht voor de apotheker niet weg om volledige informatie en gepaste adviezen te geven, en om kwaliteitsvolle farmaceutische zorg te verstrekken, in het kader van zijn therapeutische vrijheid. Zoals reeds meermaals vermeld, kan dit gaan tot een weigering om het gevraagde product af te leveren (zie de commentaren onder art. 6, 19, 34 en 36 van de Code). Het doel van de apotheker die vaak de enige is die alle door de patiënt gebruikte producten kent, is de veiligheid van deze patiënt. De apotheker mag dus legitiem actief handelen wanneer de situatie het eist, bijvoorbeeld wanneer de efficiëntie van een geneesmiddel dat hij aflevert, zou kunnen gewijzigd worden door een ander door een gezondheidsbeoefenaar aangeraden product. Wanneer hij dit doet, moet hij echter ervoor zorgen dat hij de nodige voorzorgsmaatregelen neemt om het vertrouwen van de patiënt in alle beoefenaars die hem omringen en in het belang van zijn gezondheid werken niet te schaden. Hij moet hen ook, indien mogelijk op voorhand, verwittigen van zijn initiatieven.

5.0

Het behoud van het vertrouwen in alle partners die zich inzetten voor de bescherming van de volksgezondheid en de continuïteit van de zorg voor alle patiënten, brengt met zich mee dat ongepast taalgebruik jegens hen moet worden vermeden.

Betreffende de uitwisseling van gegevens, zie art. 19 van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg.

De overdracht van informatie met betrekking tot een patiënt in de in artikel 59 beschreven context vormt geen inbreuk op het beroepsgeheim (zie de commentaar onder art. 22 van de Code).

De wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg benadrukt het belang van de toestemming van de patiënt inzake het delen van zijn gegevens tussen gezondheidszorgbeoefenaars met wie hij een therapeutische relatie heeft (zie afdeling 12).

Een goed voorbeeld waar de uitwisseling van gegevens tussen een apotheker en een andere gezondheidszorgbeoefenaar belangrijk is, is de substitutie. Over deze vraag, zie de commentaar onder artikel 37 van de Code.

Artikel 60

Elke collusie tussen apothekers en andere gezondheidszorgbeoefenaars is verboden.

Vormen van samenwerking tussen apothekers en andere zorgverstrekkers die zijn opgestart in het belang van de patiënt en de kwaliteit van de zorg en die de onafhankelijkheid van de apotheker en de vrije keuze van de patiënt waarborgen, zijn daarentegen aanvaardbaar.

Collusie betekent een bedrieglijke, meestal geheime verstandhouding met een voordeel ten nadele van een andere waardoor het opsporen van die strafbare feiten belemmerd wordt. Dit artikel verbiedt geen afspraken voor zover die uitsluitend zijn ingegeven door overwegingen die een goede zorgverlening beogen.

Collusie moet niet verward worden met vormen van multidisciplinair overleg die zich meer en meer ontwikkelen met het oog op een betere toegankelijkheid en kwaliteit van de aan de patiënten verstrekte zorg. Voor zover deze vormen van samenwerking de onafhankelijkheid en de professionele autonomie van de zorgverstreker waarborgen, alsook de vrije keuze van de beroepsbeoefenaar door de patiënt, moeten ze aangemoedigd worden. Deze vormen van samenwerking kunnen o.a. als doel hebben: het belonen van het doelmatig voorschrijven, het stimuleren van farmacotherapeutische afspraken en overleg, het optimaliseren van de geneesmiddelenvoorziening in de eerste lijn waarbij het belang van de patiënt gewaarborgd blijft, het vermijden van overconsumptie of misbruik van geneesmiddelen, enz.

Wat betreft de mogelijkheid voor de apotheker om samen te werken met een andere gezondheidszorgverstreker door hem een ruimte in zijn apotheek ter beschikking te stellen, zie de commentaar onder artikel 81 van de Code.

• Er is geen sprake van bewezen "verstandhouding" en dus van collusie in hoofde van een apotheker wanneer een arts uit zichzelf, zonder verzoek van de apotheker, beslist zijn patiënten systematisch naar deze apotheker te verwijzen vanwege de bijzondere en welbekende expertise van de betrokken apotheker (bijvoorbeeld voor de uitvoering van specifieke magistrale bereidingen of voor het breed gamma van voedingssupplementen waarover hij beschikt en zijn kennis hierover).

5.0

• Het feit dat een apotheker zijn apotheek vestigt in hetzelfde gebouw als de praktijk van een arts, een kinesitherapeut, een psycholoog, enz. vormt ook geen collusie voor zover de ingang van de lokalen strikt gescheiden is en de vestiging niet gepaard gaat met een overeenkomst die met de patiënten van beide praktijken gelinkt is. Er moet hier herhaald worden dat de apotheek meerdere ingangen kan hebben in overeenstemming met de commentaar onder artikel 77 van de Code en dat bepaalde ingangen kunnen uitgaan op andere ruimtes. Het zou dus aanvaardbaar zijn als één van deze ingangen zou uitgaan op een gemeenschappelijke ruimte, zoals een gang, een hall... die ook toegang kan geven tot andere lokalen van zorgverstrekkers. Wat fundamenteel blijft, is dat de officina een individuele entiteit moet zijn die autonoom functioneert ten opzichte van de aangrenzende ruimtes en dit zonder dat de patiënt verplicht is om één van deze over te steken om toegang te krijgen tot de apotheek.

• Een veroordeling voor collusie werd echter uitgesproken tegen een apotheker die tegen een verminderde prijs griepvaccins leverde aan zijn zus, die arts was. De zus leverde dan de vaccins direct af aan de patiënten, gaf hen een bvac-attest mee die blanco werd meegegeven door de apotheker en bracht nadien de voorschriften op naam van de gevaccineerde patiënten aan deze laatste terug.

Zie de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 38, § 2.

Zie ook de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, art. 7 en 32, die de mogelijkheid voorzien om samenwerkingsverbanden tussen gezondheidszorgbeoefenaars via een Koninklijk besluit te omkaderen zonder mogelijkheid om de therapeutische vrijheid van deze beoefenaars aan te tasten.

Artikel 61

Elke medewerking verleend aan personen die een onwettig gezondheidszorgberoep in de zin van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen beoefenen, is verboden.

Zie de gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, art. 39 et 122.

Artikel 62

In dezelfde geest zijn de artikelen 59, 60 en 61 ook van toepassing op de relaties met dierenartsen en met de beroepsbeoefenaars bedoeld in de wet van 29 april 1999 betreffende de niet-conventionele praktijken inzake de geneeskunde, de artsenijsbereidkunde, de kinesitherapie, de verpleegkunde en de paramedische beroepen.

Net zoals de geneesmiddelen voor menselijk gebruik, mogen de apothekers geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik afleveren hetzij aan de verantwoordelijken van dieren, hetzij aan de dierenartsen zelf die over een depot mogen beschikken en geneesmiddelen mogen verschaffen in bepaalde omstandigheden (zonder in detail in te gaan op deze regelgevingen, zie de [wet van 28 augustus 1991 op de uitoefening van de diergeneeskunde](#), het K.B. van 21 juli 2016 betreffende de voorwaarden voor het gebruik van geneesmiddelen door de dierenartsen en door de verantwoordelijken van de dieren en het K.B. van 14 december 2006 betreffende geneesmiddelen voor menselijk en diergeneeskundig gebruik – Deel 2).

De niet-conventionele praktijken zijn homeopathie, chiropraxie, osteopathie en acupunctuur (wet van 29 april 1999 betreffende de niet-conventionele praktijken inzake de geneeskunde, de artsenijsbereidkunde, de kinesitherapie, de verpleegkunde en de paramedische beroepen, [art. 2, § 1, 2°](#)). De beoefenaars van een niet-conventionele praktijk worden erkend als beroepsbeoefenaars die gezondheidszorg verstrekken door de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënten ([art. 2](#)). Voor een definitie van elke niet-conventionele praktijk, zie de [website van de FOD Volksgezondheid](#). Enkel de homeopathie werd tot nu toe specifiek geregeld door een tekst die vereist dat de homeopaat ofwel arts, tandarts of vroedvrouw moet zijn (K.B. van 26 maart 2014 betreffende de uitoefening van de homeopathie).

Er wordt voor de rest verwezen naar de commentaren die onder [art. 59, 60 en 61 van de Code](#) worden geformuleerd en die ook hier pertinent zijn.

6. DE APOTHEKER EN DE VERZEKERINGSINSTELLINGEN

COMMENTAAR ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 63

De apotheker onderhoudt een goede relatie met de verzekeringsinstellingen.

Zoals de Raad van Beroep heeft onderstreept, is de apotheker "één van de hoekstenen van de maatschappelijke organisatie van de gezondheidszorg", "een onmisbare hoog opgeleide schakel in het systeem", die "garant" staat voor de correcte verdeling van de geneesmiddelen en er "één van de pijlers" van is. Het vertrouwen dat de patiënten en de verzekeringsinstellingen moeten kunnen hebben in de apotheker is dus fundamenteel voor de goede werking van het ganse systeem.

Dit evenwicht aantasten kan zware gevolgen hebben voor de apotheker. De inbreuken op de wetgeving betreffende de verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen kunnen inderdaad leiden tot verschillende soorten sancties, namelijk administratieve sancties die worden uitgesproken door het RIZIV*; strafrechtelijke sancties die worden uitgesproken door een rechter van gemeen recht; tuchtsancties die worden uitgesproken door de organen van de Orde der Apothekers. Deze sancties kunnen cumulatief zijn. Rekening houdend met de ernst van zulke feiten, die de werking van de sociale zekerheid aantasten en bijdragen tot het ontwrichten van zijn financiering, melden de verschillende bevoegde instanties trouwens de feiten waarvan ze kennis hebben aan andere instanties.

De [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, punt D) beschouwt dat de basisvereisten van een goede officinale farmaceutische praktijk noodzakelijkerwijs met zich meebrengen dat "de apotheker een vertrouwensrelatie onderhoudt met de verzekeringsinstellingen waarbij hij voldoende beslissingsvrijheid krijgt, maar tegelijkertijd ook de privacy van de patiënt eerbiedigt".

In een zaak waarin een apotheker door het RIZIV werd vervolgd voor het onterecht verkrijgen van terugbetalingen op meer dan 400 verpakkingen voor een totaal bedrag van bijna 45 000 € heeft de Conseil d'appel beslist om de straf die in eerste aanleg door de Provinciale Raad werd uitgesproken te verzwaren en heeft een schorsing van het recht om de arts en ij bereidkunde uit te oefenen tijdens één jaar uitgesproken. Hij was inderdaad van oordeel dat "RIZIV-fraude één van de meest

* Voor meer informatie betreffende de inbreuken, de procedure en de mogelijke sancties, zie de brochure van het RIZIV van mei 2019, "[Dienst voor geneeskundige evaluatie en controle. Opdrachten en procedures](#)".

ernstige handelingen is omdat daardoor het hele sociale zekerheidssysteem en de derdebetalersregeling die uitgaat van een onberispelijk gedrag van degenen in wie men vertrouwen heeft, kunnen worden ondermijnd". Bovendien "vormt RIZIV-fraude, ongeacht of die miniem of belangrijk is, een ernstige aantasting van de eer, de waardigheid en de eerlijkheid van het beroep en kan ze een weerslag hebben op de leefbaarheid van de sociale zekerheid, wat ook het vertrouwen ondermijnt van het publiek ten aanzien van alle apothekers".

In een andere zaak heeft de Conseil d'appel een apotheker geschrapt. Deze apotheker had een systeem opgezet dat hem o.a. toeliet meerdere terugbetalingen voor niet-afgeleverde producten te verkrijgen in het kader van de opvolging van drugverslaafden: "de ten laste gelegde feiten aangaande fraude aan het RIZIV zijn ernstig aangezien de apotheker een systeem heeft ontwikkeld dat hem toelaat zich te verrijken ten nadele van de gemeenschap, waardoor hij de sociale zekerheid zelf in gevaar brengt, hetgeen een ernstige inbreuk uitmaakt op de eer en de waardigheid van het beroep van apotheker".

Artikel 64

De apotheker werkt mee aan de kostenbeheersing op het vlak van de gezondheidsuitgaven zonder daarbij het belang van de patiënt uit het oog te verliezen.

De apotheker respecteert en neemt deel aan alle initiatieven van de overheid die de controle van de gezondheidsuitgaven tot doel hebben. Voor dit doel promoot hij o.a. een optimaal en rationeel gebruik van de geneesmiddelen. Wanneer dit gepast is, maakt hij ook gebruik van de substitutiemogelijkheden met minder dure specialiteiten (over de substitutieregels, zie de commentaar onder [art. 37 van de Code](#); over het belang van transparantie tussen gezondheidszorgbeoefenaars in dit opzicht, zie de commentaar onder [art. 59 van de Code](#)).

De apotheker bewaart niettemin altijd zijn therapeutische vrijheid die hem toelaat vrij in het belang van de patiënt de middelen te kiezen die hij aanwendt bij het verstrekken van de zorg, op basis van de wetenschappelijke gegevens en zijn expertise en binnen de perken van zijn bevoegdheden, zonder mogelijke reglementaire beperkingen (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, [art. 4](#)).

Over deze vragen, zie ook de commentaar onder [artikel 42 van de Code](#).

● 7. DE APOTHEKER EN ZIJN LEVERANCIERS

● ● COMMENTAAR ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 65

De apotheker kiest zorgvuldig zijn leveranciers van geneesmiddelen, medische hulpstukken en gezondheidsproducten en let daarbij op aspecten als kwaliteit, dienstverlening, betrouwbaarheid en continuïteit van de bevoorrading.

Deze bepaling is gemakkelijk te begrijpen rekening houdend met de verantwoordelijkheden en de verplichtingen van de apotheker. Deze is inderdaad verantwoordelijk voor de kwaliteit en de conformiteit van alle producten die hij aflevert, levert of klaar maakt. Hij moet ervoor zorgen dat de producten in zijn bezit beantwoorden aan de regelgeving en de vereiste kwaliteiten bezitten. Daarom moet de apotheker leveranciers kiezen die over de vereiste vergunningen beschikken en aan kwaliteits- en veiligheidscriteria voldoen. Hun betrouwbaarheid is primordiaal zodat de apotheker de continuïteit van de zorg voor zijn patiënten op een gepaste manier kan waarborgen en, in de officina, de aflevering uiterlijk de volgende werkdag na het verzoek kan garanderen – onverminderd eventuele onbeschikbaarheden van bepaalde producten*. De criteria van kwaliteit, veiligheid, continuïteit hebben bij de keuze van de leveranciers voorrang op zuiver economische criteria.

Betreffende deze vragen, zie, voor de officina-apotheker, het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 2, al. 2 en 4, alsook de daarbij gevoegde [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#), punt F.4; voor de ziekenhuisapotheker, zie het K.B. van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, art. 2, al. 2 en de daarbij gevoegde [Algemene principes en richtsnoeren \(bijlage I\)](#). Zie ook [artikels 41 en 87 van de Code](#).

* Onbeschikbare geneesmiddelen worden vermeld op de website van het Belgisch Centrum voor Farmacotherapeutische Informatie (BCFI).

● 8. DE APOTHEKER EN ZIJN PERSONEEL, AL DAN NIET APOTHEKER

● ● COMMENTAAR ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 66

In alle omstandigheden is elke apotheker deontologisch aansprakelijk voor alle handelingen die onder zijn toezicht verricht worden.

Zie de commentaar onder [artikel 14 van de Code](#). Deze aansprakelijkheid van de apotheker is niet alleen deontologisch maar ook wettelijk.

Artikel 67

De apotheker-titularis verzekert zich ervan dat zijn personeelsleden aan de wettelijke vereisten voldoen en over de nodige beroepsbekwaamheden beschikken voor de uitoefening van hun functie.

Zowel in de voor het publiek opengestelde apotheek (ongeacht het betrokken perceel; hierover zie de commentaar onder [art. 77 van de Code](#)) als in de ziekenhuisapotheek is de beoefening van de artseneerbereidkunde voorbehouden aan apothekers en eventueel farmaceutisch-technische assistenten waarvan het aantal drie per apotheker niet mag overschrijden (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 7, al. 2](#); K.B. van 4 maart 1991 houdende vaststelling van de normen waaraan een ziekenhuisapotheek moet voldoen om te worden erkend, [art. 22](#)). Krachtens artikel 67 is het dus aan de titularis om ervoor te zorgen dat al zijn personeel dat actief is op het vlak van artseneerbereidkunde voldoet aan alle nodige voorwaarden voor de uitoefening van het beroep en beschikt over voldoende vaardigheden en opleiding.

Betreffende de nodige vereisten om het beroep van apotheker uit te oefenen, zie de commentaar onder [artikel 58 van de Code](#).

Betreffende de nodige vereisten om het beroep van farmaceutisch-technisch assistent uit te oefenen, zie het K.B. van 5 februari 1997 betreffende de beroepstitel en de kwalificatievereisten voor de uitoefening van het beroep van farmaceutisch-technisch assistent en houdende vaststelling van de lijst van handelingen waarmee deze laatste door een apotheker kan worden belast.

Zie ook het advies van de Nationale Raad van 23 februari 2015, "Farmaceutisch apotheekteam" en de communicatie van 28 juni 2022, "Verificatie van de kwalificaties van de leden van het apotheekteam", die op de website van de Orde werden gepubliceerd. Dit advies en deze communicatie hebben betrekking op personeel actief op het vlak van artseneerbereidkunde en niet op ander personeel dat mogelijk in de apotheek wordt tewerkgesteld. Met betrekking tot dit personeel zie het advies van de Nationale Raad van 21 november 2022, "Aanwezigheid van bevoegde personen in de officina": betreffende deze personeelsleden waakt de titularis er over dat

- deze personen geen artseneerbereidkunde uitoefenen en dat er een concreet verband bestaat tussen hun aanwezigheid en de werkzaamheden van de apotheek;

- deze personen gekwalificeerd zijn om de door de titularis opgedragen taken uit te voeren en deze taken uitvoeren onder de verantwoordelijkheid en het toezicht van de titularis;
- niet expliciet of impliciet de indruk wordt gewekt dat deze personen apothekers of farmaceutisch-technisch assistenten zijn en dat een duidelijk onderscheid tussen de functies van elk van hen is gewaarborgd;
- de aanwezigheid van deze personen geen inbreuk pleegt op de privacy van de patiënten en het beroepsgeheim van apothekers en farmaceutisch-technisch assistenten en dat zij zelf onder een geheimhoudingsclausule vallen;
- deze personen zich niet in een voorbehouden gedeelte van de apotheek bevinden, hetzij in de uitsluitend voor bevoegde personen toegankelijke bereidingszone, hetzij in de verstrekingszone waar de patiënt de door hem gewenste intellectuele dienst ontvangt door de apotheek binnen te gaan.

Artikel 68

De apotheker-titularis zorgt voor optimale werkomstandigheden en houdt toezicht op alle werkzaamheden van de apotheek.

Overeenkomstig de regelgeving is de apotheker-titularis op elk gebied (strafrechtelijk, burgerrechtelijk en tuchtrechtelijk) verantwoordelijk voor de farmaceutische handelingen, het beheer van de apotheek, het toepassen van de wetgeving en de implementatie van de goede officinale farmaceutische praktijken (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 8](#)). In geval van co-titulariaat zijn alle titularissen ten opzichte van derden solidair verantwoordelijk voor de hiervoor vermelde verantwoordelijkheden "alsof zij die handelingen in eigen naam en voor eigen rekening zouden stellen".

Betreffende de voor het publiek opengestelde apotheken stelt de regelgeving dat de titularis wordt bekleed met het gezag ([Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#), gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009, punt F.1). Hij moet het werk organiseren en daadwerkelijk toezicht houden op zijn team.

De ziekenhuisofficina staat ook onder de leiding van een apotheker-titularis die alle aspecten ervan beheert (K.B. van 4 maart 1991 houdende vaststelling van de normen waaraan een ziekenhuisapotheek moet voldoen om te worden erkend, [art. 15, 16](#) et [17](#)).

Zie ook de commentaar onder [artikel 51 van de Code](#).

* Les médicaments indisponibles sont signalés sur le site du Centre belge d'information pharmacothérapeutique (CBIP).

Artikel 69

De apotheker-titularis creëert in zijn apotheek een sfeer van vertrouwen en samenwerking met het hele personeel. Hij waakt er in het bijzonder over dat de bekwaamheid en de toewijding van zijn medewerkers op peil blijven.

Alle apothekers hebben de plicht tot permanente vorming (zie de commentaar onder [artikel 7 van de Code](#)) en moeten een portfolio bijhouden waaruit blijkt dat ze beschikken over de nodige bekwaamheid en ervaring (wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, [art. 8](#)). De farmaceutische-technische assistenten moeten ook permanente vorming volgen (K.B. van 5 februari 1997 betreffende de beroepstitel en de kwalificatievereisten voor de uitoefening van het beroep van farmaceutisch-technisch assistent en houdende vaststelling van de lijst van handelingen waarmee deze laatste door een apotheker kan worden belast, [art. 3, 3°](#)).

De titularis kan zich niet verzetten tegen de deelname van zijn medewerkers aan programma's van permanente vorming en moet zelfs daarvoor zorgen (voor de voor het publiek opengestelde officina's, zie de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#), gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009, punt F.1). Hij verzekert zich ervan tijdens periodieke evaluaties dat deze opleidingen wel degelijk gevolgd worden.

● 9. DE APOTHEKER STAGEMEESTER

● ● COMMENTAAR ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 70

De apotheker aanvaardt slechts om een stagiair te begeleiden indien hij aan de door de betrokken universiteit opgelegde criteria voldoet om voor zijn vorming in te staan.

In het kader van zijn basis opleiding is de student in farmaceutische wetenschappen wettelijk verplicht om een stage te lopen. De universiteiten stellen ook soms andere stages voor aan de studenten in de loop van hun studies. In ieder geval zijn het de universiteiten zelf die de criteria en de procedure vaststellen om een apotheker als stagemeester te erkennen. De apotheker die deze rol op zich wenst te nemen, moet dus aan de vastgestelde voorwaarden voldoen om een stagiair te mogen verwelkomen.

In het kader van de door de universiteiten vastgestelde procedure wordt voorzien om het advies te vragen van verschillende instellingen met betrekking tot de kandidaat-stagemeester, waaronder het advies van de Provinciale Raad van de Orde der Apothekers waarbij de kandidaat ingeschreven is. Aangezien van de apotheker-stagemeester wordt verwacht dat hij zijn stagiair informeert over de correcte toepassing van de deontologie (zie art. 72 van de Code) is het logisch dat het disciplinair statuut van de kandidaat wordt onderzocht. De Provinciale Raden zijn door het beroepsgeheim gebonden "in alle zaken waarvan zij kennis hebben gekregen bij of ter gelegenheid van de uitoefening van hun ambt" (K.B. nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers, art. 30). Ze mogen de inhoud van de tuchtdossiers van de kandidaat-stagemeesters over wie ze vragen tot advies krijgen dus niet onthullen. Ze analyseren de kandidaturen intern op basis van precieze criteria, aan de hand van de elementen waarover zij beschikken, en geven voor elke kandidaat een algemeen positief of negatief advies aan de universiteiten.

Artikel 71

De apotheker-stagemeester deelt zijn beroeps-kennis met de stagiair en stelt alle documentatie ter beschikking die nuttig is voor een praktische en volwaardige opleiding van hoog niveau.

Hij betreft hem bij alle activiteiten van de apotheek.

In geen geval mag de stagemeester van zijn functie misbruik maken om enige druk op de stagiair uit te oefenen.

Het doel van de stage is natuurlijk om de student kennis te laten maken met de apotheekpraktijk, wat die ook moge zijn. De apotheker moet dus zijn stagiair kennis laten maken met alle aspecten van deze praktijk en hem inwijden in alle activiteiten die kaderen in de nieuwe rol van de apotheker en de door hem verstrekte diensten. Hiervoor moet de apotheker de stagiair alle nuttige middelen ter beschikking stellen. Dit veronderstelt ook de permanente beschikbaarheid van een apotheker zodat hij zijn kennis en de goede praktijken van zijn beroep kan overdragen, en de student op een gepaste manier kan omkaderen.

Aan de andere kant mag de stagemeester hulp en inzet van zijn stagiair verwachten wanneer van de gezondheidszorgbeoefenaars, in geval van uitzonderlijke situaties, bijzondere inspanningen worden gevraagd.

Zonder in de details te treden van de burgerlijke aansprakelijkheidsregels van gemeen recht is de stagemeester verantwoordelijk voor de schade die door de stagiair in de uitoefening van de stage wordt veroorzaakt. Hij zorgt ervoor dat deze verantwoordelijkheid degelijk verzekerd is en informeert zich hierover bij zijn verzekeringsmaatschappij en de universiteit.

Zie het advies van 14 juni 2013, "Stage in de apotheek", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd.

• Soms beperkt de stagemeester de taken van de stagiair (bijvoorbeeld enkel magistrale bereidingen en geen activiteit aan de afleverbalie). Het doel van de stage is echter om een algemene visie te krijgen van alle activiteiten van de officina-apotheker. Het hoofddoel van de stage is de wetenschappelijke vorming van de studenten op het terrein en de ontwikkeling van beroepscompetenties: ze moeten een wetenschappelijke benadering leren die hen in staat stelt om later wanneer ze alleen in de officina zullen staan autonoom het hoofd te

kunnen bieden aan elke situatie. De verhouding tussen o.a. de farmaceutische zorg en de taken die minder lonend lijken, moet op een billijke manier worden gerespecteerd.

- Transparantie en collegialiteit zijn noodzakelijk in de relaties tussen de stagemeester en de stagiair om te vermijden dat de eerste zich bemoeit met de professionele toekomst van de tweede en druk op hem uitoefent zodat hij niet wordt aangeworven door een naburige apotheker.

Artikel 72

De apotheker-stagemeester brengt de stagiair eerbied en toewijding aan het beroep bij. Hij dient hem tot voorbeeld op professioneel en deontologisch vlak.

Hij vestigt speciaal de aandacht op de praktische toepassing van de deontologie.

De studenten in farmaceutische wetenschappen genieten van een theoretische opleiding tijdens dewelke ze kennis maken met de belangrijkste beginselen van de deontologie. De Orde der Apothekers zelf, die bevoegd is om de deontologische regels op te stellen en om de naleving ervan te verzekeren, wordt door de universiteiten uitgenodigd om de rol van haar organen, de beginselen van de tuchtprocedure en casussen die de concrete uitvoering van de deontologie illustreren, voor te stellen. De stage vormt een gelegenheid voor de student om deze theoretische opleiding in de praktijk te brengen, onder het toezicht van de apotheker-stagemeester.

● 10. DE APOTHEKER EN DERDEN

● ● COMMENTAAR ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 73

In het belang van de patiënt die recht heeft op kwaliteitszorg is het de plicht van de apotheker zijn onafhankelijkheid te bewaren en de principes en regels van de farmaceutische plichtenleer te doen respecteren.

Dit is onder andere van toepassing op alle betrekkingen die de apotheker onderhoudt met personen, verenigingen, commerciële vennootschappen, die, in welke hoedanigheid dan ook, betrokken zijn bij de verkoop, de informatie over en de distributie van geneesmiddelen en andere producten die afgeleverd worden in de apotheek.

Zoals vermeld in de commentaar onder [artikel 14 van de Code](#), moet de apotheker vanwege zijn ruime verantwoordelijkheid maar ook om zijn therapeutische vrijheid te beschermen, actief zijn onafhankelijkheid verzekeren. De onafhankelijkheid van de apotheker verwijst naar het idee van de vrije wil die de beroepsbeoefenaar toelaat "zijn kunde vrij uit te oefenen door zich enkel te beroepen op zijn weten en zijn geweten, zonder zich te onderwerpen aan externe druk". Voor de patiënten en de maatschappij is het de waarborg dat enkel de bescherming van het algemeen belang en de volksgezondheid de handelingen van de apotheker zal sturen en is het een garantie voor de kwaliteit van de dienstverlening.

Dit geldt in het bijzonder in de relaties van de apotheker met alle actoren in de keten die leidt tot de terbeschikkingstelling van geneesmiddelen en andere gezondheidsproducten aan de patiënten. Wanneer hij een product aan een patiënt aanraadt, mag de apotheker inderdaad niet worden beïnvloed door andere beschouwingen dan het verstrekken van kwaliteitsvolle farmaceutische zorg die afgestemd is op de behoeften van zijn patiënt. Dat is o.a. de reden waarom apothekers geen premies of voordelen van zulke derden mogen krijgen (gecoörd. wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 38, § 2, al. 2](#)) noch monsters van geneesmiddelen (K.B. van 11 januari 1993 tot vaststelling van de voorwaarden waaronder geneesmiddelen voor menselijk gebruik in de vorm van monsters overhandigd mogen worden, [art. 2](#); K.B. van 11 juli 2003 tot vaststelling van de voorwaarden waaronder geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik in de vorm van monsters verstrekt mogen worden, [art. 1](#)). Dit is niet van toepassing op de gewone kortingen die verkregen worden bij aankoop van producten door een apotheker bij een firma voor zover daaraan door de firma geen voorwaarden gekoppeld worden.

Artikel 74

Elke arbeidsovereenkomst die een apotheker aangaat, waarborgt zijn onafhankelijkheid op deontologisch en professioneel vlak en zijn verantwoordelijkheid bij de aflevering van geneesmiddelen.

De arbeidsovereenkomst kan voor advies voorgelegd worden aan de Provinciale Raad.

Elke apotheker is persoonlijk verantwoordelijk voor alle farmaceutische handelingen die hij uitvoert of waarop hij toezicht houdt, alsook voor de kwaliteit en de conformiteit van alle producten die hij aflevert, bereidt of levert (zie de commentaar onder [art. 14 van de Code](#)). Het is dus belangrijk dat de eventuele overeenkomst die hij ondertekent met zijn werkgever hem genoeg flexibiliteit en onafhankelijkheid verzekert om zijn activiteit op een gepaste manier uit te voeren.

De leden 5 en 6 van [artikel 8](#) van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen vereist dat de vergunninghouders voor de uitbating van een apotheek die niet zelf verantwoordelijk ervoor zijn of die rechtspersonen zijn "voldoende autonomie" aan de apotheker(s)-titularis(sen) laten en hem/hen "geen handeling noch beperking opleggen die de naleving van de hem of hen opgelegde wettelijke en deontologische vereisten verhindert". Over dit onderwerp, zie ook de communicatie van de Nationale Raad van 9 april 2015, "Onafhankelijkheid van de officina-apotheker", die op de website van de Orde werd gepubliceerd.

Betreffende de arbeidsovereenkomst van de apotheker en de mogelijkheid (niet de verplichting) om deze eventueel aan de Provinciale Raden voor te leggen om hun advies te krijgen met betrekking tot de deontologische aspecten ervan, zie de communicatie van 19 februari 2014, "Checklist arbeidsovereenkomst – Aanbevelingen voor apothekers", en deze van 21 januari 2019, "Artikel 72 van de deontologische Code: herhaling" (de titel van dit advies gebruikt de oude nummering van de deontologische Code; het artikel 72 is nu artikel 74 van de Code geworden), die op de website van de Orde werden gepubliceerd.

* Om de definitie te citeren die de Franse Nationale Orde van apothekers hanteert in haar brochure "L'indépendance professionnelle des pharmaciens" (maart 2015).

Artikel 75

De gegevensbanken van de apotheek, van welke aard ook, vallen onder de verantwoordelijkheid van de apotheker-titularis die alle noodzakelijke maatregelen neemt om het beroepsgeheim en de persoonlijke levenssfeer van de patiënt te beschermen.

Zoals beschreven in de commentaar onder [artikel 14 van de Code](#) zijn, in geval van co-titulariaat, de titularissen solidair verantwoordelijk voor de gegevensbanken van de apotheek. Hun respectievelijke activiteiten kunnen echter tussen hen verdeeld worden, voor zover ze schriftelijk worden gedefinieerd en aan de hele ploeg worden gecommuniceerd.

In geval van een insolventieprobleem van een apotheker voorziet het [Boek XX](#) van het Wetboek van Economisch Recht de mogelijke aanduiding van een insolventiefunctionaris apotheker om o.a. de bescherming van het beroepsgeheim en van de privacy van de patiënten tijdens de procedure te verzekeren.

Betreffende het beroepsgeheim, zie de commentaar onder [artikel 22 van de Code](#).

Betreffende de bescherming van persoonsgegevens, zie de [Verordening \(EU\) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens of Algemene Verordening Gegevensbescherming \(AVG\)](#). Zonder deze regelgeving in detail uit te leggen, wat het kader van deze gecommentarieerde Code van farmaceutische plichtenleer te buiten zou gaan, is het belangrijk om de aandacht van de apotheker te vestigen op verschillende elementen. Om rechtmatig persoonsgegevens – d.i. informatie over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon – te kunnen verwerken – d.w.z. verzamelen, opslaan, bewaren, raadplegen, gebruiken, communiceren... –, moet hij zich kunnen baseren op een specifieke juridische basis en een precies doeleinde, en moet hij voldoen aan meerdere verplichtingen die tot doel hebben de integriteit en de veiligheid van de gegevens te waarborgen. Bovendien worden de gegevens over de gezondheid van patiënten als gevoelige gegevens beschouwd. Hiervoor gelden zwaardere verplichtingen. De beroepsverenigingen voor apothekers stellen vaak hulpmiddelen ter beschikking aan de apothekers om deze regelgeving te volgen.

Artikel 76

Elke collusie tussen apothekers en derden is verboden.

Collusie betekent een bedrieglijke, meestal geheime verstandhouding met een voordeel ten nadele van een andere waardoor het opsporen van die strafbare feiten belemmerd wordt. Dit artikel verbiedt geen afspraken voor zover die uitsluitend zijn ingegeven door overwegingen die een goede zorgverlening beogen.

Zie de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 38, § 2](#).

● 11. DE APOTHEKER EN DE APOTHEEK

● ● ALGEMENE OPMERKINGEN

Betreffende de lokalisatie en de inrichting van de apotheek is het fundamenteel dat de patiënt op elk moment en in elk geval zonder enige mogelijke twijfel weet wanneer hij zich in een apotheek bevindt en hij dus van de waarborgen gelinkt aan deze plaats van volksgezondheid kan genieten, én wanneer hij deze verlaat.

In deze optiek moet de apotheek altijd een eenheid blijven die in totale autonomie en duidelijk afgescheiden van eventuele aangrenzende commerciële ruimten functioneert. De patiënt mag dus niet de indruk krijgen dat de waarborgen eigen aan de apotheek zich erbuiten uitstrekken. Deze waarborgen eigen aan de apotheek bevatten o.a. de deontologische waarborgen die door alle op de lijst van de Orde der Apothekers ingeschreven apothekers moeten nageleefd worden.

Bovendien moet de patiënt een apotheek gemakkelijk kunnen lokaliseren. Hij moet er ook gemakkelijk toegang toe kunnen krijgen zodat de continuïteit van de zorg in alle omstandigheden, met name tijdens de wachtdienst, kan worden verzekerd.

● ● COMMENTAREN ARTIKEL PER ARTIKEL

● ● ● DE LOKALISATIE VAN DE OFFICINA

Article 77

De apotheker zorgt ervoor dat de lokalisatie van de officina in overeenstemming is met de toepasselijke wetgeving. Hij verzekert zich ervan dat de inplanting ervan geen afbreuk doet aan de specifieke identiteit van de apotheek, verbonden met de noodwendigheden van de volksgezondheid, noch afbreuk doet aan de geloofwaardigheid van de apotheker.

Wanneer de apotheek over meerdere ingangen beschikt, moeten die allemaal volledig kunnen afgesloten worden om de apotheek duidelijk te kunnen afscheiden van de eventuele andere aangrenzende ruimtes.

Alle ingangen van de apotheek zijn als zodanig herkenbaar.

De apotheker zorgt ervoor dat de apotheek gemakkelijk toegankelijk is tijdens de wachtdienst.

Dit artikel had destijds tot doel de aanwezigheid van apotheken in commerciële complexen te vermijden. In de huidige omstandigheden is deze eis niet meer pertinent en moet herzien worden. Dit betekent echter niet dat de apotheker geen aandacht meer moet hebben voor de lokalisatie van zijn apotheek. De apotheek blijft inderdaad een bijzondere plaats aangezien deze is verbonden met de volksgezondheid. Deze specificiteit mag niet aangetast worden door een ondoordachte vestigingskeuze.

De nieuwe formulering van deze bepaling houdt ook rekening met het feit dat de apotheek meerdere ingangen kan hebben, met inbegrip van ingangen die uitgeven op andere ruimten, waartussen de patiënten vrij kunnen circuleren tijdens de openinguren van de apotheek. Gezien dit niet verboden kan worden, moet de apotheker zorgvuldig de ruimte die toegang biedt tot de apotheek kiezen om de ernst, de geloofwaardigheid en het met de zorg gelinkte specifieke karakter van de apotheek te behouden. In elk geval moeten alle ingangen volledig kunnen afgesloten worden zonder dat de directe en gemakkelijke toegankelijkheid van de apotheek zonder grote obstakels tijdens de wachtdienst in het gedrang wordt gebracht.

Betreffende de toegankelijkheid tijdens de wachtdienst is de apotheker niet verplicht de deuren van de apotheek open te houden en mag hij om veiligheidsredenen beslissen om de patiënten te bedienen via een loket met parlofoon/videofoon. Bovendien raadt de Orde der Apothekers de apothekers aan om de betaalmogelijkheden tijdens de wachtdienst van de apotheek duidelijk aan te kondigen (cash, bancontact, contactloos...).

Het punt F.2 van de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers) voorziet dat de apotheek "voor iedereen vlot toegankelijk" moet zijn. De toegang van personen met een beperkte mobiliteit moet dus o.a. verzekerd worden.

De vestigingsregels van voor het publiek opgestelde officina's zijn opgenomen in de artikels 9 tot 18 van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen en het Koninklijk besluit van 16 januari 2022 betreffende de registratie en spreiding van voor het publiek opgestelde apotheken. Er dient te worden opgemerkt dat krachtens deze regelgeving de activiteit van een apotheek nu ook uitgeoefend mag worden buiten het kadastraal perceel waarop de apotheek is gevestigd, voor zover deze activiteit accessoir blijft aan de uitbating van de apotheek op het bovenvermelde kadastraal perceel. Het kan een activiteit zijn, zoals de herverpakking of de opslag van geneesmiddelen, met uitzondering van de fysieke aflevering van geneesmiddelen, die wordt uitgeoefend op een aangrenzend bijkomend kadastraal perceel. Maar het kan ook de verkoop op afstand zijn van niet-voorschriftplichtige geneesmiddelen of de geautomatiseerde individuele medicatievoorbereiding die wordt uitgeoefend op een niet-aangrenzend kadastraal perceel gelegen binnen een straal van 50 kilometer. Het doel van het toestaan van de organisatie van deze "extra muros" activiteiten is een grotere efficiëntie te bereiken, waarbij de nodige voorzorgsmaatregelen op gebied van kwaliteit worden genomen*.

Een apotheek gevestigd in een winkelcentrum werd als voldoende toegankelijk tijdens de wachtdienst beschouwd door de Conseil d'appel dankzij een lichtgevend kenteken en een wachtloket bij één van de ingangen van het winkelcentrum om een gemakkelijke toegang van de patiënten buiten de openingsuren van het winkelcentrum toe te laten. Anderzijds heeft een Provinciale Raad geoordeeld dat een apotheek die gevestigd was in het gebouw van een supermarkt, die tijdens de wachtdienst enkel toegankelijk was voor patiënten via een bewakingsagent die toegang mocht verlenen tot het gebouw, niet voldeed aan de voorwaarden van artikel 78. Deze apotheek deed overigens geen nachtwachten en droeg die systematisch over aan een andere apotheek, in strijd met de regelgeving en het artikel 25 van de Code.

* Wetsontwerp houdende diverse bepalingen inzake gezondheid, Memorie van toelichting, Parl. st., Kamer, gew. zitting 2017-2018, n° 54-3226/001, p. 8.

Article 78

Elke apotheek is voorzien van een duidelijk zichtbaar kenteken zodat de patiënt de apotheek gemakkelijk herkent, ondermeer tijdens de wachtdienst.

Dit kenteken duidt een plaats van volksgezondheid aan en is daarom sober. Apotheekgerelateerde, praktische en informatieve vermeldingen zijn aanvaardbaar.

Overeenkomstig de definitie is het kenteken een teken met een onderscheidend karakter dat een plaats of een vestiging aanduidt. Betreffende het kenteken van de apotheek is dit symbool van groot belang aangezien het een plaats van volksgezondheid aanduidt, die gemakkelijk door de patiënt moet teruggevonden kunnen worden om de continuïteit van de zorg optimaal te kunnen waarborgen.

Vanwege deze bijzondere functie mag het kenteken van de officina, waarvan de vorm met de technologie is geëvolueerd, echter niet verward worden met enig ander afficheringsmedium. Niet elke animatie of vermelding op het kenteken wordt toegestaan. Deze animaties en vermeldingen moeten sober en redelijk blijven en geen publicitair karakter vertonen: praktische vermeldingen – zoals het uur, de datum, de temperatuur... – en apotheek-gerelateerde informatie – zoals de openingsuren van de officina, de deelname aan een volksgezondheids campagne... – zijn aanvaardbaar. De apotheker moet een ander medium dan het kenteken kiezen voor het verspreiden van reclame en de commerciële praktijken, die hij overeenkomstig artikelen 89 e.v. van de Code zou doorvoeren.

Het kenteken van de apotheek, dat gewoonlijk lichtgevend is, moet verlicht blijven tijdens de openingsuren van de apotheek en de wachtdienst (onder voorbehoud van beperkingen die in sommige gevallen door de overheid worden opgelegd met betrekking tot de verlichting van kentekens 's nachts of de kleur van de kentekens' omwille van veiligheidsredenen). De Nationale Raad van de Orde der Apothekers heeft meermaals herhaald (zie bijv. het advies van 15 april 2011 "Lichtreclames" en het advies van 30 september 2009 "Belang van het kenteken van de apotheek tijdens de wachtdienst", die op de website van de Orde werden gepubliceerd) dat de kentekens van de apotheken die niet van wacht zijn niet verlicht mogen zijn tijdens de wachtdienst. Anders is dit verwarrend voor de patiënt en belet het hem de officina die werkelijk van wacht is gemakkelijk te vinden. **Of het uur en de temperatuur niettemin mogen blijven verschijnen na de openingsuren hangt af van het feit of de patiënt**

* Zouden aanvaardbaar kunnen zijn berichten zoals bijvoorbeeld "Denk aan uw griepvaccin", "Controleer uw bloeddruk", "Draag uw mondmasker"...

hierdoor al dan niet redelijkerwijze kan denken dat de apotheek open is.

Er dient te worden opgemerkt dat het kenteken dat de vorm van een groen kruis met de Kom van Hygieia aanneemt, beschermd is door intellectueel eigendomsrecht.

Zie het K.B. van 21 januari 2009 houdende onder-richtingen voor de apothekers, art. 10, al. 1. Net zoals het artikel 78 van de Code, stelt deze bepaling dat het "de apotheek" is die moet voorzien zijn van een uithangbord teneinde gemakkelijk te kunnen worden teruggevonden door de patiënten. Als het onmogelijk is om het uithangbord op de gevel van de apotheek zelf te hangen en/of als het uithangbord op de gevel van de apotheek de patiënten niet toelaat deze apotheek gemakkelijk te lokaliseren, zou het uithangbord mogen geplaatst worden op een andere plaats (mits naleving van de toepasselijke stedenbouwkundige voorschriften). Hierdoor mag echter geen verwarring voor de patiënt veroorzaakt worden met betrekking tot de exacte lokalisatie van de apotheek en mag er geen afbreuk worden gedaan aan andere deontologische bepalingen. Voor apotheken die moeilijk gevonden kunnen worden omwille van bijzonderheden i.v.m. lokalisatie, zou het plaatsen van een signalisatiebord in de omgeving van de apotheek kunnen worden aanvaard (mits het verkrijgen van alle nodige toelatingen voor het plaatsen van zulke borden).

In een zaak waar een apotheker het externe kenteken van zijn apotheek had uitgezet tijdens de wachtdienst om te kunnen slapen heeft een Provinciale Raad geoordeeld dat "het kenteken uitzetten is zeker niet het publiek van de wachtdienst in kennis stellen en de continuïteit van de zorg verzekeren".

** Zie bijv. art. 80.2 van de Wegcode: "het is verboden een luminositeit met een groene tint te geven aan alle uithangborden die zich, binnen een afstand van 75 meter van een verkeerslicht, op minder dan 7 meter boven de grond bevinden".

Article 79

In overeenstemming met de toepasselijke regelgeving voldoet het buitenaanzicht van de apotheek aan de normen van de beroepsethiek en laat het toe de apotheek gemakkelijk te herkennen.

Aan de buitenkant worden de naam(namen) van de apotheker(s)-titularis(sen), de openingsuren van de apotheek en informatie betreffende de wachtdienst vermeld.

Elke bijkomende vermelding mag niet misleidend zijn voor de patiënt, noch de geloofwaardigheid van de apotheker aantasten.

Betreffende de buitenkant van de apotheek hebben de apothekers de afgelopen jaren verschillende initiatieven genomen. De Nationale Raad heeft zich over sommigen uitgesproken.

De "drive-in" apotheek wekt bepaalde bezorgdheden op met betrekking tot het onthaal, het advies, de vertrouwelijkheid en de verenigbaarheid van een kwaliteitsvolle verstrekking van zorg met de snelheid van zulke diensten (zie het advies van 14 december 2017 dat in dat verband op de website van de Orde werd gepubliceerd). Het gebruik van automatische verdeelapparaten en afhaaloketten wordt toegelaten mits naleving van strikte voorwaarden die tot doel hebben het respect van de wetgeving en de rol van de apotheker als zorgverstrekker te waarborgen (zie het advies van 31 januari 2017, "Automaten en de apotheek", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd). In zijn advies van 29 juni 2020, "Automaten en de apotheek – Verduidelijking betreffende het gebruik van robots", onderstreept de Nationale Raad dat deze toestellen in geen enkel geval mogen gebruikt worden om de wettelijke, regelgevende en deontologische vereisten met betrekking tot de online-verkoop van geneesmiddelen te omzeilen: het online-bestellen van voorschrijfplichtige geneesmiddelen (per mail of via een ander systeem) of het bestellen via een terminal aan de buitenkant van de apotheek, waarbij deze geneesmiddelen worden afgehaald via een verdeelapparaat of een loket, zonder enig contact met de apotheker is strijdig met het toepasselijke verbod op de online-verkoop van voorschrijfplichtige geneesmiddelen (betreffende de online-apotheek, zie de commentaren onder het punt 14 van het deel II van de Code).

De vereisten die in artikel 79 van de Code worden opgelegd, weerspiegelen deze die zijn opgenomen in de regelgeving: zie het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 2, al. 3 en 10, al. 2, en de erbij gevoegde Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken,

punt F.2. Het doel van de vermeldingen die aan de buitenkant worden aangebracht is de patiënt duidelijk te informeren vóór dat hij in de apotheek binnengaat. Deze vermeldingen moeten dus in lijn hiermee geplaatst worden. **De vereiste dat de naam van de apotheker-titularis van buitenaf gemakkelijk leesbaar moet zijn, geldt ook voor het eventueel bijkomende perceel waarop een activiteit die accessoir is aan de uitbating van de apotheek zou uitgeoefend worden (hierover zie de commentaar onder art. 77 van de Code).**

Betreffende de bijkomende vermeldingen die de apotheker aan de buitenkant zou wensen toe te voegen, stelt het artikel 31, § 2, lid 2 van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg dat de apotheker zijn bijzondere beroepstitel(s) vermeldt in de praktijkinformatie die hij zou verspreiden en dat hij ook hetzelfde kan doen met betrekking tot de "opleidingen waarvoor geen bijzondere beroepstitel bestaat". Dit soort informatie mag dus ook vermeld worden op het uitstalraam van de officina. Betreffende de diensten die de apotheker aan zijn patiënten mag aanbieden op basis van deze titels of opleidingen, zie de commentaar onder artikel 87 van de Code.

● ● ● 11.2. DE INRICHTING VAN DE OFFICINA

Article 80

De apotheker-titularis beslist volledig onafhankelijk over de inrichting van de apotheek, rekening houdend met de toepasselijke reglementering en wetgeving.

Deze inrichting verzekert in alle omstandigheden een onafhankelijke en volledig autonome werking van de apotheek. Terwijl het personeel dat aan de apotheek is toegewezen, in de apotheek werkt mag het niet gelijktijdig een andere functie uitoefenen in een aangrenzende ruimte.

De inrichting van de apotheek wordt zo ontworpen dat alle patiënten – met inbegrip van personen met een beperkte mobiliteit, ouderen en zwangere vrouwen... – op een optimale manier kunnen onthaald worden.

Bij de keuze van de inrichting en de organisatie van de officina moet de apotheker alles doen om de autonomie van de apotheek te behouden, ook op het niveau van het personeel. Het doel van deze bepaling is om ervoor te zorgen dat de leden van het apotheekteam (apothekers en farmaceutisch-technische assistenten) zich tijdens hun werkuren in de officina volledig en ononderbroken kunnen wijden aan de activiteit eigen aan de apotheek en dat de wettelijke verplichting van de continuïteit van de zorg gewaarborgd wordt. Zoals vermeld in de algemene opmerkingen betreffende het punt 11 van het deel II van de Code, moet de patiënt op elk moment en in elk geval zonder enige mogelijke twijfel weten wanneer hij zich in een apotheek bevindt en hij dus van de waarborgen gelinkt aan deze plaats van volksgezondheid (o.a. met betrekking tot het toezicht van de activiteiten door de apotheker-titularis) kan genieten, én wanneer hij deze verlaat.

Article 81

Teneinde met name zijn onafhankelijkheid te vrijwaren, en omwille van het beroepsgeheim waaraan hij gehouden is, mag de apotheker in geen geval enige ruimte in de apotheek onder welke voorwaarden dan ook ter beschikking stellen van derden.

Een uitzondering op deze regel kan voorafgaandelijk toegekend worden door de Nationale Raad in het kader van initiatieven met betrekking tot de volksgezondheid.

De apotheker die een dienst aan zijn patiënten wenst aan te bieden door beroep te doen op de prestaties van een derde binnen zijn apotheek tijdens de normale openingsuren moet een voorafgaande aanvraag bij de Nationale Raad van de Orde der Apothekers indienen. Zulke aanvragen worden geval per geval onderzocht. Er wordt gekeken naar de details van het voorziene initiatief en de uitvoeringsmodaliteiten ervan.

Deze punctuele initiatieven, die vreemd blijven aan de artseneerbereidkunde en de normale activiteit van een apotheek, mogen in elk geval alleen toegestaan worden als ze gelinkt zijn met de volksgezondheid en de verstrekking van kwaliteitsvolle zorg. Ook moet de derde die zijn activiteit binnen de officina zal uitvoeren een gekwalificeerde en bevoegde gezondheidszorgberoepsbeoefenaar zijn, die binnen het kader van de handelingen die aan hem worden toevertrouwd, optreedt. Bovendien mag de normale werking van de apotheek hierdoor niet worden belemmerd en moet de apotheker zijn wettelijke en deontologische plichten kunnen blijven naleven.

Het lid van het apotheekteam dat een aanvullende dienst aan de patiënten in de apotheek zou aanbieden op basis van een bijzondere opleiding wordt niet beschouwd als een derde en valt dus niet binnen het toepassingsgebied van artikel 81. Betreffende deze vraag, zie de commentaar onder artikel 87 van de Code.

Zie het advies van de Nationale Raad van 2 november 2022, "Vaccinatie in de apotheek door niet-apothekers".

* De lokalen van de apotheek mogen inderdaad niet voor andere doeleinden worden gebruikt dan voor de ontvangst, de opslag en de bereiding van geneesmiddelen en andere gezondheidsproducten of de verstrekking van de zorg (Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.2). Enkel de gezondheidszorgberoepsbeoefenaars en de personen die een niet-conventionele praktijk uitvoeren in de zin van de wet van 29 april 1999 mogen zorg verstrekken (zie de definities van "gezondheidszorg" en "beroepsbeoefenaars" in de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënten, art. 2). De lijst van de gezondheidszorgberoepen en de lijst van de niet-conventionele praktijken zijn beschikbaar op de website van de FOD Volksgezondheid.

Article 82

Gezien zijn plicht tot onthaal en vertrouwelijkheid, zoals bepaald in de artikelen 17 tot en met 23, zorgt de apotheker door de inrichting van de apotheek ervoor dat een vertrouwelijk gesprek met de patiënt mogelijk is.

Zie de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.2. Deze Gids stelt dat er in de apotheek een specifieke ruimte moet voorzien worden om een vertrouwelijk gesprek te kunnen voeren met een patiënt of zijn gevolmachtigde. Deze is essentieel voor een kwaliteitsvolle zorgverstrekking en voor bepaalde bijzondere diensten (begeleidingsgesprekken voor goed gebruik van geneesmiddelen – GGG, uitvoering van medicatieschema, uitleg betreffende de uitvoering van bepaalde zelftesten...).

Article 83

De apotheker waakt er steeds over dat de apotheek haar eigenheid, gebonden aan de vereisten van de volksgezondheid, bewaart.

Hij waakt erover dat de apotheek niet wordt herleid tot een louter commerciële ruimte.

Hij geeft daarom de voorkeur aan een sobere en functionele inrichting. Dit geldt ook voor de wijze van voorstelling van de producten.

Nu de apotheken de voordelen van bepaalde nieuwe technologieën wensen te gebruiken, is het belangrijk dat de apotheker ervoor zorgt dat het belang van de patiënt en de zoektocht naar kwaliteit in de zorgverstrekking centraal blijft. Ook al is de apotheker een ondernemer, hij is en blijft ook en vooral een gezondheidszorgberoepsbeoefenaar (zie in dat verband de commentaar onder artikel 89 van de Code). En dit moet weerspiegeld worden in de lokalen waar hij zijn activiteit uitoefent. Hij zal dus bijvoorbeeld de producten die hij uitstalt kunnen categoriseren of zoeken naar middelen om de informatie over deze producten gemakkelijk bij zijn patiënten over te brengen. Hij zal echter de verleiding weerstaan om misleidende informatie te verstrekken.

Steeds meer apotheken worden benaderd om te fungeren als postpunt of afhaalpunt voor online geplaatste bestellingen (van kleding, alle soorten van benodigdheden, tot zelfs geneesmiddelen of gezondheidsproducten die door een andere online dienstverlener worden verkocht). Deze praktijken, die kunnen gekwalificeerd worden als concurrentiepraktijken (zie het punt 13.5 van het deel II van de Code), veroorzaken een passage en interacties in de officina die totaal vreemd zijn aan de kerntaak van de apotheker, de kwaliteitsvolle zorgverstrekking. Ze stroken dus niet met de eigenheid van de apotheek, gebonden aan de vereisten van de volksgezondheid.

Article 84

De apotheek is zodanig ingericht dat de geneesmiddelen niet binnen handbereik van de patiënt staan.

Zie de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.2.

Article 85

De apotheker zorgt ervoor dat hij zijn beroep kan uitoefenen in optimale hygiënische omstandigheden. Hierbij volgt hij de van toepassing zijnde regels en aanbevelingen.

Zie de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.2. Het punt F.1. van dezelfde Gids stelt dat de hygiëneregels in elke apotheek moeten vastgesteld worden, ter kennis van het personeel worden gebracht en in het kwaliteitshandboek worden verzameld.

Overeenkomstig artikel 15 van het Koninklijk besluit van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, gelden voor de ziekenhuis-officina's procedures "wat betreft netheid, hygiëne, temperatuur, ontsmetting en verluchting" die worden voorzien door de ziekenhuisapotheker-titularis in overeenstemming met de beginselen en richtsnoeren voor de goede ziekenhuisapothekpraktijken. Voor de specifieke normen zie het K.B. van 4 maart 1991 houdende vaststelling van de normen waaraan een ziekenhuisapothek moet voldoen om te worden erkend.

De laboratoria voor klinische biologie dienen te beantwoorden aan de geldende voorschriften betreffende veiligheid en hygiëne van mens en milieu. Hiertoe dient een verantwoordelijke binnen het labo te worden aangewezen conform de erkenningsnormen opgenomen in het K.B. van 3 december 1999 betreffende de erkenning van de laboratoria voor klinische biologie door de Minister tot wiens bevoegdheid de Volksgezondheid behoort, gespecificeerd in de Praktijkrichtlijn klinische biologie en voor de ISO gecertificeerde klinische laboratoria opgenomen in de vereisten voor kwaliteit en competentie ISO 15189:2012: 5.2.

Article 86

De apotheker-titularis zorgt ervoor dat er tijdens de wachtdienst degelijke verblijfsvoorzieningen voorzien zijn.

Zoals vermeld in artikel 25 van de Code hoort de verplichting om aan de wachtdienst deel te nemen toe aan de apotheek. De apotheker-titularis moet de effectieve uitvoering van deze verplichting verzekeren (zie de commentaar onder dit artikel). In dit kader moet de titularis ook alles voorzien zodat de wacht optimaal kan worden uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld een duidelijk hoorbaar oproepsysteem, degelijke en voldoende comfortabele verblijfsvoorzieningen... voor de apotheker van wacht. Als de titularis van de apotheek niet de eigenaar ervan is, moet hij ervoor zorgen dat deze eigenaar de nodige maatregelen in verband met verblijfsvoorzieningen neemt en dat de nodige clausules in zijn arbeidsovereenkomst staan. Alle andere apothekers die in de apotheek werken, moeten er ook voor zorgen dat dit in hun eigen overeenkomst staat.

Een Provinciale Raad heeft een apotheker die zijn nachtwachten systematisch aan een andere apotheek overdroeg veroordeeld omdat dat in strijd is met de regelgeving en het artikel 25 van de Code, o.a. wegens de onmogelijkheid om een privéruimte te voorzien in de apotheek gevestigd in het gebouw van een supermarkt.

● ● ● 11.3. DE AANGEBODEN PRODUCTEN, ANDERE DAN GENEESMIDDELEN, EN DE DIENSTEN

Article 87

In overeenstemming met de wettelijke en reglementaire bepalingen, kunnen in de apotheek naast geneesmiddelen enkel producten en diensten, bestemd voor de preventie, het behoud en/of het herstel van de menselijke of dierlijke gezondheid, en bestemd voor het welzijn van de patiënt, aangeboden worden.

De onschadelijkheid van deze producten, de kwaliteit ervan, evenals de kwaliteit van de aangeboden diensten, zijn door de apotheker gekend.

De apotheker waakt erover dat deze producten en diensten beantwoorden aan de bestaande reglementering en wetgeving evenals aan de criteria toegevoegd als bijlage bij deze Code.

Betreffende de in de officina aangeboden producten, zoals gemeld in de [bijlage bij de Code](#), heeft de Nationale Raad van de Orde der Apothekers zich meermaals uitgesproken over de verenigbaarheid van bepaalde producten met de criteria van deze bijlage en de mogelijkheid voor de apotheker om deze producten af te leveren in overeenstemming met de toepasselijke wetgeving. Er wordt als niet limitatief voorbeeld verwezen naar volgende adviezen, die werden gepubliceerd op de website van de Orde:

- Advies van 12 februari 2018, "[Het meten van het gezichtsvermogen gelinkt met de verkoop van brillen in de apotheek](#)";
- Advies van 13 december 2016, "[Zelftests en apothekers](#)" en advies van 24 mei 2017, "[Verkoop van zelftests in de apotheek](#)";
- Advies van 4 juli 2016, "[De elektronische sigaret: update van het advies van de Orde van 26 september 2013](#)" en advies van 11 januari 2017, "[Nieuw KB aangaande de elektronische sigaret](#)";
- Advies van 20 december 2013, "[Fytotherapeutische producten en voedingssupplementen die planten bevatten: aanbevelingen van de Orde der Apothekers](#)";
- Advies van 17 juni 2013, "[Voorafbetaalde kaart voor aardgas en elektriciteit](#)";
- Advies van 20 mei 2013, "[Matrassen voor honden en katten](#)";
- Advies van 18 juni 2012, "[Produkten Medibling](#)";
- Advies van 16 april 2010, "[ALLI](#)";
- Advies van 25 september 2008, "[Medische bijstand](#)";
- Advies van 18 december 2008, "[Chip Omega Pharma](#)";
- Advies van 16 september 2008, "[Aanwezigheid in de officina van zelfmetingstoestellen](#)" en advies van 6 november 2008, "[Zelfmetingstoestellen – rechtzetting](#)";
- Advies van 25 juli 2008, "[Test-Aankoop bezorgd over het imago van de apotheker](#)";
- Advies van 5 juni 2008, "[Commercialisering van internetprogramma's met dieetadviezen](#)";
- Advies van 15 februari 2008, "[Een onaanvaardbaar initiatief van het tijdschrift Libelle i.s.m. Febelco](#)";
- Communicatie van 6 augustus 2007, "[Verkoop van contactlenzen in de apotheek](#)".

Betreffende de diensten die in de officina mogen aangeboden worden, werd hierboven (zie de commentaar onder [artikel 79 van de Code](#)) vermeld dat de apotheker zijn bijzondere beroepstitels en opleidingen mag vermelden. Op basis van deze titels en opleidingen zou het kunnen dat de apotheker een specifieke activiteit wenst te ontwikkelen binnen

zijn officina om een aanvullende dienst aan zijn patiënten aan te bieden. Dit is alleen aanvaardbaar mits naleving van volgende voorwaarden:

- De activiteit in kwestie is een zorgverstrekkingsactiviteit en wordt gebaseerd op een erkende opleiding, die desgevallend aanleiding geeft tot vergoede verstrekkingen in het kader van de ziekte- en invaliditeitsverzekering of tot verstrekkingen die gedekt worden door andere instellingen. Het is aan de apotheker om de kwaliteit van de opleiding en de certificering ervan te beoordelen en hierover transparant te zijn naar de patiënten.
- De activiteit mag niet leiden tot het stellen van een diagnose op straffe van onwettige uitoefening van de geneeskunde.
- De activiteit mag de normale werking van de apotheek niet belemmeren en moet de apotheker toelaten zijn wettelijke en deontologische plichten te blijven naleven. Dit brengt o.a. met zich mee dat:
 - o De activiteit bijkomstig blijft aan de uitoefening van de artseneerbereidkunde.
 - o De activiteit plaatsvindt in een specifieke ruimte, die duidelijk afgezonderd is van de verstrekkings- en afleveringszone van de officina en die de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de patiënten en de naleving van het beroepsgeheim toelaat.
 - o Het daadwerkelijke toezicht op de andere leden van het apotheekteam, dat in de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.1 wordt beschreven, moet verzekerd worden door een andere apotheker tijdens de activiteit.
- De uitoefeningsmodaliteiten van de activiteit, met inbegrip van het eventuele honorarium gelinkt met de uitgevoerde prestatie, moeten duidelijk aan de patiënten aangekondigd worden.

Het geneesmiddel wordt gedefinieerd in [artikel 1](#) van de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen.

Betreffende de kwaliteit van de in de apotheek afgeleverde producten en de verantwoordelijkheid van de apotheek in dat verband, zie het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 2, al. 2](#) en [4, al. 1](#), en het K.B. van 30 september 2020 houdende de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen en het gebruik en de distributie van medische hulpmiddelen binnen verzorgingsinstellingen, [art. 2, al. 2](#).

- De lokalen van de apotheek mogen inderdaad niet voor andere doeleinden worden gebruikt dan voor de ontvangst, de opslag en de bereiding van geneesmiddelen en andere gezondheidsproducten of de verstrekking van de zorg ([Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt F.2).

● 12. DE APOTHEKER EN HET LEEFMILIEU

Article 88

De apotheker spant zich in om het leefmilieu te beschermen. Hij vermijdt alle activiteiten die het leefmilieu kunnen schaden. Hij verleent zijn medewerking aan de georganiseerde inzamelingen en aan de vernietiging van vervallen of niet gebruikte geneesmiddelen.

Betreffende de verwerking van vervallen producten in de apotheek, zie het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, [art. 1, 17°-18°](#), en [13, § 2](#), alsook de daarbij gevoegde [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#), punt B, definitie "Vervallen of niet-gebruikte geneesmiddelen" en punt F.8.

13. DE APOTHEKER, DE INFORMATIE, DE RECLAME EN COMMERCIELE PRAKTIJKEN

ALGEMENE OPMERKINGEN

Doel van deel 13

Het deel betreffende de informatie en publiciteit en het deel betreffende de commerciële praktijken, die vroeger gescheiden waren in de Code van farmaceutische plichtenleer, worden nu samen gebracht omdat ze nauw gelinkt zijn. Ze worden ook volledig herwerkt met als **doel**:

- **De beginselen te verduidelijken.** Zo wordt o.a. de principiële toelating van publiciteit en commerciële praktijken, mits naleving van precieze beperkingen, duidelijk vermeld (zie de uitleg hieronder);
- **Duidelijk onderscheid te maken tussen informatie** (sectie 13.2), **persoonlijke publiciteit** (sectie 13.3) **en publiciteit voor producten** (sectie 13.4) met de commerciële praktijken die mogelijks verband houden met deze;
- Voor wat betreft de publiciteit voor producten en de ermee gepaard gaande commerciële praktijken, een **onderscheid** in te voeren **tussen de geneesmiddelen en de andere in de apotheek verkochte producten.** Betreffende de geneesmiddelen wordt er *geen onderscheid gemaakt tussen voorschriftplichtige geneesmiddelen en vrij verkrijgbare geneesmiddelen. Wat betreft de andere in de apotheek verkochte producten wordt er rekening gehouden met de risico's voor de gezondheid* die sommigen met zich meebrengen.

Basisbeginselen

Deel 13 van de Code van farmaceutische plichtenleer gaat uit van het feit dat de **apotheker**, die in de eerste plaats een **gezondheidszorgberoeps-beoefenaar** is, ook een **onderneming** is in de zin van het mededingingsrecht en het economisch recht in het algemeen*. Deze onderneming is echter bijzonder aangezien deze een gereguleerd beroep uitoefent, dat onderworpen is aan een **deontologie**. De deontologie is van toepassing ongeacht of men al dan niet intellectuele prestaties uitoefent die kenmerkend zijn voor het beroep en dus ongeacht of het activiteiten betreffen die al dan niet onder het monopolie van de apotheker vallen. **Het Grondwettelijk Hof heeft het verschil tussen beoefenaars van gezondheidszorgberoepen – waaronder de apotheker – en niet-beoefenaars van dergelijke beroepen bevestigd en heeft gesteld dat dit verschil redelijk verantwoord was “wegens de specifieke kenmerken van de gezondheidssector, wegens het algemeen belang inzake volksgezondheid en wegens de opdracht van de zorgverleners om de bevolking adequaat gezondheidsadvies te verstrekken en om de vertrouwensrelatie met de patiënt of de cliënt niet in het gedrang te brengen” (arrest nr. 97/2021 van 1 juli 2021, punt B.20.4).**

Hiermee rekening houdend en aangezien de Orde der Apothekers zelf het mededingingsrecht en het economisch recht in het algemeen moet naleven, liggen volgende **grondbeginselen** aan de basis van deel 13 van de Code:

* “Iedere natuurlijke persoon die zelfstandig een beroepsactiviteit uitoefent, iedere rechtspersoon en iedere andere organisatie zonder rechtspersoonlijkheid” wordt als “onderneming” gekwalificeerd door het Wetboek van economisch recht – mits een paar uitzonderingen (art. 1.1, 1°). Een natuurlijke persoon die zijn/haar activiteit als bediende uitoefent is geen “onderneming” maar zal onrechtstreeks gebonden zijn aan de op de ondernemingen toepasselijke regels via zijn/haar werkgever.

• Principiële toelating van publiciteit en commerciële praktijken

Publiciteit, restorno's, prijsverminderingen, fideliseringspraktijken... moeten toegelaten worden.

Elke informatie, publiciteit of commerciële praktijk, zoals een restorno of een prijsvermindering, heeft tot doel patiënten te binden of nieuwe patiënten te vinden. Patiënten “werven” is dus inherent aan deze praktijken; indien informatie, publiciteit en commerciële praktijken toegelaten worden, moet het “werven” ook toegelaten worden.

• Noodzaak en proportionaliteit van eventuele beperkingen

Vanwege het gereguleerde karakter van het beroep van apotheker kunnen beperkingen, in voorkomend geval strikte, op de principiële toelating van publiciteit en commerciële praktijken voorzien worden mits naleving van twee voorwaarden:

- Deze beperkingen moeten noodzakelijk zijn om legitieme doelen te bereiken (zie hieronder);
- Deze beperkingen moeten proportioneel zijn met deze legitieme doelen, d.w.z. dat er geen andere minder zware beperkingen zijn om dezelfde doelen even efficiënt te kunnen bereiken.

• Legitieme doelen

Worden beschouwd als legitieme doelen om publiciteits- en commerciële praktijken te beperken: de bescherming van de volksgezondheid, de bescherming van de waardigheid/het imago van het beroep en de bescherming tegen overconsumptie van geneesmiddelen.

Het Grondwettelijk Hof heeft deze redenering gevalideerd in het arrest nr. 97/2021 van 1 juli 2021 (in het bijzonder punten B.28, B.29 en B.30.3“).

Op basis hiervan heeft de Orde der Apothekers zich bij de uitwerking van deel 13 van de Code van farmaceutische plichtenleer laten leiden door volgende **kernideeën**:

- De noodzaak om een *evenwicht* te vinden *tussen de apotheker-ondernemer en de apotheker-zorgverstreker*.
- De *centrale missie van de apotheker* is overeenkomstig de toepasselijke wetgeving en regelgeving de *verstrekking van gezondheidszorg*, waarvan de kwaliteit moet verzekerd worden.
- De *apotheker* is geen *gewone ondernemer* en de “consument” tot wie hij zich richt is in de eerste plaats een *patiënt* die hij in alle omstandigheden een *centrale plaats* moet geven.
- De beperkingen op publiciteits- en commerciële praktijken worden gemotiveerd door de *risico's van overconsumptie of misbruik* en de *risico's voor de volksgezondheid* waartoe deze praktijken aanleiding kunnen geven; betreffende de waardigheid van het beroep is het doel het *imago van het beroep van apotheker*, het *vertrouwen van de patiënt* in zijn apotheker en de *kwaliteit van de zorg* te vrijwaren.
- Het *werven van patiënten* wordt *gelinkt met de verspreidingsmodus* (kanaal + doelgroep) van de informatie, publiciteit of commerciële praktijken. De *grens* tussen wat toegelaten is en wat verboden is wordt bepaald door een *proportionaliteitsprincipe* (zie ook *beslissingsboom* hieronder). Elke andere vorm van ronselen dan het werven dat gelinkt is met de informatie, publiciteit of commerciële praktijken en dat niet aan het proportionaliteitsprincipe beantwoordt, is verboden.

“Het gebruik van bepaalde vormen van commerciële communicatie kan de bescherming van de gezondheid schaden en afbreuk doen aan de waardigheid van het beroep doordat het imago en de publieke perceptie van de beoefenaar worden beschadigd, diens relatie met de patiënt verandert en de verstrekking van niet-geschikte of onnodige producten en diensten in de hand wordt gewerkt”. Het willen “beschermen van de individuele gezondheid en de volksgezondheid, en van de waardigheid van het gezondheidszorgberoep, gelet op het belang van een vertrouwensband die moet bestaan tussen een beoefenaar van een dergelijk beroep en een patiënt” komt neer op het nastreven van “legitieme doelstellingen van algemeen belang die beperkingen van de [...] vrijheid kunnen rechtvaardigen”. En “nu de activiteiten van apothekers één geheel uitmaken en de patiënten vertrouwen moeten kunnen hebben in alle door hen aangeboden producten, evenals in het deskundig advies wat de omstandigheden en de voorwaarden van hun gebruik betreft, kan de beperking van de publiciteit [...], ook wat hun parafarmaceutische activiteiten betreft, niet als onevenredig worden beschouwd”.

Gebruiksaanwijzing van deel 13

Deel 13 van de Code van farmaceutische plichtenleer wordt onderverdeeld in verschillende delen die elkaar aanvullen:

- **Algemene beginselen** die in alle omstandigheden van toepassing zijn; het laatste beginsel (art. 93) heeft betrekking op het werven en krijgt een concrete invulling in elke soort communicatie die dan wordt overwogen.
- **Drie secties** betreffende respectievelijk de **informatie** (13.2), de **persoonlijke publiciteit** (13.3) en de **publiciteit voor producten** (13.4), die telkens dezelfde structuur hebben:
 - Principiële toelating;
 - Regels in verband met de inhoud;
 - Toepassing van het algemeen beginsel inzake het werven in verband met de verspreidingsmodus (art. 97, 101 en 106).
- **Specifieke bepalingen voor commerciële praktijken** in verband met producten (art. 108-113), die geïntegreerd zijn binnen de sectie betreffende de publiciteit voor producten (13.4).
- **Een sectie** betreffende **concurrentiepraktijken** (13.5).

Om de apotheker en de tuchtinstanties te begeleiden in de beoordeling van wat al dan niet aanvaardbaar is op deontologisch vlak wordt er gebruik gemaakt van een beslissingsboom. Die beslissingsboom is slechts een hulpmiddel die in geen geval de discretionaire beoordeling van de tuchtinstanties vervangt. De redenering, die moet gevolgd worden, bevat drie stappen:

- De eerste stap heeft betrekking op de **soort boodschap**.

In functie van de soort boodschap wordt er een of het eerste zicht toepasselijke kolom gekozen. Indien nodig wordt de keuze na het beantwoorden van de eerste vragen van de beslissingsboom gewijzigd (bijv. als de informatie eerder moet beschouwd worden als persoonlijke publiciteit) of aangevuld (bijv. wanneer de publiciteit een commerciële praktijk bevat).

- Na de eerste stap moet de **inhoud van de boodschap** geanalyseerd worden.

Men moet controleren of de in de Code vastgestelde inhoudsvoorwaarden – cumulatieve voorwaarden – al dan niet vervuld zijn. Er zijn dan twee mogelijkheden:

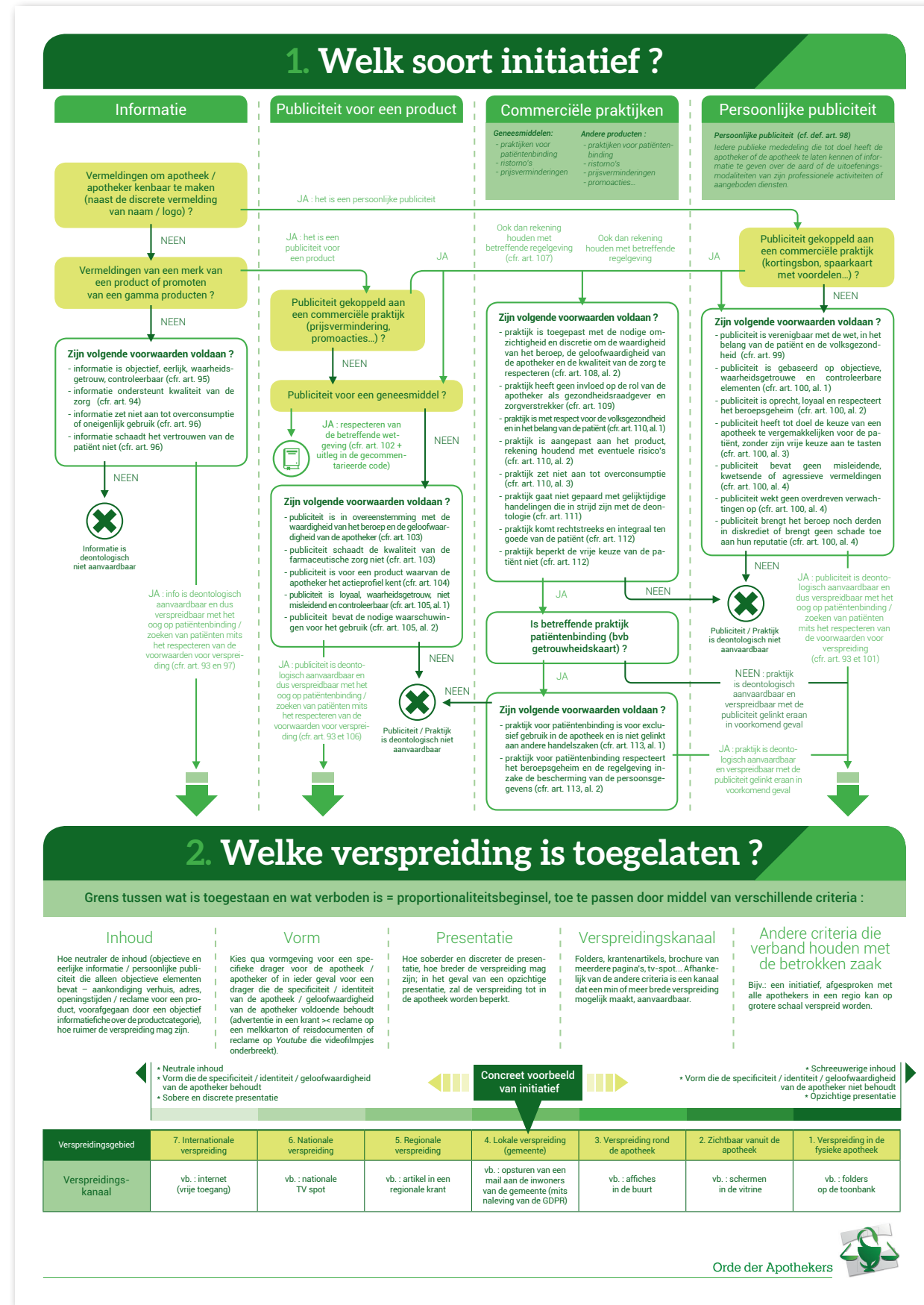
- Van zodra een voorwaarde niet vervuld is, kan de boodschap van de apotheker beschouwd worden als strijdig met de deontologie en mag ze niet verspreid worden. De redenering stopt en het is niet noodzakelijk om naar de volgende stap van de beslissingsboom te gaan.
- Indien alle voorwaarden vervuld zijn, kan de boodschap beschouwd worden als aanvaardbaar op deontologisch vlak en mag ze verspreid worden mits naleving van aanvullende voorwaarden. Men moet naar de volgende stap van de beslissingsboom gaan.

- Wanneer de inhoud van de boodschap wordt gevalideerd, gaat men naar de **derde stap** die betrekking heeft op de **verspreiding van de boodschap**.

Hier wordt de vraag van de grens tussen wat toegelaten is en wat verboden is betreffende het werven van patiënten gesteld door middel van een **proportionaliteitstest**. Deze test veronderstelt het maken van een balans door middel van criteria die in de beslissingsboom worden opgesomd:

- De inhoud speelt een belangrijke rol (informatie mag breder worden verspreid dan publiciteit voor grote ristoorno's);
- De vorm van de boodschap is belangrijk (elke link tussen de publiciteit van een apotheker en een ander product/medium dat vreemd is aan de specificiteit van de apotheek – een melkkarton, reisdocumenten, youtube videos... – lijkt moeilijk verdedigbaar);
- Het verspreidingskanaal zal ook een beoordelingselement zijn;
- In geval van publiciteit of een commerciële praktijk voor een product moet ook rekening worden gehouden met het soort product (geneesmiddel, product dat geen geneesmiddel is en gevaarlijk voor de gezondheid kan zijn, product dat geen geneesmiddel is en op het eerste zicht niet gevaarlijk voor de gezondheid kan zijn);
- Enz. (zie de lijst van criteria van de beslissingsboom).

De beslissingsboom

● ● COMMENTAREN ARTIKEL PER ARTIKEL

● ● ● 13.1. ALGEMENE BEGINSELEN

Artikel 89

De apotheker is een beoefenaar van een gezondheidszorgberoep in de zin van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen. Zijn voornaamste rol en tevens sociale opdracht bestaat er derhalve in om de bevolking kwaliteitsvolle farmaceutische zorg te verzekeren en adequaat gezondheidsadvies te verstrekken.

Met dit doel voor ogen neemt hij alleen ondernemingsinitiatieven die in overeenstemming zijn met het belang van de patiënt, het algemeen belang inzake volksgezondheid, de waardigheid van het beroep en zijn eigen geloofwaardigheid. Hij onthoudt zich van alle praktijken die, alhoewel ze op zich niet laakbaar of onwettig zijn, de uitoefening van de artseneerbereidkunde een handelskarakter geven en zo zijn geloofwaardigheid en de vertrouwensrelatie met de patiënt en andere gezondheidszorgbeoefenaars in het gedrang brengen.

Deze bepaling voert de kernideeën uit die hierboven werden vermeld. Ze benadrukt de belangrijkste rol en de meerwaarde van de apotheker als gezondheidszorgberoepsbeoefenaar die daartoe speciaal wordt opgeleid in het kader van een universitaire opleiding en de permanente vorming. Deze rol en deze meerwaarde moeten altijd voorop staan ongeacht de ondernemingsinitiatieven die de apotheker overweegt. Het centrale idee is dat de apotheker zich niet mag profileren zoals een handelaar die enkel producten zou verdelen zonder de meerwaarde te bieden van de intellectuele prestatie die kenmerkend is voor zijn beroep.

Zie de [Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken](#) (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers), punt B, definitie "Verstrekking" en punt F (die een illustratie geven van de belangrijkste rol en de meerwaarde van de apotheker).

- Zie sommige van de voorbeelden die worden vermeld onder de volgende artikelen van de Code van praktijken die zouden kunnen beschouwd worden/ werden beschouwd als strijdig met artikel 89.
- Zouden bovendien kunnen beschouwd worden als praktijken die de uitoefening van de artseneerbereidkunde een overdreven handelskarakter geven: de organisatie van een loting met het oog op het verkrijgen van een cadeau al dan

niet ter gelegenheid van een feest (Kerstmis, Sinterklaas...). De Raad van Beroep heeft inderdaad in die zin beslist dat het organiseren van een tombola, ongeacht de omvang of de waarde van de prijzen, en ervoor publiciteit maken "in geen geval strookt met de essentiële regels en de waardigheid van het beroep en de geloofwaardigheid en de kwaliteit van de zorgverlening in het gedrang brengt": zo'n initiatief geeft een handelskarakter aan de uitoefening van het beroep van apotheker in plaats van de reputatie hoog te houden van een speciaal daartoe in het belang van de volksgezondheid opgeleide professionele gezondheidszorgbeoefenaar. De Raad van Beroep heeft beslist dat dit ook geldt voor de organisatie van een wedstrijd waaraan de patiënten konden deelnemen zonder aankoopverplichting en in het kader van dewelke enkel één prijs kon gewonnen worden. De informatie werd verspreid via een brochure van de apotheek, verdeeld aan alle inwoners van de gemeente en de randgemeenten. Een wedstrijd die op de Facebook-pagina van de apotheek werd georganiseerd met veel emoticons en die vroeg de betrokken "post" te "liken", "taggen" en "sharen" werd beschouwd als problematisch op deontologisch vlak om dezelfde redenen. Daarentegen lijkt het aanbieden van een gratis pillendoos bij het opstellen van het medicatieschema conform te zijn met de zorgmissie van de apotheker en met de deontologie.

- Volgens verschillende tuchtinstanties is het organiseren van een animatie in de officina, deels tijdens de openingsuren, rond een gamma producten in aanwezigheid van een bekend persoon een initiatief dat een handelskarakter heeft dat de geloofwaardigheid van de apotheker in het gedrang brengt.

Artikel 90

De reputatie van de apotheker berust op zijn wetenschappelijke opleiding, zijn beroepsbekwaamheid en zijn deskundigheid in farmaceutische zorg.

Betreffende de opleiding van de apotheker, zie art. 7 van de Code en de commentaar erbij.

Artikel 91

De apotheker-titularis van een voor het publiek geopende apotheek is, ongeacht of hij eigenaar is of niet, verantwoordelijk voor alle informatie, publiciteit en andere commerciële praktijken, ondernomen door of voor zijn apotheek, ongeacht de inhoud, het verspreidingskanaal of de modaliteiten.

Omwille van deze verantwoordelijkheid waakt de apotheker-titularis niet-eigenaar erover overlegmaatregelen uit te werken met de vergunninghouder betreffende elke informatie, publiciteit en andere commerciële praktijken gelinkt met de apotheek. Hij laat hiertoe de nodige bepalingen opnemen in zijn arbeidsovereenkomst.

Het volledige beheer van iedere officina valt onder de (burgerrechtelijke, strafrechtelijke en tuchtrechtelijke) verantwoordelijkheid van één of meerdere apothekers titularissen, die niet noodzakelijk eigenaars van de apotheek zijn. Volgens de huidige wetgeving moet de houder van een uitbatingvergunning van een apotheek die eigenaar is van de lokalen inderdaad niet noodzakelijk apotheker zijn en zelf de apotheek beheren (zie de [Inleiding van de Code](#)).

Zelfs als de vergunninghouder -niet apotheker-wettelijk verplicht is om de apotheker(s)-titularis(sen) voldoende autonomie te laten en geen handeling noch beperking die de naleving van de hem of hen opgelegde wettelijke en deontologische vereisten verhindert, mag opleggen, kan deze situatie conflicten of moeilijkheden veroorzaken. De tuchtinstancies van de Orde der Apothekers zijn inderdaad enkel bevoegd ten opzichte van op de lijst ingeschreven apothekers (zie de [Inleiding van de Code](#)). Een door de vergunninghouder ondernomen publiciteits- of commerciële praktijk die strijdig is met de deontologie zou dus in bepaalde omstandigheden kunnen leiden tot de veroordeling van de apotheker-titularis van de betrokken officina. De apotheker mag zich inderdaad niet verschuilen achter zijn werkgever om aan zijn eigen tuchtrechtelijke verantwoordelijkheid te ontsnappen.

Er wordt aan de apotheker-titularis aanbevolen om daaraan bijzondere aandacht te besteden in zijn arbeidsovereenkomst (zie [art. 74 van de Code](#)).

Zie de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, [art. 8, al. 2 en 5-6](#).

- Zou kunnen beschouwd worden als niet-proportionele publiciteit en tot de veroordeling van de apotheker kunnen leiden: een promotionele folder waarin op een opzichtige manier grote kortingen worden aangekondigd en door de groep (vergunninghouder) waarvan de apotheek deel uitmaakt in de brievenbussen van alle inwoners van de provincie wordt gestoken.
- Werd integendeel vrijgesproken de apotheker wiens werkgever contacten had met een zorgverzekeraar die een nieuw systeem van kortingskaarten binnen zijn officina in zijn tweemaandelijks ledenkrant had gepromoot. Er werd erkend dat de apotheker niet schuldig kon verklaard worden "voor initiatieven die hem onbekend waren en niets met hem te maken hadden in het kader van de deontologie" en dat hij "absoluut niet betrokken was in de organisatie van het associatieve leven van de zorgverzekeraar en in de manier waarop deze zijn leden informeert".

Artikel 92

Van zodra hij er kennis van heeft, neemt de apotheker de nodige maatregelen om onmiddellijk elke praktijk die niet strookt met de bepalingen van deze Code te verhinderen of te doen ophouden, ook als die door derden, zelfs buiten zijn weten om, wordt gevoerd.

De apothekers die kunnen bewijzen alle mogelijke maatregelen te hebben genomen om een publiciteits- of commerciële praktijk die strijdig is met de deontologie te corrigeren, te verhinderen of te doen ophouden (verwijdering door de apotheker van affiches die een product op een schreeuwerige manier promoten en die door de vergunninghouder werden geplaatst; verzoek van de apotheker aan de vergunninghouder, die de Facebook pagina van de apotheek beheert, om de advertentie voor een wedstrijd te verwijderen...) genieten normaal gezien van een seponering of een vrijspraak in het kader van de tuchtprocedure die tegen hen wordt gestart.

Artikel 93

De patiëntenbinding en het zoeken naar nieuwe patiënten door de verspreiding van informatie, publiciteit of andere commerciële praktijken zijn toegelaten binnen de beperkingen vastgesteld in deze Code.

Het is voor de apotheker verboden patiënten aan te trekken met methoden en middelen die disproportioneel zijn, die strijdig zijn met de waardigheid en de geloofwaardigheid van het beroep, die de vrije keuze van de patiënt aantasten of die niet stroken met adequate farmaceutische zorg.

Deze bepaling bevat het algemeen beginsel inzake wat vroeger en soms verkeerd "ronselen" werd genoemd. Deze negatieve en onduidelijke terminologie wordt vervangen door een meer neutrale en dus meer begrijpbare formulering.

Het "werven" van patiënten (fidelisering of zoeken naar nieuwe patiënten) wordt gelinkt met de verspreidingsmodus (kanaal + doelgroep) van de informatie, publiciteit of commerciële praktijken. De grens tussen wat toegelaten is en wat verboden is, wordt bepaald door een proportionaliteitsprincipe (zie hierboven de **Gebruiksaanwijzingen van deel 13** voor uitleg over de toepassing van dit principe). De toepassing van dit algemeen beginsel inzake het "werven" wordt verder beschreven in functie van de soort inhoud (art. 97, 101 en 106 van de Code).

Elke andere vorm van "werven" van patiënten dan het werven gelinkt met de informatie, publiciteit of commerciële praktijken wordt niet toegelaten. In dat geval zou het gaan om ronselen in de letterlijke zin van het woord, dat zich richt op een specifieke geïndividualiseerde groep mensen waarbij sprake is van een ongevraagde inbreuk op hun persoonlijke levenssfeer.

• Het Hof van Justitie van de Europese Unie (**arrest C-649/18** van 1 oktober 2020) heeft eraan herinnerd dat, op voorwaarde dat een dienstverlener niet belet wordt om reclame buiten zijn apotheek te maken, ongeacht op welke drager of op welke schaal hij dat doet, een nationale regeling apothekers mag verbieden "om hun klanten te benaderen via bepaalde methoden en middelen, waaronder de massale verspreiding van reclamedrukwerk en reclamefolders buiten de apotheek". In de betrokken zaak had een online-apotheek een grote publicitaire campagne gevoerd waarbij reclamefolders werden gestoken in pakjes die door andere spelers op het gebied van verkoop op afstand werden verzonden (een praktijk die in het Engels "piggybacking" wordt genoemd), en waarbij ook reclamedrukwerk werd verstuurd.

• Telemarketingpraktijken die gericht zijn op een groep mensen via een kanaal vreemd aan de apotheek (bijv. abonnees van een weekblad) zouden in strijd zijn met artikel 93 van de Code. Hetzelfde zou gelden voor een promotionele activiteit van deur tot deur ten opzichte van alle personen van meer dan 65 jaar uit de regio of voor het opsturen van een mailing aan een lijst van email adressen van personen wonende in een bepaalde zone die de apotheker heeft gekregen zonder dat deze personen hiervan op de hoogte waren en hun toestemming hebben gegeven voor deze verwerking van hun gegevens door een derde.

• Zie ook de voorbeelden die onder de **artikelen 97, 101 en 106 van de Code** worden vermeld.

● ● ● 13.2. DE INFORMATIE

Artikel 94

In het kader van zijn rol als zorgverstreker, verantwoordelijk om de gezondheid te bevorderen en ziektes te voorkomen, mag de apotheker alle nuttige objectieve informatie die de kwaliteit van de zorg in het belang van de patiënt ondersteunt, verspreiden binnen en buiten de apotheek.

Bijv. informatie betreffende de deelneming aan volksgezondheidscampagnes voor verplichte vaccinatie, de informatie met betrekking tot een sensibiliseringsweek over cardiovasculaire risico's...

Artikel 95

Alle informatie verspreid door de apotheek dient objectief, eerlijk, waarheidsgetrouw en controleerbaar te zijn.

De informatie die binnen de apotheken van een keten werd verspreid met betrekking tot de toepasselijke wetgeving op de prijzen van niet terugbetaalde geneesmiddelen waarvan de bepaling door de apotheker vrij is maar die de maximale beperkingen die door de regelgeving worden opgelegd, moet naleven, kan worden beschouwd als aanvaardbaar.

Artikel 96

De informatie mag niet rechtstreeks noch onrechtstreeks aanzetten tot enige vorm van overconsumptie of oneigenlijk gebruik. Zij mag geen schade toebrengen aan de vertrouwensrelatie tussen patiënt en apotheker.

Een specifieke liefdadigheidsactie onder de aandacht brengen door de patiënten van de apotheek ervan op de hoogte te brengen, is mogelijk. Werd echter veroordeeld de apotheker die aanzette tot de aankoop van producten van zijn officina door een gift aan een bepaalde actie te beloven voor elke gemaakte aankoop.

Artikel 97

Voorstellingsvorm, verspreidingswijze en verspreidingskanalen van de informatie blijven discreet en bescheiden.

Wanneer de informatie wordt verspreid buiten de apotheek, kiest de apotheker proportionele verspreidingskanalen die hij voldoende beheerst.

Artikel 97 geeft uitvoering aan het beginsel van het "werven" van patiënten van artikel 93 met betrekking tot de informatie die de apotheker mag verspreiden en die de weloverwogen uitvoering van het proportionaliteitsprincipe, dat hierboven wordt beschreven, vereist (zie de **beslissingsboom** in de Gebruiksaanwijzingen van deel 13 van de Code). Een louter neutrale en objectieve informatie mag heel breed worden verspreid via allerlei verspreidingskanalen. Men moet echter opletten dat de informatie niet overheelt naar persoonlijke publiciteit waarvan de verspreiding striktere regels, die in de volgende sectie worden beschreven, moet naleven. Van zodra de informatie ook als doel heeft de apotheek/de apotheker bekend te maken, zou dit als persoonlijke publiciteit kunnen worden gekwalificeerd.

De verspreiding op televisie van informatie betreffende een sensibiliseringsweek over een bepaalde pathologie door een groep van apotheken met enkel het logo van de groep zonder identificatie van de betrokken apotheken zou kunnen beschouwd worden als verenigbaar met artikel 97 van de Code. Indien dezelfde informatie werd verspreid met een bericht dat de kijkers aanmoedigt om de apotheken van de groep te bezoeken om de producten die gelinkt zijn met de pathologie in kwestie te vinden, zou dit als persoonlijke publiciteit worden aanzien die de eisen van sectie 13.3 moet naleven.

● ● ● 13.3. DE PERSOONLIJKE PUBLICITEIT

Artikel 98

Onder persoonlijke publiciteit wordt verstaan iedere publieke mededeling die tot doel heeft de apotheker of de apotheek te laten kennen of informatie te geven over de aard of de uitoefeningsmodaliteiten van zijn professionele activiteiten of aangeboden diensten.

Hieronder vallen de inlichtingen over de openinguren van de apotheek, de overplaatsing van de officina, de bandagisterie-activiteit die binnen de officina wordt uitgevoerd, de specifieke diensten die worden aangeboden dankzij bijzondere beroepstitels of specifieke opleidingen, de mogelijkheden van thuislevering...

Een loutere informatie wordt persoonlijke publiciteit vanaf het moment dat de informatie ook als doel heeft de apotheek/de apotheker bekend te maken (zie het voorbeeld dat onder artikel 97 van de Code wordt vermeld).

Artikel 99

Persoonlijke publiciteit is toegelaten mits naleving van de wetgeving en de essentiële regels van het beroep. Ze is altijd verenigbaar met het belang van de patiënt en de volksgezondheid.

Over publiciteit in het algemeen, zie het Wetboek van economisch recht (WER), in het bijzonder art. XII.12-XII-14 en het Boek VI; over praktijkinformatie, zie artikel 31 van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg.

Het Boek VI van het WER behandelt de marktpraktijken en de consumentenbescherming. Dit boek bevat regels die door de ondernemingen, waaronder de apothekers, in hun betrekkingen met consumenten, hier patiënten, moeten volgen wanneer ze een product aan hen verkopen of een dienst aan hen leveren. Krachtens deze regels worden bepaalde handelspraktijken, met inbegrip van reclame en marketing, die strijdig zijn met de professionele toewijding en die het economisch gedrag van de consumenten (kunnen) veranderen – omdat ze o.a. misleidend of agressief zijn – verboden. Artikelen XII.12-XII.14 van hetzelfde WER betreffen meer in het bijzonder reclame "die deel uitmaakt van een dienst van de informatie-maatschappij, of een dergelijke dienst vormt", d.w.z. elektronische reclame. Dit soort reclame, die duidelijk als zodanig herkenbaar moet zijn, kan door de apothekers worden gebruikt met respect voor de voorwaarden die in het WER worden opgelegd, "mits de beroepsregels, met name ten aanzien van de onafhankelijkheid, de waardigheid, de beroepseer en het beroepsgeheim, alsmede de eerlijkheid ten opzichte van cliënten en confraters in acht worden genomen". Meer informatie over deze verschillende aspecten zijn beschikbaar op de [website van de FOD Economie](#).

Bovenvermeld artikel 31 van de wet van 22 april 2019 laat iedere gezondheidszorgbeoefenaar, waaronder de apotheker, toe om praktijkinformatie aan het publiek kenbaar te maken. Praktijkinformatie wordt gedefinieerd als "iedere vorm van mededeling die rechtstreeks en specifiek, ongeacht de daartoe aangewende plaats, drager of aangewende technieken, tot doel heeft een gezondheidszorgbeoefenaar te laten kennen of informatie te verstrekken over de aard van zijn beroepspraktijk". Voorwaarden worden voorzien om deze praktijken te omkaderen: de praktijkinformatie moet "waarheidsgetrouw, objectief, relevant en verifieerbaar zijn; ze moet wetenschappelijk onderbouwd zijn"; ze mag niet "aanzetten tot overbodige behandelingen" noch mag ze het ronspelen van patiënten tot doel hebben (hierover zie de commentaar onder art. 101 van de Code); ze "vermeldt de bijzondere beroepstitel(s) waarover de gezondheidszorgbeoefenaar beschikt". Het toezicht op de naleving van deze bepaling wordt verzekerd door de federale Commissie voor toezicht op de praktijkvoering in de gezondheidszorg, die op eigen initiatief of naar aanleiding van een klacht kan optreden. In geval van schending kan een verbeterplan aan de apotheker opgelegd worden om zich in orde te stellen; zwaardere sancties – het schorsen of het intrekken van het visum – worden slechts voorzien bij herhaling van de schending of in geval van ernstige gevolgen voor de patiënt of de volksgezondheid.

Artikel 100

Persoonlijke publiciteit is gebaseerd op objectieve, waarheidsgetrouwe en controleerbare elementen.

Deze publiciteit is oprecht, loyaal en respecteert het beroepsgeheim.

Ze heeft tot doel de keuze van een apotheek voor de patiënt te vergemakkelijken en de kwaliteit van de farmaceutische zorg te promoten, zonder de vrije keuze van de patiënt aan te tasten.

De apotheker zorgt ervoor dat de persoonlijke publiciteit

- geen misleidende, kwetsende of agressieve vermeldingen bevat;
- geen misleidende, kwetsende of agressieve vermeldingen bevat;
- het beroep of derden niet in diskrediet brengt of geen schade aan de reputatie van het beroep of van derden toebrengt.

Indien de apotheker publiciteit wenst te maken voor bijvoorbeeld een specifieke dienst die hij aan zijn patiënten biedt, moet hij effectief beschikken over de vereiste kwalificaties en competenties.

• Het geven van advies in nutritherapie en dit bekend maken, zou verenigbaar zijn met artikel 100 van de Code, voor zover de apotheker kan bewijzen dat hij over de vereiste competenties beschikt om dit te doen. De apotheker wekt zo geen overdreven verwachtingen en laat ook niet uitschijnen dat hij een diagnose zou kunnen stellen, wat een onwettige uitoefening van de geneeskunde zou zijn.

• Werd als misleidend beoordeeld door de rechtbanken van gemeen recht (Antwerpen, 18 januari 2007) de publiciteit waarin een groep haar apotheken voorstelde als "adviesapotheken". De rechter heeft inderdaad geoordeeld dat deze vermelding de verkeerde indruk gaf aan de patiënten dat enkel de apotheken van deze groep adviezen verstrekten in tegenstelling tot de andere apotheken.

• In dezelfde zin zou de verspreiding van een reportage in de pers en op een regionale televisie die een nieuwe apotheek voorstelt als de grootste van het land, die de beste kwaliteit aanbiedt en die vergelijkbaar is met een supermarkt kunnen beschouwd worden als strijdig met artikel 100 van de Code.

• Werd niet beschouwd als misleidend door de Raad van Beroep de vermelding "Uw apotheek" met daarnaast de lokalisatie ervan. Deze persoonlijke publiciteit werd op verschillende manieren verspreid door de apotheek. Dit soort vermeldingen is inderdaad "heel gebruikelijk" voor apotheken gevestigd in campussen, shoppingcenters, stationsgebouwen, ziekenhuizen, enz. Het betreft louter "een publieke mededeling die tot doel heeft de apotheek te laten kennen en informatie te geven over de aard of uitoefeningsmodaliteiten van de aangeboden diensten, meer bepaald de lokalisatie ervan".

Artikel 101

Voorstellingsvorm, verspreidingswijze en verspreidingskanalen van de persoonlijke publiciteit blijven discreet en bescheiden.

Wanneer de persoonlijke publiciteit wordt verspreid buiten de apotheek, kiest de apotheker proportionele verspreidingskanalen die hij voldoende beheerst.

Het artikel 101 geeft uitvoering aan het beginsel van het "werven" van patiënten van artikel 93 met betrekking tot de persoonlijke publiciteit die de apotheker mag verspreiden en die de weloverwogen uitvoering van het proportionaliteitsprincipe, dat hierboven wordt beschreven, vereist (zie de **beslissingsboom** in de Gebruiksaanwijzing van deel 13 van de Code).

Ter herinnering elke andere vorm van "werven" van patiënten dan het werven gelinkt met de persoonlijke publiciteit is niet toegelaten. Het gaat in dat geval om ronselen in de letterlijke zin van het woord, dat zich richt op een specifieke geïndividualiseerde groep mensen waarbij sprake is van een ongevraagde inbreuk op hun persoonlijke levenssfeer.

In dezelfde zin heeft het Grondwettelijk Hof (**arrest nr. 97/2021** van 1 juli 2021, punten B.5.2, B.10.3, B.10.5, B.10.6.2) geoordeeld dat, door te bepalen dat de praktijkinformatie geen ronseling van patiënten tot doel mag hebben, **artikel 31** van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg tot doel had "elke vorm van klantenjagerij" door de beroepsbeoefenaars van de gezondheidszorg uit te sluiten zonder de publiciteit op een algemene en absolute manier te verbieden. In deze bepaling wordt "het agressief werven van cliënteel" bedoeld: "de wetgever beoogde mededelingen met een agressief wervende finaliteit uit te sluiten".

- Werd vrijgesproken, de apotheker die een inlassing van een halve pagina in de *Vlan* had verspreid met een foto die de overplaatsing van de officina aankondigde, met vermelding van de openingsuren en een verwijzing naar de website van de groep waarvan de apotheek deel uitmaakte.
- Een Provinciale Raad heeft beslist dat een apotheker niet op een ongeoorloofde wijze nieuwe patiënten had gezocht door folders bij een aardbeienkweker te leggen waarop de nieuwe vestiging van de apotheek en een opendeurweekend werden aangekondigd.
- Wordt al lang aanvaard, het uitdelen door de apotheker van zakken waarop de contactgegevens en het logo van de apotheek staan zelfs als ze herbruikbaar zijn.

- Werd integendeel veroordeeld, de apotheker die zijn diensten voor het samenstellen van een reis-apotheek aanbood via een samenwerking met een luchtvaartmaatschappij (alle klanten van deze maatschappij werden doorverwezen naar de website van die apotheker).
- De sponsoringsactiviteiten waarbij op een niet-discrete manier de naam en het logo van de apotheek op de shirts van de voetballers van een club van internationale faam wordt geplaatst of op de shirts van de renners van een wielerteam die aan internationale wedstrijden deelnemen, of op de tafelsets die worden uitgedeeld in alle restaurants van een Belgische fastfoodketen met grote aanvullende media-aandacht, zouden strijdig zijn met artikel 101. Daarentegen zou de discrete melding van de naam van de apotheek op de sportkleding van een lokaal team of op de tafelsets van het buurtrestaurant kunnen toegelaten worden in functie van de omstandigheden.
- Het leggen van flyers in de wachtzalen van een ziekenhuis waarbij de apotheek wordt voorgesteld met vermelding van de precieze ligging en de verspreiding van dezelfde aankondiging op de informatieve televisieschermen van het ziekenhuis werd beoordeeld als in overeenstemming met artikel 101 van de Code, met name omwille van de objectieve moeilijkheden om deze apotheek terug te vinden en van de mogelijkheid voor andere apotheken om dit soort publiciteit ook te doen.
- Een apotheker die een discrete persoonlijke publiciteit voor de website van zijn apotheek in een voor het personeel van een onderneming bestemd tijdschrift heeft gepubliceerd met een korting voor de personeelsleden die de vrije keuze van de patiënt niet in het gedrang brengt, werd vrijgesproken. De voorstelling van de publiciteit en de commerciële praktijk werd beschouwd als bescheiden en het verspreidingskanaal als proportioneel. Het had verschillend kunnen zijn als de apotheker had samengewerkt met de onderneming om haar klanten te bereiken die een veel bredere doelgroep vormen.

13.4. PUBLICITEIT EN COMMERCIELE PRAKTIJEN IN VERBAND MET PRODUCTEN

Artikel 102

Publiciteit voor geneesmiddelen is strikt gereguleerd en wordt maar toegelaten mits naleving van de bepalingen voorzien in de wet.

Publiciteit voor geneesmiddelen wordt gedefinieerd als volgt: "alle vormen van colportage, marktverkenning of stimulering die bedoeld zijn ter bevordering van het voorschrijven, het afleveren, het verschaffen, de verkoop of het verbruik van geneesmiddelen". Dit soort reclame wordt strikt gereguleerd door **artikel 9** van de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen en het **Koninklijk besluit van 7 april 1995 betreffende de voorlichting en de reclame inzake geneesmiddelen voor menselijk gebruik**.

Betreffende de reclame die op het publiek is gericht, wordt enkel toegelaten de publiciteit voor voorschriftvrije geneesmiddelen die op de Belgische markt worden vergund en die geen psychotrope stoffen of verdovende middelen bevatten. Inhoudelijke voorwaarden en voorwaarden die gelinkt zijn met de verspreidingswijze moeten bovendien worden gerespecteerd. De eerste voorwaarden hebben tot doel het irrationele gebruik van geneesmiddelen voor menselijk gebruik te voorkomen (bijv. verbod op een reclame waarin ten onrechte wordt verwezen naar genezenverklaringen), misleidende publiciteit of publiciteit die de eigenschappen van het geneesmiddel voor menselijk gebruik overdrijven, te vermijden (bijv. verbod op een reclame die suggereert dat de werking van het geneesmiddel verzekerd is en niet met bijwerkingen gepaard gaat) en voor voorzichtigheid te zorgen (bijv. verbod op een reclame die uitsluitend of voornamelijk op kinderen is gericht). Ze leggen ook verplichte meldingen op die goed leesbaar of hoorbaar moeten zijn. Wat de verspreidingswijze betreft wordt o.a. het gebruik van borden op de openbare weg, lichtreclames, prijsvragen, mailing, SMS of folders in publicaties verboden.

Elke publiciteit voor een geneesmiddel voor menselijk gebruik moet het voorwerp zijn van een voorafgaandelijke controle. Inzake reclame op de televisie of op de radio moet een visum worden verkregen bij de Minister voor Volksgezondheid. Voor de publiciteit die door andere media wordt verspreid, moet een kennisgeving aan het FAGG gebeuren ten minste dertig dagen vóór de verspreiding. Ter bescherming van het algemeen belang kan de staking van of het verbod op een met de wettelijke en regelgevende bepalingen strijdige reclame worden bevolen, bijv. na een klacht van een persoon die een rechtmatig belang heeft.

Betreffende de publiciteit voor geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik vult het **Koninklijk besluit van 9 juli 1984 betreffende de voorlichting en de reclame inzake geneesmiddelen** het artikel 9 van de wet van 25 maart 1964 aan. Gelijkaardige inhoudelijke

voorwaarden en voorwaarden inzake verspreiding worden voorzien (bijv. verbod om het succes van het geneesmiddel te waarborgen of verbod om reclame te maken op de radio of de televisie).

Over publiciteit in het algemeen, zie het Wetboek van economisch recht, in het bijzonder **art. XII.12-XII.14** en het **Boek VI** (zie de uitleg in dat verband onder **artikel 99** hierboven).

• De limieten van het begrip "publiciteit voor geneesmiddelen" zijn niet altijd duidelijk voor de apotheker, die dus voorzichtig moet blijven betreffende deze materie. Beantwoordt bijvoorbeeld aan de definitie van publiciteit voor geneesmiddelen de affichering van prijzen voor geneesmiddelen onder de vorm van een affiche van zeer groot formaat die in de apotheek wordt opgehangen. Deze affiche is zichtbaar van buitenaf en bevat op de ene helft de foto van het geneesmiddel en op de andere helft in zeer grote karakters de prijs die de apotheek toepast voor dit geneesmiddel. Dit soort affiches moet dus genotificeerd worden aan het FAGG en mag niet zichtbaar zijn vanuit de openbare weg.

• Een belangrijk element in de interpretatie van "publiciteit voor geneesmiddelen" is de bedoeling van de auteur die de informatie verspreidt (bedoeling van promotie). Elke situatie moet geval per geval worden geëvalueerd. Een tijdschriftartikel dat een journalistiek werk voorstelt dat enkele producten van verschillende (ketens van) apotheken vergelijkt en de aantrekkelijke prijs van één of ander geneesmiddel benadrukt zonder de bedoeling de lezers aan te moedigen om deze producten te kopen is geen publiciteit voor geneesmiddelen in de zin van de regelgeving. Hetzelfde geldt ook voor het interview van een apotheker dat verschillende geneesmiddelen die goedkoper zijn in zijn officina dan bij zijn concurrenten in de kijker plaatst gezien de bedoeling is om patiënten aan te moedigen om de officina te bezoeken eerder dan de vermelde producten te consumeren. Het zou dan in dit geval een persoonlijke publiciteit zijn in de zin van de Code van farmaceutische plichtenleer en deze publiciteit moet dus voldoen aan de daarin vastgesteld voorwaarden. Daarentegen is de brochure van een apotheker of de aankondiging op zijn website waarin hij specifiek één of meerdere geneesmiddelen in de kijker plaatst publiciteit voor geneesmiddelen want zijn doel is dan eerder om patiënten aan te moedigen om deze producten te kopen.

* De finaliteit van het bericht vormt het bepalende element om een reclamekarakter aan dit bericht toe te kennen.

Artikel 103

Publiciteit voor verzorgings- en gezondheidsproducten die geen geneesmiddelen zijn en die verkocht mogen worden in de apotheek, is toegelaten, voor zover ze in overeenstemming is met de waardigheid van het beroep en de geloofwaardigheid van de apotheker en voor zover ze de kwaliteit van de farmaceutische zorg geen schade toebrengt.

- Werd veroordeeld, een apotheker die filmpjes van zichzelf op een fiets met een pruik van de Rode Duivels op zijn Facebookpagina had verspreid voor de promotie van gezondheidsproducten en bijgaande kortingsbonnen.
- Zou integendeel kunnen beschouwd worden als verenigbaar met artikel 103 de publicatie op de Facebookpagina van de apotheek van een samenvatting van een conferentie die de dag ervoor door de apotheker in zijn officina werd gegeven betreffende de eigenschappen van bepaalde producten met de aankondiging van een promotionele actie voor deze producten wegens een gunstige balans tussen "zorgindicatoren" en "publiciteitsindicatoren".

Artikel 104

De apotheker maakt enkel publiciteit voor in de apotheek verkochte producten, die geen geneesmiddelen zijn, waarvan hij de kwaliteit en actieprofiel kent.

De apotheker moet altijd bij elk product rekening houden met drie aspecten: kwaliteit, veiligheid en doeltreffendheid. In overeenstemming met artikel 87 van de Code, mogen enkel de producten die aan de vereiste kwaliteits- en veiligheidscriteria voldoen aan de patiënten in de officina aangeboden worden. In geval van twijfel over de doeltreffendheid of in afwezigheid van bewijzen van de doeltreffendheid, is de adviesrol van de apotheker fundamenteel. Hij moet dus alle nuttige waarschuwingen formuleren tijdens de aflevering van zulke producten zonder de patiënten te misleiden. De publiciteit voor producten waarvan de doeltreffendheid twijfelachtig is, is niet gepast.

De promotie door een apotheker van een product dat de elektromagnetische golven van de GSM, die verdacht worden van nadelige gezondheidseffecten, zou blokkeren zonder dat dit wordt bewezen op een betrouwbare wetenschappelijke basis, zou kunnen beschouwd worden als strijdig met artikel 104 van de Code.

Artikel 105

Publiciteit voor een in de apotheek verkocht product, dat geen geneesmiddel is, is loyaal, waarheidsgetrouw, niet misleidend en controleerbaar.

Ze bevat eventueel de nuttige waarschuwingen die noodzakelijk zijn voor het gebruik van het product.

Bepaalde producten die niet binnen de categorie "geneesmiddelen" vallen, kunnen toch gezondheidsrisico's inhouden en zijn niet volledig onschadelijk. Indien de apotheker beslist om voor deze reclame te maken, moet hij dus, indien nodig, de nodige waarschuwingen voorzien om de gebruiksrisico's te voorkomen en te beperken. Hij moet ook vermijden de eigenschappen van het product te overdrijven.

Zo kunnen bijvoorbeeld voedingsmiddelen die uit planten of uit plantenbereidingen samengesteld zijn of deze bevatten enkel gefabriceerd en in de handel gebracht worden mits naleving van het [Koninklijk besluit van 29 augustus 1997](#). Indien de apotheker zou besluiten om reclame te maken voor zo'n product zou hij de patiënt moeten verwittigen van de beperkingen in de maximale absorptiehoeveelheden van bepaalde stoffen die in dit Koninklijk besluit worden voorzien. Hetzelfde principe geldt onder andere ook voor de nutriënten en de voedingsmiddelen waaraan nutriënten werden toegevoegd en die door het [Koninklijk besluit van 3 maart 1992](#) worden geïndiceerd.

Artikel 106

Voorstellingsvorm, verspreidingswijze en verspreidingskanalen van de publiciteit voor een in de apotheek verkocht product, dat geen geneesmiddel is, blijven discreet en bescheiden.

Wanneer de publiciteit wordt verspreid buiten de apotheek, kiest de apotheker proportionele verspreidingskanalen die hij voldoende beheerst.

Het artikel 106 geeft uitvoering aan het beginsel van het "werven" van patiënten van artikel 93 met betrekking tot de publiciteit voor een in de apotheek verkocht product, dat geen geneesmiddel is, die de apotheker kan verspreiden en die de weloverwogen uitvoering van het proportionaliteitsprincipe dat hierboven wordt beschreven, vereist (zie de [beslissingsboom](#) in de Gebruiksaanwijzing van deel 13 van de Code).

Artikel 107

Publiciteit voor een in de apotheek verkocht product, dat geen geneesmiddel is, mag de vermelding van een prijsvermindering, een promotionele actie voor dit product of een *ristorno* bevatten voor zover zulke vermelding in overeenstemming is met de voorwaarden voorzien in de volgende artikelen betreffende commerciële praktijken.

[Geen commentaar]

Artikel 108

Commerciële praktijken van patiëntenbinding, *ristorno's* en prijsverminderingen kunnen gebruikt worden met betrekking tot geneesmiddelen mits naleving van de toepasselijke reglementering. Voor andere in de apotheek verkochte producten zijn andere commerciële praktijken ook aanvaard, zoals promotionele acties.

Enkel voor zover al die commerciële praktijken met de nodige omzichtigheid en discretie worden toegepast, zijn ze toegelaten met dien verstande dat de essentiële regels en de waardigheid van het beroep alsook de geloofwaardigheid en de kwaliteit van de zorgverlening worden gerespecteerd.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het soort commerciële praktijken die worden toegelaten voor de geneesmiddelen en degene die als aanvaardbaar worden beschouwd voor andere in de apotheek verkochte producten. Gezien de op geneesmiddelen toepasselijke veiligheids- en kwaliteitscriteria, wegens het gevaar voor de gezondheid van de patiënten en hun toxiciteit, worden bepaalde types promoties die aanzetten tot de aankoop van extra hoeveelheden uitgesloten. Bovendien verbiedt de reglementering *ristorno's* of kortingen op het bedrag van het remgeld, d.w.z. het bedrag ten laste van de patiënt na tussenkomst van de sociale zekerheid, voor terugbetaalbare geneesmiddelen.

In alle gevallen – commerciële praktijken met betrekking tot geneesmiddelen en andere in de apotheek verkochte producten – moeten de fundamentele beginselen van artikel 108 nageleefd worden.

• Zo werd geoordeeld dat het geven van kortingen op in de apotheek verkochte producten door de affichering van de doorstreepte officiële prijs met daarnaast de promotieprijs en het kortingspercentage op zich niet duidt "op een te ver doorgedreven mercantilisme"; "als het schreeuwerig wordt en erop gericht is door de geafficheerde kortingen alles voor het prijsvoordeel te doen wijken dan is het strijdig met de waardigheid van de apotheker".

• Een klacht werd neergelegd tegen een apotheker omwille van de organisatie van kortingen tot 60 % die werden aangekondigd door grote affiches in het uitstalraam met banners met de vermelding "solden". Ook werden folders met dezelfde vermelding verdeeld in alle brievenbussen van de gemeente en omgeving. De organisatie van een kortingscampagne en de publiciteit daarrond worden in beginsel aanvaard door de deontologie. Het gebruik van de term "solden" stemt echter slecht overeen met de rol van de apotheker als

zorgverstreker die bepaalde producten, met inbegrip van parafarmaceutische producten, al dan niet aflevert in functie van de situatie van de patiënt. In de gewone taal geeft de term "solden" inderdaad een imago van "verkoop zonder beperkingen" of "uitverkoop"; het gaat over het snel uitverkopen en liquideren van niet verkochte producten aan alle kopers. De publiciteit die voor die commerciële praktijk werd gedaan, had dus een inhoudelijk probleem dat de verspreiding ervan door relatief belangrijke middelen problematisch maakte op deontologisch vlak. De apotheker werd dus gesanctioneerd.

• Volgens het Hof van Justitie van de Europese Unie ([arrest C-649/18](#) van 1 oktober 2020) mag een nationale regeling een online-apotheek verbieden "om reclameaanbiedingen te doen die inhouden dat er bij overschrijding van een bepaald bedrag een korting wordt toegekend op de totale prijs van de bestelde geneesmiddelen". Het verbod moet uitsluitend betrekking hebben op geneesmiddelen en niet op parafarmaceutische producten.

Artikel 109

Commerciële praktijken met betrekking tot geneesmiddelen en andere in de apotheek verkochte producten mogen geen invloed hebben op de rol van de apotheker als gezondheidsraadgever en zorgverstrekker. De kwaliteit van de aangeboden diensten of producten primeert steeds waarbij de uitoefening van de artsennijbereidkunde niet gereduceerd wordt tot enkel een commerciële activiteit.

De apotheker mag de aankoop van producten die het voorwerp zijn van een commerciële praktijk niet toelaten noch aanzetten tot de aankoop ervan als deze producten niet aangewezen zijn voor een specifieke patiënt, rekening houdend met zijn gezondheidstoestand en persoonlijke situatie. Het geven van restorno's, kortingen of andere promotionele acties stelt de apotheker niet vrij van zijn plicht om kwaliteitsvolle farmaceutische zorg te verstrekken.

Artikel 110

Commerciële praktijken met betrekking tot geneesmiddelen en andere in de apotheek verkochte producten mogen enkel uitgevoerd worden met respect voor de volksgezondheid en in het belang van de patiënt.

De apotheker kiest voor een commerciële praktijk die aangepast is aan het betreffende product, rekening houdende met de eventuele risico's van verkeerd gebruik ervan en met zijn onschadelijkheid.

Commerciële praktijken mogen niet aanzetten tot overconsumptie van geneesmiddelen of van producten die een risico voor de gezondheid inhouden.

Zoals vermeld in de algemene opmerkingen (zie het doel van het deel 13) zijn bepaalde in de apotheek verkochte producten, die geen geneesmiddelen zijn, niet onschadelijk en kunnen gezondheidsrisico's inhouden. Ze verdienen dus meer aandacht van de apotheker: een derde gratis fopspeen aanbieden bij aankoop van twee fopspenen is niet hetzelfde als bij aankoop van rode gist rijst, een voedings-supplement dat ernstige gezondheidsbijwerkingen kan hebben, dezelfde actie toe te passen; een korting of een andere actie die geen invloed heeft op de hoeveelheden, zal integendeel kunnen toegepast worden op dit tweede product. De apotheker moet dus zijn commerciële initiatieven aanpassen in functie van het betrokken product.

In elk geval moet de apotheker ervoor zorgen dat hij zijn wettelijke missie vervult en niet aanzet tot overconsumptie van geneesmiddelen. Dit moet uitgebreid worden tot alle producten die een gezondheidsrisico inhouden.

Artikel 111

Commerciële praktijken met betrekking tot geneesmiddelen en andere in de apotheek verkochte producten mogen niet met gelijktijdige handelingen gepaard gaan die de volksgezondheid, het welzijn en de veiligheid van de patiënt, de waardigheid, de geloofwaardigheid, de bescheidenheid en de eerlijkheid van de apotheker in het gedrang kunnen brengen.

[Geen commentaar]

Artikel 112

Commerciële praktijken met betrekking tot geneesmiddelen en andere in de apotheek verkochte producten, ongeacht hun modaliteiten, komen rechtstreeks en integraal ten goede aan de patiënt, zonder zijn vrije keuze van apotheek te beperken.

- Het geven door de apotheker aan personen die in gemeenschap leven* – die een afhankelijke en tot op zekere hoogte kwetsbare bevolking vormen – van een korting van 40 % op alle niet terugbetaalbare geneesmiddelen en de aankondiging ervan in een brief gericht aan deze personen en hun familie, beperkt de vrije keuze van apotheek.
- Komt niet rechtstreeks en integraal de patiënt ten goede: dezelfde korting waarvan een deel bestemd is voor de beheerder van de gemeenschap als commissie. Hetzelfde geldt voor de restorno die de apotheker aan een thuisverpleegkundige zou geven voor zijn persoonlijke aankopen in ruil voor de aankoop van de geneesmiddelen van zijn patiënten in zijn officina.

* "Elke persoon gehuisvest in een rust- en verzorgings-tehuis dat niet verbonden is aan een verplegings-inrichting die over een apotheek beschikt, een erkend rustoord voor bejaarden, een tehuis voor minder-validen, een psychiatrisch verzorgingstehuis, een initiatief van beschut wonen, een strafinrichting, een forensisch psychiatrisch centrum, een opvangcentrum voor asielzoekers of een tehuis voor de plaatsing van kinderen" (K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers, art. 1, 19°).

Artikel 113

De praktijken voor patiëntenbinding zijn enkel toepasbaar op producten verkocht in de apotheek, zijn beperkt tot exclusief gebruik in de apotheek en mogen niet gebonden worden aan andere handelszaken.

Zij mogen geen gegevens bevatten die verband houden met het beroepsgeheim en zij mogen er evenmin toegang toe verlenen. Zij moeten de regelgeving inzake de bescherming van persoonsgegevens respecteren.

Deze bepaling heeft specifiek betrekking op fideliseringspraktijken bedoeld om patiënten op een duurzame wijze te lokken (bijv. klantenkaarten). Om de identiteit en de specifieke aard van de apotheek te vrijwaren, moet het opgestelde fideliseringssysteem eigen zijn aan de apotheek en niet gelinkt zijn met andere handelszaken (bijv. het mag niet mogelijk zijn om punten te sparen op de klantenkaart van de apotheek dankzij een aankoop van kledingstukken in de kledingzaak naast de deur). Zoals alle bepalingen van deel 13 van de Code is dit artikel ook van toepassing wanneer de apotheek online-activiteiten ontwikkelt (zie deel 14, in het bijzonder artikel 118, laatst lid).

In bepaalde gemeenten worden waardebonnen verdeeld die uitgegeven kunnen worden bij de plaatselijke handelaars om de lokale economie te ondersteunen. Een lijst van deelnemende handelaars steekt bij de waardebonnen. Voor zover alle apothekers van de gemeente de gelegenheid hebben gehad om deel te nemen aan deze actie van een publieke autoriteit lijkt deze niet tegenstrijdig met de deontologische Code. Het is eigenlijk geen praktijk voor patiëntenbinding gezien de waardebonnen als betaalmiddel worden gebruikt.

● ● ● 13.5. DE CONCURRENTIEPRAKTIJKEN

De in artikelen 114, 115 en 116 bedoelde concurrentiepraktijken zijn verschillend van de informatie, publiciteit (persoonlijk of voor producten) en commerciële praktijken met betrekking tot producten. Hier worden alle praktijken bedoeld die tot doel hebben een voordeel aan de apotheker te schenken die een specifieke dienst of product ten opzichte van anderen aanbiedt (bijv. overeenkomst met een mutualiteit om een brievenbus van deze in de apotheek te plaatsen om de transit van zorgattesten met het oog op terugbetaling te vergemakkelijken – zie hierover het advies van 3 december 2010, "Brievenbussen van ziekenfondsen aan de buitenkant van de apotheek", dat op de website van de Orde werd gepubliceerd; samenwerking met een onderneming die online producten verkoopt met de bedoeling de apotheek als afhaalpunt aan te duiden – zie hierover de commentaar onder artikel 83 van de Code...).

Voor een ander voorbeeld zie ook communicatie van 17 april 2013 "Actie 'Met belgerinkel naar de winkel'" die op de website van de Orde der Apothekers werd gepubliceerd.

"Met belgerinkel naar de winkel" is een mooie actie ter bevordering van de gezondheid door het aanmoedigen van het fietsen en mede door het positief milieuaspect.

De Nationale Raad vestigt niettemin de aandacht van de apotheker op het feit dat deze actie aanleiding kan geven tot bepaalde praktijken met een uitermate commerciële inslag (zoals het organiseren van een tombola, het inrichten van een uitstalraam over het thema van de actie), wat in tegenstrijd is met de bepalingen uit de Code van Farmaceutische Plichtenleer.

De apotheker waakt er over afstand te nemen van deze praktijken om te vermijden gelijkgesteld te worden met een gewone handelszaak.

De apotheker is een gezondheidszorgbeoefenaar die zijn professionaliteit ten dienste stelt van de Volksgezondheid in een daartoe vergunde officina.

Voor zover hij niet ingaat op de commerciële praktijken, is de Nationale Raad van mening dat de apotheker kan deelnemen aan deze actie.

Artikel 114

Concurrentiepraktijken mogen niet strijdig zijn met de wetgeving inzake de patiëntenrechten, de geneesmiddelen, de andere in de apotheek aangeboden producten en diensten, de bescherming van de consument en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, noch met de essentiële regels van het beroep.

[Geen commentaar]

Artikel 115

Concurrentiepraktijken mogen de volksgezondheid niet schaden, noch de vrije keuze van de patiënt verhinderen. Zij mogen de kwaliteit van de zorgverstrekking niet in gevaar brengen noch aanzetten tot overconsumptie.

[Geen commentaar]

Artikel 116

Concurrentiepraktijken mogen de eer en de waardigheid van het beroep, alsook de bescheidenheid, de geloofwaardigheid en de eerlijkheid van de apotheker niet in het gedrang brengen. Ze respecteren de confraterniteit.

[Geen commentaar]

● 14. DE APOTHEKER EN HET INTERNET

● ● ALGEMENE COMMENTAREN

De bepalingen van dit deel zijn van toepassing op alle websites van apotheken, ongeacht of zij al dan niet producten te koop aanbieden.

Vóór de artikel per artikel commentaren worden twee documenten voorgesteld die nuttig zijn voor online-apotheken: enerzijds, een checklist die alle huidige wettelijke en deontologische bepalingen voor de opening en het beheer van een website door een apotheek bevat en anderzijds, een tekst die deontologische verduidelijkingen betreffende online verkoopwebsites bevat.

Checklist voor de opstart van een online-apotheek

Dit document komt uit de Masterproef geschreven door Nele Van Lint voor het behalen van de graad van Apotheker en Master in Farmaceutische Zorg in 2016-2017 in de VUB (titel: "De opzet en problematiek van online apotheken"). Het wordt regelmatig geüpdatet, in functie van de evolutie van de regelgeving.

De aan te vinken vereisten die in de lijst in kleur worden vermeld, zijn geldig voor alle websites van een apotheek; de vereisten die in het wit worden gelaten, zijn enkel van toepassing op verkoopwebsites van apotheken.

1. VERPLICHTE VELDEN

DE ONLINE APOTHEEK EN ...	ONDERDEEL	INFORMATIE of GEGEVENS	✓	OPMERKINGEN (bijvoorbeeld externe links; verwijzingen naar wetteksten en richtlijnen)	
de internetpagina	Inleiding	één enkele verkoopsite per fysieke apotheek		Art. 29, KB 2009 Omzendbrief nr. 536 van het FAGG Deontologische code, art. 117	
		de website van een apotheek is het verlengstuk van de fysieke apotheek			
		een website verwijst naar één enkele fysieke apotheek			
	Elektronische identificatie-gegevens	Verplichte gegevens	bevat ten minste ofwel de naam van de apotheker-titularis ofwel de naam van de apotheek, zoals geregistreerd in het kadaster van apotheken bij het FAGG		Deontologische code, art. 124 https://www.fagg.be/nl/MENSELIJK_gebruik/geneesmiddelen/geneesmiddelen/distributie_aflevering/officina
			in welke talen de online-apotheek beschikbaar is, indien de online-apotheek beschikbaar is in meerdere talen		Art. 29, KB 2009 Art. VI.45 en XII.6-XII.7, WER Deontologische code, art. 119 Juridische dienst APB, Toolbox KB 2009, Infociche nr. 9 Internet, 2013
			de identiteit van de apotheker-titularis		
			het telefoonnummer van de fysieke apotheek		
			het vergunningsnummer van de fysieke apotheek		
			het e-mailadres van de fysieke apotheek		
			het geografisch adres van de fysieke apotheek		
			de openingsuren van de fysieke apotheek		
			de informatie omtrent de wachtdienst		
			de betalings- of uitvoeringsmodaliteiten		
			de manier waarop klachten kunnen worden ingediend		
het BTW nummer					
het bestaan van een gedragscode waaraan de apotheek onderworpen is en de manier waarop deze geraadpleegd kan worden					
de contactgegevens van het FAGG, zijnde het geografisch adres en een link naar hun website					
de algemene aankoopvoorwaarden, zodoende dat deze gemakkelijk te kopiëren en te bewaren zijn					
Gemeenschappelijke logo's	gemeenschappelijk logo ter identificatie van een legale online-apotheek			Richtlijn 2011/62/EU van 8 juni 2011	
		gemeenschappelijk logo voor kleinhandel op afstand in diergeneesmiddelen		Verordening (EU) 2019/6 van 11 december 2018, art. 104	

DE ONLINE APOTHEEK EN ...	ONDERDEEL	INFORMATIE of GEGEVENS	✓ OPMERKINGEN (bijvoorbeeld externe links; verwijzingen naar wetteksten en richtlijnen)	
de geneesmiddelen en medische hulpmiddelen	Voorschriftvrije geneesmiddelen voor menselijk of diergeneeskundig gebruik	alle in België gecommmercialiseerde voorschriftvrije geneesmiddelen (zelfs degenen die de apotheker niet in voorraad heeft)	Art. 29, KB 2009 Omzendbrief nr. 536 van het FAGG	
		waarschuwing dat verzonden geneesmiddelen niet worden teruggenomen, tenzij in geval van gebrek		
	Medische hulpmiddelen	ten minste de door de apotheek te koop aangeboden medische hulpmiddelen met een CE-markering	Art. 29, KB 2009 Omzendbrief nr. 536 van het FAGG	
		indien de apotheker dit noodzakelijk acht, waarschuwing dat verzonden medische hulpmiddelen niet worden teruggenomen tenzij in geval van gebrek		
		mogelijkheid aanbieden om een medisch hulpmiddel in de handel in België buiten het aanbod van de apotheek te bestellen, indien dat conform is met de Belgische wetgeving		
	Verboden onlineverkoop van	voorschriftplichtige geneesmiddelen	Art. 29, KB 2009 Regentsbesluit van 6 februari 1946, art. 3	
		geneesmiddelen op schriftelijke aanvraag	Omzendbrief nr. 536 van het FAGG	
		grondstoffen	Juridische dienst APB, Toolbox KB 2009, Infociche nr. 9 Internet, 2013	
	de voorstelling van de producten online	Voorstelling	voorstelling die het rationele gebruik van producten bevordert (bijvoorbeeld alfabetische lijsten van de producten)	Art. 29, KB 2009 Omzendbrief nr. 536 van het FAGG
			objectieve en niet misleidende voorstelling zonder de eigenschappen te overdrijven	Art. VI.45, WER
van alle producten een afbeelding zonder publicitair oogmerk, van zodra er één productafbeelding online wordt geplaatst				
ondubbelzinnige categorieën				
Productinformatie		de bijsluiter	Art. 29, KB 2009	
		de posologie		
		een expliciete vermelding om de bijsluiter aandachtig te lezen		
		een expliciete vermelding dat wanneer er bijwerkingen optreden, men de behandelende arts of de dierenarts moet contacteren		

DE ONLINE APOTHEEK EN ...	ONDERDEEL	INFORMATIE of GEGEVENS	✓ OPMERKINGEN (bijvoorbeeld externe links; verwijzingen naar wetteksten en richtlijnen)
de gegevens van de patiënten*	Account van een patiënt	bij het verwerken van gegevens, moet de patiënt (of zijn gemachtigde) of de verantwoordelijke van het dier zijn toestemming geven	Algemene Verordening Gegevensbescherming 2016/679 van 27 april 2016 Art. 29, KB 2009 Deontologische Code, art. 122
		patiënt (of zijn gemachtigde) of verantwoordelijke van het dier kan later de verwerkte gegevens wijzigen of verwijderen	
	Beroepsgeheim	de apotheker neemt de nodige maatregelen om het internetverkeer te beveiligen	Art. 458, Strafwetboek Deontologische Code, art. 121
de prijsvermelding	Gegevens bij de prijsvermelding	de totaalkost wordt steeds weergegeven (BTW inclusief)	Art. 29, KB 2009 Art. VI.45, WER
		eventuele extra taksen (bijvoorbeeld leveringskosten) worden duidelijk vermeld bij de prijs	
de overgang tot verkoop	Informatie ter beschikking van de patiënt (of zijn gemachtigde) of de verantwoordelijke van het dier	de beschikbare talen van het contract en een expliciete uitnodiging om één van deze talen te kiezen voor verdere afhandeling van de bestelling	Art. 29, KB 2009
		wordt goedgekeurd voor het afronden van de aankoop	Art. XII.7, WER
	Algemene aankoopvoorwaarden	de leeftijd	Art. 29, KB 2009
		het geslacht	
		relevante gezondheidsinformatie (bijvoorbeeld zwangerschap, chronische ziektes en chronische medicatie)	
		coördinaten waarop de patiënt (of zijn gemachtigde) gecontacteerd kan worden	
	OF Expliciete vermelding van gegevens van het dier	de doeldiersoort	Art. 29, KB 2009
		de leeftijd en het gewicht	
		relevante informatie met betrekking tot de gezondheid	
		coördinaten waarop de verantwoordelijke van het dier gecontacteerd kan worden	
Bevordering van het rationeel gebruik van geneesmiddelen	met name in termen van het aantal verpakkingen van eenzelfde geneesmiddel per patiënt of per dier (onverminderd de bepalingen van het Regentsbesluit van 12 februari 1946)	Art. 29, KB 2009	
Versturen van een ontvangstbewijs	na het ontvangen van de bestelling, verstuurt de apotheker een ontvangstbewijs met de samenvatting van zijn bestelling	Art. XII.9, WER	

* Zie ook hieronder de gegevens van de patiënt die expliciet moeten vermeld worden bij het afleveren.

DE ONLINE APOTHEEK EN ...	ONDERDEEL	INFORMATIE of GEGEVENS	OPMERKINGEN (bijvoorbeeld externe links; verwijzingen naar wetteksten en richtlijnen)	
de verzendingen	Leveringstermijn	maximum twee werkdagen; indien een andere leveringstermijn, moet de patiënt (of zijn gemachtigde) of de verantwoordelijke van het dier hierover op de hoogte gebracht worden	Art. 29, KB 2009	
	Aflevering gebeurt	vanuit de apotheek, in de apotheek zelf of door de apotheker-titularis aanbevolen koerierdienst, met een plicht om de traceerbaarheid van de levering van het pakket tot bij de patiënt (of zijn gemachtigde) of de verantwoordelijke van het dier te verzekeren	Art. 29, KB 2009	
	Elke verzending vermeldt/bevat	de naam van de fysieke apotheek		Art. 29, KB 2009
		de naam van de apotheker-titularis		
		telefoonnummer van de fysieke apotheek		
		geografisch adres van de fysieke apotheek		
		de manier waarop klachten kunnen worden ingediend		
		de openingsuren van de fysieke apotheek		
		de prijs (met alle taksen inbegrepen)		
		de betalings- of uitvoeringsmodaliteiten		
een expliciete vermelding dat verzonden geneesmiddelen niet worden teruggenomen, behalve in geval van gebrek. De verantwoordelijke apotheker kan dezelfde voorwaarden opleggen voor medische hulpmiddelen				
voor elk geneesmiddel of medisch hulpmiddel een bijsluiter of document met de gebruiksaanwijzing in de overeengekomen taal				
een expliciete uitnodiging om de bijsluiter aandachtig te lezen				
nuttige inlichtingen omtrent het gebruik van het geleverde geneesmiddel of medisch hulpmiddel				
de expliciete waarborgen met betrekking tot de farmaceutische zorg die aangeboden zijn na het versturen van het postpakket				
de notificatie	Bij opstart	binnen één maand na het openstellen van de website, het formulier van "notificatie van de verkoop van voorschrijfvrije geneesmiddelen via een website verbonden aan een vergunde en voor het publiek opengestelde officina" opsturen naar het FAGG en de Orde der Apothekers	Art. 29, KB 2009 Omzendbrief nr. 536 van het FAGG https://www.afmps.be/nl/MENSELIJK_gebruik/geneesmiddelen/geneesmiddelen/distributie_aflevering/officina/website_apotheek/instructies_apotheker	
	Bij wijzigingen in het adres van de website	binnen één maand notificeren aan het FAGG en de Orde		
	Bij stopzetting	binnen één maand notificeren aan het FAGG en de Orde		

2. OPTIONELE VELDEN

DE ONLINE APOTHEEK EN ...	ONDERDEEL	INFORMATIE of GEGEVENS	OPMERKINGEN (bijvoorbeeld externe links; verwijzingen naar wetteksten en richtlijnen)
apothekengroep	Één fysieke apotheek per onlineapotheek	eigen pagina houdende informatie over de producten eigen pagina aangaande de onlineverkoop en de reservatie van de producten	Omzendbrief nr. 536 van het FAGG
bijsluiters voor de onlineapotheek	FAGG registratie formulier URLs	voor rechtstreekse toegang tot de bijsluiters van de in België gecommmercialiseerde geneesmiddelen	https://www.fagg-afmps.be/nl/formulaire_d_inscription
de voorschrift-plichtige geneesmiddelen	Reservatie	enkel voor geregistreerde geneesmiddelen in België	Omzendbrief nr. 536 van het FAGG
		geneesmiddelen in alfabetische volgorde plaatsen	
		validatie van het voorschrift bij het afhalen in de apotheek	
nieuwsbrieven	Voorwaarden	naleving van de toepasselijke regels over informatie, publiciteit en commerciële praktijken	Algemene Verordening Gegevensbescherming 2016/679 van 27 april 2016 Deontologische Code, art. 118 en 122
		naleving van de regelgeving inzake de persoonlijke levenssfeer	
promoties en reclame	Voorwaarden	naleving van de Belgische wetgeving en de deontologische Code	Art. 29, KB 2009 (dat bovendien het KB van 9 juli 1984 voor de geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik vermeldt) Omzendbrief nr. 536 van het FAGG (die de wet van 25 maart 1964 en het KB van 7 april 1995 vermeldt) Deontologische Code, art. 118 en deel 13
buitenlandse bestellingen	Voorwaarden voor de bestelling	naleving van zowel de wetgeving in België alsook de wetgeving van het land waarvoor het postpakket bestemd is	Omzendbrief nr. 536 van het FAGG

Referentielijst

KB 2009	Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onder-richtingen voor de apothekers (beschikbaar op http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/bsluit/2009/01/21/2009018031/justel)
Omzendbrief nr. 536 van het FAGG	Omzendbrief nr. 536 van 30 januari 2009 van het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten, "Website van voor het publiek opengestelde apotheken" (beschikbaar op http://www.fagg-afmps.be/sites/default/files/downloads/ozb-536-2009-01-30.pdf)
Deontologische Code	Code van farmaceutische plichtenleer van de Orde der Apothekers (beschikbaar op http://www.ordredespharmaciens.be/default.aspx?ID=18&PT=2&G=84&GRT=2&lang=1)
WER	Wetboek van Economisch Recht (beschikbaar op http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2013/02/28/2013A11134/justel)
Richtlijn 2011/62/EU	Richtlijn 2011/62/EU van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2011 tot wijziging van Richtlijn 2011/83/EG tot vaststelling van een communautair wetboek betreffende geneesmiddelen voor menselijk gebruik, om te verhinderen dat vervalste geneesmiddelen in de legale distributieketen belanden (beschikbaar op http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1510914584194&uri=CELEX%3A32011L0062)
Verordening (EU) 2019/6	Verordening (EU) 2019/6 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 betreffende diergeneesmiddelen en tot intrekking van Richtlijn 2001/82/EG (beschikbaar op https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R0006&qid=1660634300266&from=FR)
Regentsbesluit van 6 februari 1946	Regentsbesluit van 6 februari 1946 houdende reglement op het bewaren en het verkopen van gifstoffen (beschikbaar op http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/bsluit/1946/02/06/1946020603/justel)
Verordening 2016/679	Verordening (EU) 2016/979 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (algemene verordening gegevensbescherming) (beschikbaar op http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1510914874934&uri=CELEX%3A32016R0679)
Wet van 25 maart 1964	Wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen (beschikbaar op http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1964/03/25/1964032508/justel)
KB van 7 april 1995	Koninklijk besluit van 7 april 1995 betreffende de voorlichting en de reclame inzake geneesmiddelen voor menselijk gebruik (beschikbaar op http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/bsluit/1995/04/07/1995025096/justel)
KB van 9 juli 1984	Koninklijk besluit van 9 juli 1984 betreffende de voorlichting en de reclame inzake geneesmiddelen (beschikbaar op http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/bsluit/1984/07/09/1984013246/justel)

Online-activiteiten van de apotheek – Deontologische aspecten

Inleiding

Gezien de evoluties in de dagdagelijkse praktijk, heeft de Orde der Apothekers eind 2016 een werkgroep in het leven geroepen om de bestaande deontologische regels inzake de online-activiteiten van de apotheek te interpreteren en te verduidelijken. Dit document is het resultaat van de discussies van die werkgroep en werd geïnspireerd door volgende buitenlandse teksten:

- *Arrêté du 28 novembre 2016 relatif aux règles techniques applicables aux sites internet de commerce électronique de médicaments prévues à l'article L. 5125-39 du code de la santé publique* (besluit betreffende de technische regels van toepassing op de websites voor elektronische handel van geneesmiddelen, die in artikel L. 5125-39 van het wetboek voor volksgezondheid worden voorzien) (Frankrijk).
- *Arrêté du 28 novembre 2016 relatif aux bonnes pratiques de dispensation des médicaments dans les pharmacies d'officine, les pharmacies mutualistes et les pharmacies de secours minières, mentionnées à l'article L. 5121-5 du code de la santé publique* (besluit betreffende de goede praktijken voor de verstrekking van geneesmiddelen in officina's, mutualiteitsapotheken en apotheken voor hulp aan de mijnbouw/mijnwerkers, die in artikel L. 5121-5 van het wetboek voor volksgezondheid worden vermeld; zie in het bijzonder punt 7) (Frankrijk).
- KNMP-richtlijn Online farmaceutische zorg- en dienstverlening (Nederland).

Deze tekst heeft tot doel de veiligheid en de kwaliteit van de aflevering van producten en de verstrekking van farmaceutische zorg door een apotheek via elektronische weg op dezelfde manier te waarborgen als over de toonbank en dit in het belang van de patiënt en de volksgezondheid. Een kwaliteitsvolle aflevering en zorgverstrekking vormen een belangrijke troef inzake volksgezondheid omdat ze tot de optimale doeltreffendheid van de behandelingen en de vermindering van de risico's op iatrogene schade ten gevolge van medicijngebruik bijdragen*. Het bijzondere karakter van het beroep van apotheker, waarvan de activiteit "niet verward mag worden met de uitbating van een handelszaak"', en van geneesmiddelen, die bijzondere producten zijn, die substantieel verschillen van enige andere goederen, vereisen dus een specifiek kader om te voldoen aan veiligheids- en kwaliteitseisen.

* Notificatie nr. 2016/410/F meegedeeld aan de Europese Commissie krachtens de richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad van 9 september 2015 betreffende een informatieprocedure op het gebied van technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij (zie punt 9).

** Art. 15 van de Code van farmaceutische plichtenleer. In dezelfde zin, art. 15, § 1, al. 5 van het K.B. nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der apothekers en wetsvoorstel tot instelling van de Orde der Apothekers, Verslag, Parl. St., Kamer 1947-1948, nr. 220, 1-3.

In dit algemene kader vormen bepaalde fundamentele begrippen de basis van de regels die in dit document worden voorzien:

- De onlineverkoop is bedoeld als een aanvulling van de activiteit van de fysieke apotheek (het artikel 16, § 3 van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen gebruikt de term "accessoir").
- De online-apotheek "vormt het virtueel verlengstuk van de apotheek en maakt er integraal deel van uit" (cf. art. 117, al. 1 van de Code van farmaceutische plichtenleer).
- "De apotheker blijft volledig onderworpen aan de deontologische beginselen van het beroep, ongeacht of hij zijn activiteiten uitoefent in de fysieke apotheek, dan wel online" (cf. art. 117, al. 2 van de Code van farmaceutische plichtenleer), en ongeacht het soort product dat wordt afgeleverd of de aard van de prestatie die wordt verstrekt (Cass., 16 december 2016, A.R. nr. D.16.0008.N; Grondwettelijk Hof, nr. 97/2021, 1 juli 2021, punt B.30.3).

Deze deontologische regels zijn van toepassing onverminderd de bestaande wetgevendende teksten, in het bijzonder artikel 29 van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers.

Definities

Apotheekteam: de apothekers (adjuncten, titularissen, vervangers) en farmaceutisch-technisch assistenten, die in voldoende getale en met de vereiste kwalificaties aanwezig moeten zijn (zonder dat het aantal farmaceutisch-technisch assistenten drie per in de apotheek of op het eventueel bijkomende perceel waarop een activiteit die accessoir is aan de uitbating van de apotheek zou uitgeoefend worden – zie hierover de commentaar onder art. 77 van de Code – aanwezige apotheker overschrijdt) en van wie de verantwoordelijkheden duidelijk moeten vastgesteld zijn*.

Therapeutische relatie :** de relatie tussen een bepaalde patiënt en een beroepsbeoefenaar in de gezondheidszorg – hier een apotheker – die betrokken is bij de preventieve of zorgverlenende handelingen ten opzichte van een patiënt. Een therapeutische relatie tussen een apotheker en een patiënt kan gestaafd worden door één van volgende elementen: de aanwezigheid van een dossier basis farmaceutische zorg; de aanwezigheid van een dossier voortgezette farmaceutische zorg; het participeren in een zorgoverlegteam ten aanzien van een specifieke patiënt; het ophalen van een elektronisch ambulant voorschrift; de erkenning van de apotheker als huisapotheker van de patiënt. Om een therapeutische relatie te bestendigen, dient de identificatie van de patiënt te gebeuren op een

* Volgens artikel 7, alinea 3 van het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers en de erbij gevoegde Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken. Daarover, zie ook het advies van de Nationale Raad van 23 februari 2015 "Farmaceutisch apotheekteam" dat op de website van de Orde gepubliceerd werd.

** De elementen van deze definitie komen uit de nota van de afdeling "Gezondheid" van het Sectoraal Comité van de Sociale Zekerheid en van de Gezondheid van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer betreffende de elektronische bewijsmiddelen van een therapeutische relatie en van een zorgrelatie (goedgekeurd door de beraadslaging nr. 11/088 van 18 oktober 2011, gewijzigd op 4 december 2018). De wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg definieert de therapeutische relatie als "een relatie tussen een patiënt en een gezondheidszorgbeoefenaar in het kader waarvan gezondheidszorg wordt verstrekt" (art. 37, al. 2).

fraudebestendige manier (bijv. door te koppelen aan de eID inlezing of een gelijkaardig systeem).

In het algemeen

Alle online-activiteiten van de apotheek, die, ter herinnering, het verlengstuk van de fysieke apotheek vormen, moeten door het apotheekteam worden uitgevoerd. Hierbij mogen geen andere personen dan leden van het apotheekteam ingeschakeld worden. Het apotheekteam kan alleen werkzaam zijn onder het reëel toezicht van de apotheker die fysiek aanwezig moet zijn. Het is duidelijk dat de apotheker-titularis de eindverantwoordelijkheid draagt voor alle activiteiten, inclusief deze van een webshop.

Presentatie van de websites voor elektronische handel van geneesmiddelen

I. In het algemeen

- De apotheker moet een neutrale en sobere voorstelling voor zijn webshop kiezen. De onthaalpagina van de website moet de identiteit van de apotheker(s)-titularis(sen) vermelden en mag bovendien alleen de naam van de apotheker-titularis, het geografisch adres, telefoonnummer en vergunningsnummer van de apotheek, de openingsuren van de apotheek evenals informatie over de wachtdienst vermelden.
- De URL van de webshop vermeldt minstens hetzij de naam van de apotheker-titularis, hetzij de naam van de apotheek zoals geregistreerd in het kadaster van apotheken bij het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten en bevat geen promotionele, misleidende of fantasierijke benamingen.
- De apotheker-titularis is verantwoordelijk voor de mededelingen en de informatie die op zijn webshop beschikbaar zijn, hierin begrepen de voorgestelde "links" naar andere websites.
- Het klachtenformulier dat de apotheker moet opstellen krachtens de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken* wordt ter beschikking van de patiënten gesteld.
- De Code van farmaceutische plichtenleer, met name de artikelen 43-44 of 89-113, blijven van toepassing op de onlineactiviteiten van de apotheek.

II. Presentatie van de producten

- De webshop bevat een specifieke tab voor het verkopen van geneesmiddelen, dit om een duidelijk onderscheid te maken met de eventuele andere producten die door de apotheker via dezelfde website worden verkocht. De Europese gemeenschappelijke logo's zijn enkel zichtbaar op de delen van de website die geneesmiddelen voorstellen.
- De presentatie van geneesmiddelen is duidelijk en neutraal zonder ze in de kijker te plaatsen.
- De bijsluiter wordt voor elk geneesmiddel ter beschikking gesteld.

* Deze Gids is gevoegd bij het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers.

Organisatie van de contacten met de patiënt

De apotheker behandelt alleen onlinebestellingen van patiënten waarmee een therapeutische relatie bestaat of waarvan hij genoeg informatie heeft verkregen om kwaliteitsvolle farmaceutische zorg te verstrekken. In geval van twijfel, weigert de apotheker de bestelling te valideren.

I. Dialoog met de patiënt

- Om een bestelling te bevestigen, moet de website verschillende stappen voorzien:

- Een algemene vragenlijst betreffende de gezondheidstoestand, die bij elke nieuwe bestelling aan de patiënt ter actualisatie wordt voorgelegd en die bijgehouden dient te worden. De patiënt heeft de gelegenheid om zijn toestemming te geven voor de opening/aanvulling van een/zijn farmaceutisch dossier met de gegevens van deze nieuwe bestelling.
- Op basis van deze gegevens, verstrekking van farmaceutische zorg en uitvoering van activiteiten voor de minimalisering van risico's.
- Indien nodig, in functie van de door de patiënt verstrekte informatie, met het oog op de validatie van de bestelling, interactieve en geïndividualiseerde dialoog van de apotheker of een lid van het apotheekteam met de patiënt.
- Mogelijkheid voor de patiënt om te allen tijde een interactieve en geïndividualiseerde dialoog met de apotheker of een lid van het apotheekteam te initiëren.

Dit betekent dat deze handelingen enkel kunnen gebeuren wanneer het apotheekteam actief is. Te allen tijde moet het duidelijk zijn voor de patiënt met wie van het apotheekteam hij contact heeft: de naam en de functie van deze persoon moeten vermeld worden.

- Een privé-account voor de patiënt moet worden voorzien, met de opname van alle bovenstaande discussies met de apotheker en met de mogelijkheid ze te printen en een login bij te houden.

II. Bescherming van gegevens

- De wetgeving betreffende de bescherming van persoonsgegevens en het beroepsgeheim moet te allen tijde gerespecteerd worden.
- De veiligheid van de communicaties met de patiënt moet gewaarborgd worden.

Organisatie van de aflevering

I. Overconsumptie

- De mogelijkheid van bestelling van een geneesmiddel moet beperkt worden tot de hoeveelheid die strookt met een correct therapeutisch gebruik, dat op het gesprek met de patiënt gebaseerd is en door "Evidence-Based Medicine" ondersteund is. De apotheker moet dus steeds kunnen verantwoorden waarom de gevraagde hoeveelheid werd afgeleverd.
- Een minimale aankoophoeveelheid mag niet worden geëist of gesuggereerd (bijv. om verzendkosten te besparen).
- Aanzet tot de aanschaf van andere producten mag niet worden gegeven met een puur commercieel doel.

II. Praktische organisatie

- Het te koop aanbieden en de levering van geneesmiddelen voor menselijk gebruik en medische hulpmiddelen besteld via internet wordt voorbehouden aan apothekers.
- De apotheker-titularis – of op zijn minst het apotheekteam – moet zelf de elektronische verstrekking van geneesmiddelen uitvoeren of hierop toezien.
- De bestellingen moeten binnen de officina (voornaamste perceel of niet-aangrenzend perceel binnen een straal van 50 kilometer dat gewijd is aan online-verkoop) door het apotheekteam gevalideerd en afgewerkt worden.

● ● COMMENTAREN ARTIKEL PER ARTIKEL

Artikel 117

De website, verbonden aan een voor het publiek opengestelde apotheek, vormt het virtueel verlengstuk van de apotheek en maakt er integraal deel van uit.

De apotheker blijft volledig onderworpen aan de deontologische beginselen van het beroep, ongeacht of hij zijn activiteiten uitoefent in de fysieke apotheek, dan wel via een website. Hij verstrekt in beide gevallen farmaceutische zorg op dezelfde wijze en met dezelfde kwaliteit.

De apotheker kan via de website geen andere producten, diensten en activiteiten aanbieden dan deze die toegelaten zijn in de apotheek.

Het fundamentele principe, dat aan de basis ligt van deel 14 betreffende de activiteiten die de apotheker op internet mag verrichten, is het volgende: "online = offline". Dit cruciale aspect werd ook in herinnering gebracht door het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten in de omzendbrief nr. 536 van 30 januari 2009 betreffende de "Websites van voor het publiek opengestelde apotheken". Dit aspect heeft als gevolg dat de apotheker zich niet mag ontdoen van zijn taak als zorgverstreker en gezondheidsadviseur, onder voorwendsel dat hij zijn activiteiten online uitvoert. Ook moet hij alle deontologische regels in alle omstandigheden blijven naleven.

De "website verbonden aan een voor het publiek opengestelde apotheek" kan een echte website zijn met al dan niet een module voor het online-verkopen van niet-voorschriftplichtige geneesmiddelen en andere gezondheidsproducten. Het kan ook een aan de apotheek gewijde pagina op een sociale media of een ander platform zijn.

Specifiek betreffende de verkoopwebsites van de apothekers, beschouwt de toepasselijke regelgeving – in dit geval het artikel 29 van het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers – deze activiteit als een uitzondering op het principe van de persoonlijke aflevering van geneesmiddelen in de apotheek en omkadert deze activiteit met strikte voorwaarden. De regelgeving wil de patiënt in dezelfde situatie plaatsen ongeacht of hij zich tot de apotheker wendt vanachter zijn scherm of tot de apotheker achter de toonbank van de apotheek. Het artikel 16, § 3 van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen beschouwt dat de verkoop op afstand van niet-voorschriftplichtige geneesmiddelen accessoir moet blijven aan de uitbating van de apotheek op het voornaamste kadastrale perceel (ter herinnering: vanaf nu kunnen de online-verkoopactiviteiten uitgevoerd worden op een perceel dat niet grenst aan het perceel van de fysieke apotheek binnen een straal van 50 kilometer; zie hierover de commentaar onder art. 77 van de Code).

Artikel 118

De website staat onder de verantwoordelijkheid van de apotheker-titularis die ervoor zorgt dat deze website in overeenstemming is met de wetgeving en de deontologie.

De apotheker-titularis is verantwoordelijk voor alle mededelingen, publicaties en informatie op zijn website, inclusief de voorgestelde "links" naar andere websites.

Deze mededelingen, publicaties en informatie moeten in overeenstemming zijn met de bepalingen van titel 13 "De apotheker, de informatie, de publiciteit en commerciële praktijken".

Online of offline is/zijn de apotheker(s)-titularis(sen) "strafrechtelijk, burgerrechtelijk en tuchtrechtelijk verantwoordelijk voor de farmaceutische handelingen, voor het beheer van de apotheek en voor het toepassen van de wetgeving", krachtens artikel 8, lid 2, van de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen. Betreffende de verkoopwebsites van apotheken wordt deze verantwoordelijkheid meer specifiek herhaald in het Koninklijk besluit van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers (art. 29, lid 1, 1°) en in de omzendbrief nr. 536 van 30 januari 2009 van het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten, "Website van voor het publiek opengestelde apotheken" (blz. 1). Dit laatste document benadrukt bovendien dat "het voor zich spreekt dat de apotheker(s)-titularis(sen) zelf verantwoordelijk is/zijn voor de kwaliteit van de informatie die hij/zij op internet verspreidt/verspreiden" (blz. 5).

In geval van gebruik voor zijn online-activiteiten van een platform dat door een derde wordt beheerd moet de apotheker bijzondere aandacht hebben voor de naleving van alle opgelegde voorwaarden voor de opstart van een website gelinkt met zijn apotheek (zie de checklist voor de opstart van een online-apotheek hierboven). Hij moet o.a. de algemene voorwaarden van het platform analyseren, in het bijzonder wat betreft de bescherming van persoonsgegevens.

Betreffende de mededelingen, publicaties en informatie die een apotheker op de website van de apotheek zou plaatsen, blijven de voorwaarden die in titel 13 van deel II van de Code worden voorzien van toepassing aangezien ze geldig zijn ongeacht de gebruikte verspreidingswijze. Krachtens deze regels is het nuttig te vermelden dat reclame op sociale media toegelaten is, mits naleving van de beperkingen die in artikels 89 e.v. van de Code voorzien worden. Bovendien wordt het gebruik van betalende zoekmachines toegelaten in verband met persoonlijke publiciteit en publiciteit voor producten die geen geneesmiddelen zijn en die geen risico's voor de gezondheid bevatten.

- Werd veroordeeld de apotheker die op zijn website naar verschillende andere websites verwees die totaal vreemd waren aan de activiteit van de apotheek en aan de informatie die de patiënt van een apotheek kan verwachten – in dit geval websites van een zonnebankcentrum, een schoonheidsverzorgingsinstituut en een tennisclub.

- Zoals in de fysieke apotheek is de loutere weergave van de prijs van een product op de Facebookpagina van de apotheek, mits de voorstelling van het bericht in overeenstemming is met de bepalingen van titel 13 van deel II van de Code, aanvaardbaar. Een knipperende en schreeuwerige advertentie voor monstercortingen op een productgamma waarvan de patiënt enkel zou kunnen genieten na een massieve verspreiding van de publicatie bij zijn eigen netwerk zou daarentegen kunnen beschouwd worden als disproportioneel krachtens dezelfde deontologische regels.

Artikel 119

De onthaalpagina van de website maakt, net zoals de voorgevel van de fysieke apotheek, de identificatie van de apotheek mogelijk en geeft toegang tot de inhoud van de website in een tweede stap.

Deze onthaalpagina vermeldt duidelijk minstens de naam van de apotheker-titularis, het geografisch adres, het telefoonnummer, het vergunningsnummer, de openingsuren van de apotheek en de informatie over de wachtdienst.

Deze bepaling gaat verder in de gewenste parallel tussen de fysieke apotheek en de online-apotheek door voor deze laatste de aanwezigheid van een "virtuele gevel" te eisen. De passage langs deze "virtuele gevel" is enkel van toepassing wanneer de patiënt een apotheek op het internet zoekt of wanneer hij direct de URL van de apotheek typt. Indien de website van de apotheek producten verkoopt, kan de patiënt wanneer hij een product zoekt direct komen op de pagina van dit product op de online apotheek en het direct bestellen.

Artikel 120

Elke apotheker zorgt ervoor dat hij zijn onafhankelijkheid behoudt zowel ten aanzien van de vergunninghouder als binnen het apotheekteam wanneer hij zijn farmaceutische activiteiten uitoefent via een website.

Deze bepaling voert het artikel 14 van de Code uit in de specifieke context van de online-apotheek. In de bijzondere context van internet waar informatie zeer snel wordt verspreid en waar men vlug de controle kan verliezen, moet de apotheker zich altijd gewetensvol gedragen zonder beïnvloed te worden door externe beschouwingen of belangen die niet in lijn zijn met zijn wettelijke en deontologische verplichtingen.

Betreffende de onafhankelijkheid van de apotheker, zie ook artikelen 66-69 (binnen het apotheekteam), 73-74 (ten opzichte van derden) en 91-92 (in het kader van publiciteit en commerciële praktijken) van de Code.

Artikel 121

Het beroepsgeheim, dat in artikel 22 van deze Code wordt vermeld en waartoe elke apotheker gehouden is, wordt eveneens gerespecteerd bij de uitoefening van farmaceutische activiteiten via de website, en dit ongeacht de functies die de website biedt.

Voor uitleg betreffende het beroepsgeheim: zie de commentaar onder artikel 22 van de Code.

Betreffende de naleving van het beroepsgeheim en de persoonlijke levenssfeer van de patiënten, zie ook artikelen 23, 75 en 113 van de Code.

Artikel 122

De apotheker neemt alle nodige maatregelen om de naleving van de wetgeving op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer te verzekeren, namelijk door het internetverkeer, hetzij via de website van de apotheek, hetzij via de elektronische adressen van de apotheek, te beveiligen.

De regelgeving op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in details uitleggen, gaat het kader van deze gecommuniceerde Code van farmaceutische plichtenleer te buiten*. Het is echter belangrijk om de aandacht van de apotheker te vestigen op verschillende elementen. Om rechtmatig persoonsgegevens – d.w.z. informatie over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon, zoals de naam, het email-adres, het IP-adres, de navigatiegewoontes... – te kunnen verwerken – d.w.z. verzamelen, opslaan, bewaren, raadplegen, gebruiken, communiceren... –, moet hij zich kunnen baseren op een specifieke juridische basis en een precies doeleinde, en moet hij voldoen aan meerdere verplichtingen die tot doel hebben de integriteit en de veiligheid van de gegevens te waarborgen. Bovendien worden de gegevens over de gezondheid van patiënten die door de apotheker in het kader van zijn online-activiteit zouden verwerkt worden – bijv. de gegevens die hij verplicht moet verzamelen wanneer producten op de online-apotheek te koop worden aangeboden (zie hierboven de checklist voor de opstart van een online-apotheek) – als gevoelige gegevens beschouwd. Hiervoor gelden zwaardere verplichtingen.

Zie de Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens of Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

* De beroepsverenigingen voor apothekers bieden vaak hulp aan de apothekers zodat ze zich overeenkomstig de regelgeving kunnen gedragen.

Artikel 123

De website van de apotheek is een plaats voor de verstrekking van farmaceutische zorg. De apotheker kiest een sobere en functionele voorstelling van de website in zijn geheel. Wanneer producten te koop worden aangeboden, voorziet de site in elk geval een mogelijkheid tot interactieve en geïndividualiseerde dialoog tussen de apotheker en de patiënt.

Voor verduidelijkingen betreffende de dialoog met de patiënt op online verkoop-websites, zie de communicatie "Onlineactiviteiten van de apotheek. Deontologische aspecten".

Met betrekking tot de validatie van de vraag van de patiënt stelt de Gids voor de goede officinale farmaceutische praktijken (gevoegd bij het K.B. van 21 januari 2009 houdende onderrichtingen voor de apothekers) hierover het volgende (punt F.7.1, II):

De apotheker helpt de patiënt om de juiste beslissing te nemen aangaande het goede gebruik van de producten die hij verstrekt.

NIET-VOORGESCHREVEN GENEESMIDDELEN

Wanneer een product zonder voorschrift wordt gevraagd, vergewist de apotheker zich ervan dat hij voldoende informatie krijgt om het specifieke gezondheidsprobleem van de patiënt te kunnen inschatten.

Elke vraag moet het onderwerp uitmaken van een analyse die leidt tot het verstrekken van een advies, de verstrekking van een product, of de weigering om een product te verstrekken.

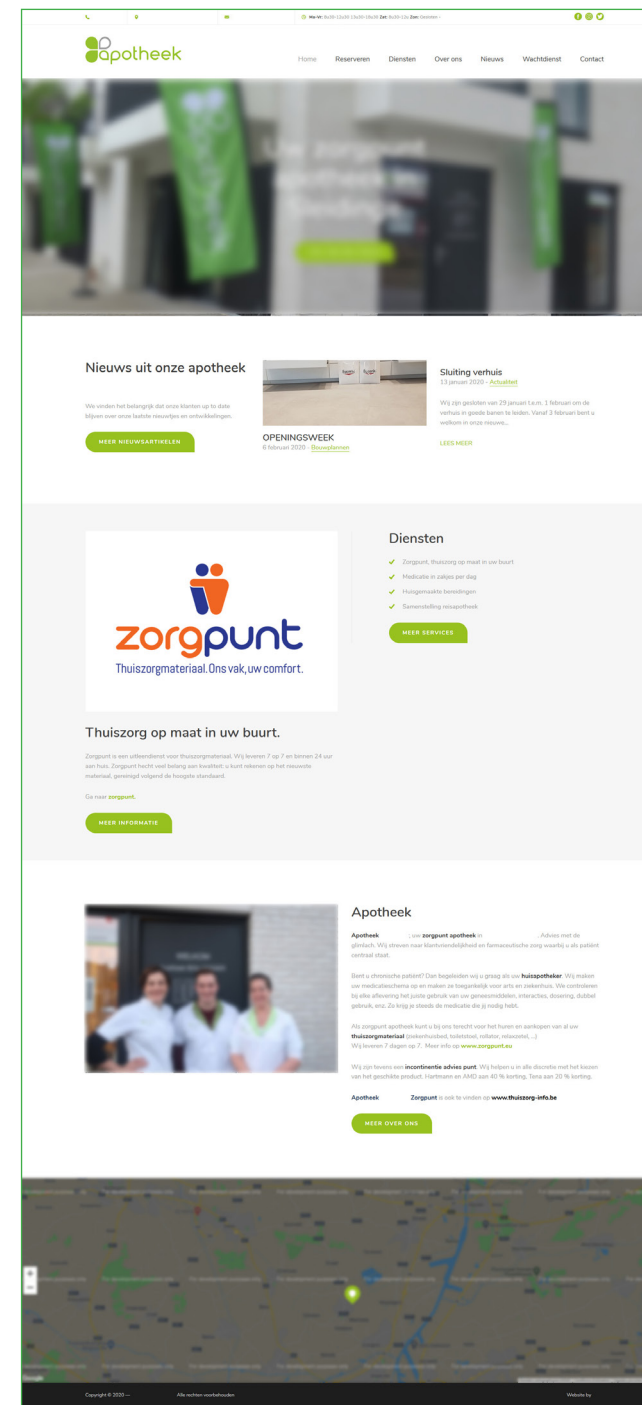
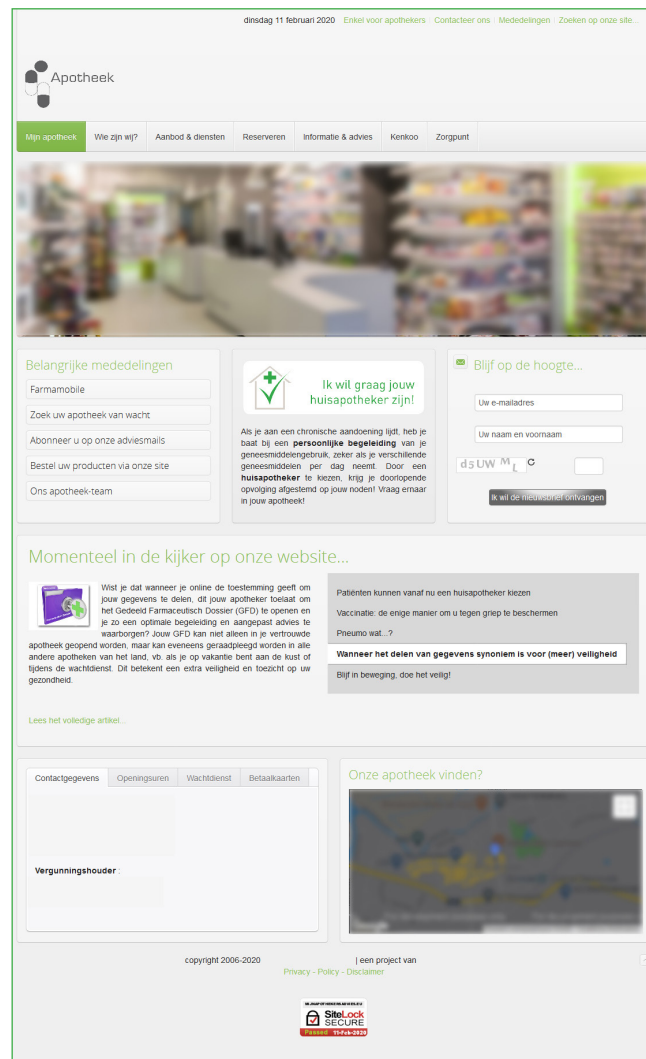
De keuze van het geneesmiddel of van een ander gezondheids- en verzorgingsproduct, en het verstrekte advies moeten steunen op wetenschappelijk relevante documentatie of op de professionele ervaring van het volledige apotheekteam waarbij ieder dezelfde criteria hanteert.

De apotheker blijft binnen de grenzen van zijn deskundigheid: telkens wanneer nodig verwijst hij de patiënt door naar een andere zorgverstrekker.

Er dient te worden genoteerd dat het Hof van Justitie van de Europese Unie nationale regelingen heeft gevalideerd waarbij apotheken die online niet-voorschriftplichtige geneesmiddelen verkopen, "verplicht worden om in het onlinebestelproces voor geneesmiddelen een gezondheidsvragenlijst op te nemen" (arrest C-649/18 van 1 oktober 2020).

Kan als sober en functioneel beschouwd worden de voorstelling van volgende websites (die hier zijn weergegeven met instemming van de eigenaars van de websites):

Artikel 124

Aangezien de online apotheek het virtuele verlengstuk van de fysieke apotheek is, bevatten alle elektronische identificatiegegevens die de apotheek gebruikt naar het publiek toe, zoals het e-mailadres, de domeinnaam en de URL, minstens hetzij de naam van de apotheker-titularis, hetzij de naam van de apotheek zoals geregistreerd in het kadaster van Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten. Deze identificatiegegevens mogen geen termen bevatten die de geloofwaardigheid van de apotheker en de waardigheid van het beroep aantasten. Wanneer producten te koop worden aangeboden op zijn website informeert de apotheker de Orde over alle in alinea 1 van dit artikel vermelde elektronische identificatiegegevens.

Het doel van deze regel is de website van een apotheek als zodanig gemakkelijk en duidelijk te kunnen identificeren zonder verwarring te creëren bij patiënten. De gekozen benaming mag ook niet excen-triek zijn om het imago van het beroep te bewaren en het vertrouwen van het publiek te handhaven.

Artikel 125

Deze Code treedt in werking op 1 januari 2020 en vervangt alle bepalingen van toepassing op die datum.

De hervormde Code treedt in werking met ingang van 1 januari 2020 en moet toegepast worden op alle zaken die vanaf die datum ter kennis worden gebracht van de tuchtinstanties. Wat de toepassing van de Code in de tijd betreft kunnen de bepalingen die nieuwe tuchtinbreuken invoeren geen aanleiding geven tot het opleggen van een tuchtsanctie voor gedragingen die dateren van vóór de inwerking-treding van de nieuwe bepaling. Daarentegen wanneer de nieuwe bepalingen voorheen strafbare gedragingen afschaffen, dan wel de voorwaarden versoepelen om deze gedraging te kwalificeren als strijdig met de deontologische regels, moet de apotheker genieten van de meest gunstige bepaling, ook voor feiten gepleegd vóór het inwerking-treden van de nieuwe regel en dit voor zover de feiten nog niet het voorwerp waren van een definitief geworden tuchtbeslissing waartegen geen verhaal meer mogelijk is.

